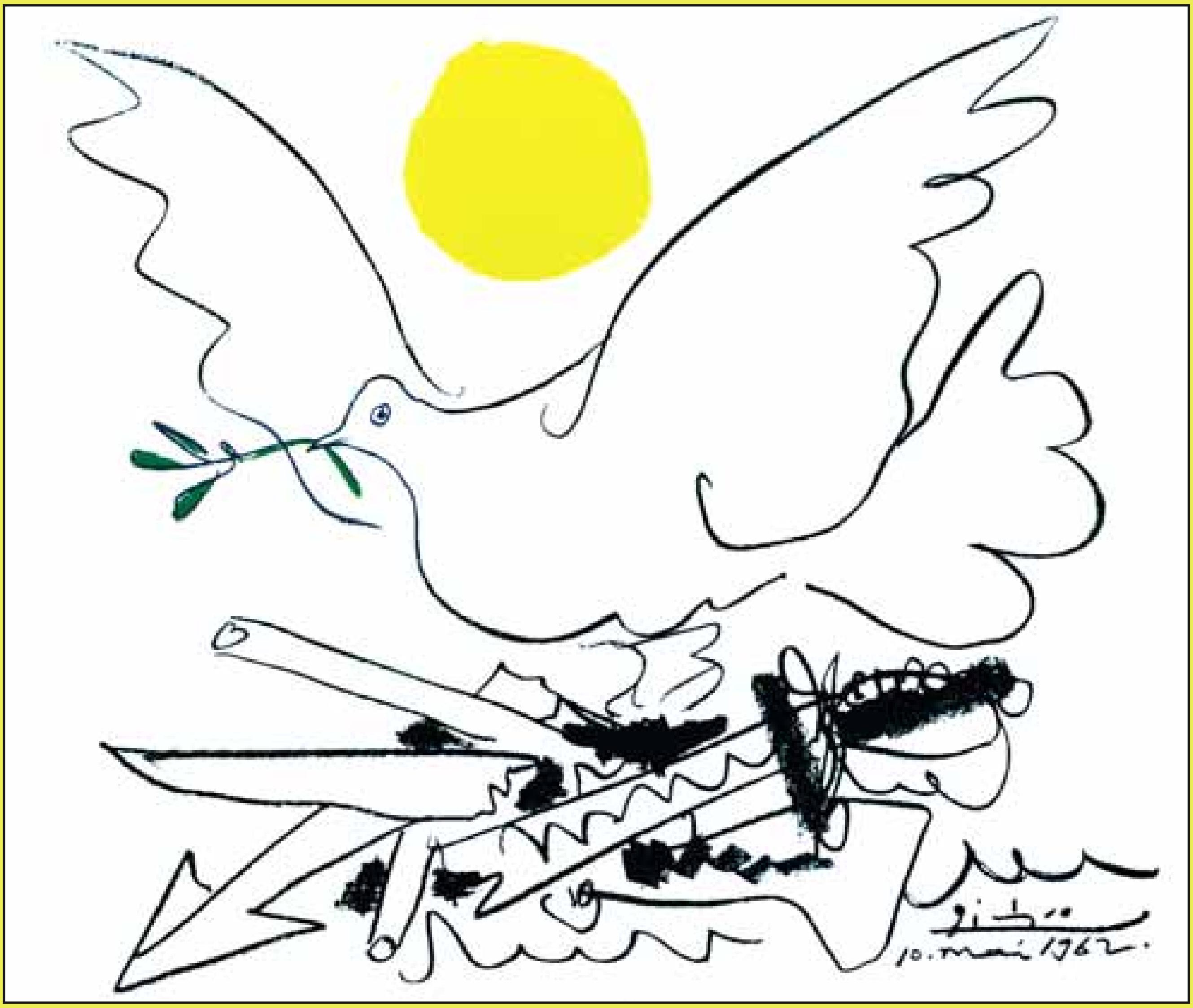
Περιπέτειες ΙΔΕΩΝ

ΠΟΛΙΤΗΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ 27/8/2006

[ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΜΦΙΛΙΩΣΗ (ΙΙ)]

Η Κύπρος στα Δύσκολα Μονοπάτια της **Αλήθειας και Συμφιλίωσης**

(Συν Έκτακτο Δελτίο για τον Πόλεμο)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εξώφυλλο: Pablo Picasso «Colombe de l Avenir», 1962

ΠΟΛΙΤΗΣ Τα λέει όλα!

Επιμελητής του περιοδικού είναι ο Νίκος Τριμικλινιώτης.
Καλιτεχνική επιμέλεια: Παντελής Δαμιανού

Ναγκασάκι 1945.

Σκεπτόμενοι τη Συμφιλίωση όταν δίπλα μας Σφάζονται Άμαχοι

Το δεύτερο τεύχος για το δύσκολο δρόμο προς τη συμφιλίωση (τ.4) συναντά το τρομερό σταυροδρόμι του πολέμου ή της ειρήνης που αντιμετωπίζουν Άραβες και Ισραηλινοί στη Μέση Ανατολή. Το μονοπάτι τους δεν είναι καθόλου εύκολο καθώς το Παλαιστινιακό ζήτημα επεκτείνεται στο Λίβανο. Η βία που ποτέ δεν σταμάτησε, τώρα έχει κυριολεκτικά τρομακτικές διαστάσεις.

ΕΚΤΑΚΤΟ ΔΕΛΤΙΟ:
Ο ΓΕΙΤΟΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (ΚΙ ΕΜΕΙΣ)

Αντιμέτωποι λοιπόν με το συνεχιζόμενο δράμα του πολέμου έχουμε συμπεριλάβει ένα έκτακτο ένθετο για τη σύγκρουση Ισραηλινών και Αράβων. Από στιγμή σε στιγμή τα γεγονότα αλλάζουν οι αναλύσεις όμως που παραθέτουμε έχουν μια πιο μακρόχρονη προσέγγιση των πραγμάτων.

Η πολεμική μηχανή του Ισραήλ ισοπεδώνει το Λίβανο σφάζοντας εκατοντάδες αμάχους και προκαλώντας μαζική καταστροφή απαντώντας με τον πιο ασύμμετρο και υπερβολικό τρόπο για να εξαπολύσει ένα ανήλεο πόλεμο με αβέβαιο τέλος, με στόχο δήθεν να αποδυναμώσει τη Χεζμπολάχ, αλλά πετυχαίνοντας ακριβώς το αντίθετο αποτέλεσμα.

Οι δύο Ισραηλινοί μελετητές που παραθέτουμε, έχουν το θάρρος να μιλήσουν ενάντια στον πόλεμο και να αναλύσουν γιατί φτάσαμε ως εδώ. Για τον δημοσιογράφο Gideon Levy "αυτός ο άθλιος πόλεμος στο Λίβανο" είναι "ένας πόλεμος για τα ακίνητα", ο οποίος περιπλέκεται όλο και περισσότερο: αν το Ισραήλ είχε επιστρέψει τα υψώματα Γκολάν και αν είχε υπογράψει τη συνθήκη ειρήνης με τη Συρία εγκαίρως, αυτός ο πόλεμος δεν θα γινόταν. Στη συνέντευξη με τον καθηγητή κοινωνιολογίας, Avishai Ehrlich, τα πραγματικά αίτια του πολέμου αυτού πρέπει να αναζητηθούν στην απουσία λύσης του Παλαιστινιακού προβλήματος.

Το κίνημα ειρήνης στο Ισραήλ είναι περιθωριοποιημένο κι αντιμετωπίζει κρίση. Οι κινητοποιήσεις αυξάνονται καθώς η κοινή γνώμη φαινόταν να σκληραίνει. Τελικά η σύγκρουση ήρθε στο τέλος χωρίς να τελειώσει όμως η μακρά αντιπαράθεση. Το τεύχος καταγράφει την αξίωση της Διεθνούς Αμνηστίας για επιβολή εμπάργκο όπλων σ' αυτούς σφαγιάζουν αμάχους που είναι έγκλημα πολέμου, δηλαδή τον Ισραήλ και τη Χεζμπολάχ. Αξίζει να δούμε λίγο την ιστορία. Θα επαναληφθεί, άραγε, διερωτάται ο Ilksoy Aslim; Μπορεί το Ισραήλ να νικήσει τη Χεζμπολάχ στο Λίβανο όπως "νίκησε" την Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης το 1982; Το παγκόσμιο πλαίσιο έχει αλλάξει από τότε. Παίζονται πάλι παρόμοια παιγνίδια με όρους "παγκοσμιοποίησης" τώρα κι έχουμε μια μεταβαλλόμενη κρίση ηγεμονίας που δεν αφορά μόνο το Ισραήλ και τη Χεζμπολάχ, αλλά το "παγκόσμιο στοίχημα" των ΗΠΑ για επικυριαρχία. Καθώς βομβαρδίζονται αθώοι πολίτες, παίζεται και ένας άλλος επικίνδυνος πόλεμος νεύρων με νέο-εφευρεμένους "εχθρούς" των ΗΠΑ, τη Συρία και

το Ιράν, που κινδυνεύει να τινάξει ολόκληρη την περιοχή στον αέρα.

Πριν ακόμα ξεκινήσει ο πόλεμος στο Λίβανο κι ενώ η βία μαινόταν στο Ισραήλ και στην Παλαιστίνη, μια πενθούσα μάνα βρήκε τη δύναμη να μιλήσει και για τις μάνες των σκοτωμένων της "άλλης" πλευράς: Η Nurit Peled-Elhanan μιλά εκ μέρους όλων των πενθούντων γονιών για την ειρήνη που αργεί, αλλά δεν μπορεί παρά να έρθει.

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΑ ΔΙΚΑ ΜΑΣ

Επιστρέφουμε στην Κύπρο με τον Erol Kaymak να διερωτάται αν η Κύπρος χρειάζεται μια "Επιτροπή Αλήθειας και Συμφιλίωσης" κι όχι απλά μια "επιτροπή συμφιλίωσης": Εκεί μείναμε και στο πρώτο τεύχος (τ.3).

Το προηγούμενο τεύχος αντιμετωπίστηκε με ενδιαφέρον και γενικά καλά σχόλια από αναγνώστες, αν και τέθηκαν διάφορες απορίες για την επιτυχία και σκοπιμότητα της ιδέας της συμφιλίωσης στην Κύπρο. "Το πρόβλημα είναι αλλού, είναι πρόβλημα εισβολής και κατοχής κι όχι πρόβλημα διακοινοτικό", είπαν ορισμένοι. Άλλοι πάλι είδαν την όλη ιδέα με δυσπιστία: "Μπορεί να είναι και επικίνδυνο το εγχείρημα γιατί το υπόδειγμα της Ν. Αφρικής δεν είναι και το καλύτερο". Κάποιοι θεώρησαν ότι είναι άκαιρο, άσκοπο και λάθος να "ξανανοίξουμε πληγές, πριν μάλιστα λύσουμε το πρόβλημα μας". Τέλος, άλλοι θεώρησαν ότι η ίδια η ιδέα της συμφιλίωσης είναι άστοχη και επιφανειακή γιατί δεν μπορεί να προσδώσει το περιεχόμενο που χρειάζεται η Κύπρος. Ορισμένοι θεώρησαν τη συζήτηση προβληματική, γιατί αυτό που απαιτείται είναι κοινωνικός μετασχηματισμός που δεν μπορεί να "συμφιλιωθεί" με το υφιστάμενο σύστημα.

Πέραν της "διευθέτησης" σε διπλωματικό επίπεδο οφείλουμε ακριβώς να αρχίσουμε μια ουσιαστική ενδο-κοινοτική και διακοινοτική συζήτηση περί του νοήματος και περιεχομένου της έννοιας συμφιλίωση. Η επικράτηση της ιδέας ότι συμφιλίωση μπορεί να επέλθει μόνο εφόσον αποχωρήσουν τα στρατεύματα κατοχής ή αφού επιλυθεί το Κυπριακό είναι μόνο μέρος της αλήθειας. Η τοποθέτηση αυτή πιθανόν να αποτελεί τη βάση ενός βαθύτερου απορριπτισμού και αδιαλλαξίας: Θα έρθει από μόνη της η "μαγική" μέρα όπου τα Τουρκικά και άλλα στρατεύματα θα φύγουν και θα ζήσουν οι Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι αγαπημένοι; Μπορεί να αρθεί η διχοτόμηση χωρίς τη συνεννόηση, την κοινή πάλη, η οποία θα δείξει εμπράκτως την κοινή βούληση για λύση και αλληλοκατανόηση;

Περαιτέρω, απαιτούνται οι κοινωνικό-πολιτικές προϋποθέσεις για λύση πριν την διευθέτηση, έτσι ώστε να δημιουργηθούν τα δεδομένα εκείνα, για να υπάρξει λαϊκή εμπλοκή, συμμετοχή των πολιτών. Απαιτείται κοινός χώρος για να δοθεί περιεχόμενο στην Κυπριακή συμφιλίωση που είναι στόχος μας. Όχι γιατί τελειώνει η ιστορία, αλλά γιατί εκεί αρχίζει μια άλλη.

Ωστόσο, αυτή η συζήτηση δεν θα εξαντληθεί με δύο περιοδικά, πρέπει να συνεχίσει. Στο τεύχος αυτό, το περιοδικό δεν περιορίζεται στη στενή συζήτηση περί "Επιτροπής Συμφιλίωσης", αλλά στην ευρύτερη έννοια της συμφιλίωσης, συνεργασίας, συνδημιουργίας. Έτσι ακολουθεί ένα ιδιαίτερα πυκνό σε ιδέες κείμενο του κοινωνικού επιστήμονα Muharrem Faiz, όπου διερευνά την έννοια συμφιλίωσης σε σχέση με την ιδιότητα του πολίτη, επιχειρώντας να υπερβεί την κοινοτική αντίληψη με προοπτική την κοινωνική δράση: Αμφισβητεί τον εθνικιστικό ορισμό της κουλτούρας, της οποίας ο πυρήνας είναι στην πραγματικότητα συνεχώς μεταβαλλόμενος. Επομένως υπάρχει όχι μόνο δυνατότητα, αλλά αναγκαιότητα να περάσουμε από την ιδέα της "διαφορετικής κουλτούρας" στη συμφιλίωση μέσα από την "διαφοροποιημένη πολιτότητα" που να συνοδεύεται από έναν ανοιχτό διάλογο χωρίς παρωπίδες, εθνικές και άλλες. Υπάρχουν ωστόσο αρκετά εμπόδια: Για τη Ρένα Χόπλαρου το ζήτημα της συμφιλίωσης απαιτεί πολιτικό θάρρος και κύριος αντίπαλος είναι ο λαϊκισμός: κι αυτό απαιτεί όπως αρχίσουμε να μιλούμε για την ανάγκη μιας πολιτικής της συμφιλίωσης χωρίς μισόλογα και ευχολόγια του τύπου "ελπίζουμε μια μέρα να ζήσουν ειρηνικά όλοι οι κάτοικοι του νησιού, Αρμένιοι, Μαρωνίτες, Τουρκοκύπριοι και Ελληνοκύπριοι". Ίσως το ζήτημα όμως να είναι πιο βαθύ, πιο δομικό από τον "λαϊκισμό". Ίσως αγγίζει τη βαθιά δομή του εθνοτικο-κοινωνικού και κρατικού σχηματισμού μας.

Από τη μεριά του, ο Κωστής Αχνιώτης προτείνει να πάμε πιο πέρα: να ξανασκεφτούμε τη βάση της επαναπροσέγγισης σαν πολιτικό και κοινωνικό εγχείρημα κι όχι να περιοριστούμε στα ζητήματα "συμφιλίωσης". Ασφαλώς, για να πάμε προς τα κει, απαιτείται να εξετάσουμε την ηθικό-φιλοσοφική και την κανονιστική βάση για μια "κοινή συνείδηση για τους Κυπρίους", κάτι που επιχειρεί ο Λάμπρος Φιλίππου: μια συνείδηση που να σπάζει αυτό που ο ίδιος εύστοχα είχε ονομάσει σ' ένα άλλο κείμενο ως "αυστηρό Κυπριακό εγκλεισμό" (Ελληνική επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, τ.26, Νοέμβριος 2005).

Το κοινό νήμα που συνδέει τα τελευταία κείμενα, παρόλο που είναι πολύ διαφορετικά μεταξύ τους, είναι ότι ασχολούνται με την τέχνη, τη μνήμη και τη συμφιλίωση. Ο Σπύρος Χρ. Δημητριάδης αναζητά το κρυφό νόημα ανάμεσα σε νεκρούς, σε ζωντανούς, την τέχνη και το χρέος- μπορεί άραγε να ανευρεθεί κάποιο φωτεινό μέλλον μέσα από αυτή τη θολούρα; Κάτι έχει να πει η τέχνη για τη συμφιλίωση.

Ωστόσο, τον Γιώργο Στόγια απασχολούν τα "εθνικά μας κιτς", οι τόσο άτεχνες, άκομψες, ανιστόριτες κι ανιαρές τελετουργίες της λεγόμενης "εθνικής τέχνης". Το κείμενο εξετάζει το παράδοξο της προσκόλλησης μας στα μοτίβα αυτά - ζητήματα που πραγματεύεται και ο Paul Sant Cassia στο βιβλίο του, Bodies of Evidence, Burial, Memory and the Recovery of Missing Persons in Cyprus που παρουσιάσαμε στο τεύχος 3. Όταν έχουν χάσει το νόημα τους για να γίνουν "σεβαστές" ως "ιερές κοινωνικές τελετουργίες", μα πάνω απ' όλα όταν αποτελούν συμβολικό εμπόδιο στη συμφιλίωση. Ποια η χρήση τους αν δεν είναι για να νομιμοποιήσουν τη διχοτόμηση και να υποτιμήσουν τον "άλλο"; Για τον Στόγια, η "προστιθέμενη αξία" των ιερών συμβόλων όλο και διολισθαίνει εξαιτίας κακομεταχείρισης. Καιρός να πάμε πάρα κάτω: να ενστερνιστούμε τον αναστοχασμό του παρελθόντος και τη συμφιλίωση.

Χουάν Μιρό, Πρόσωπα στη Νύχτα.

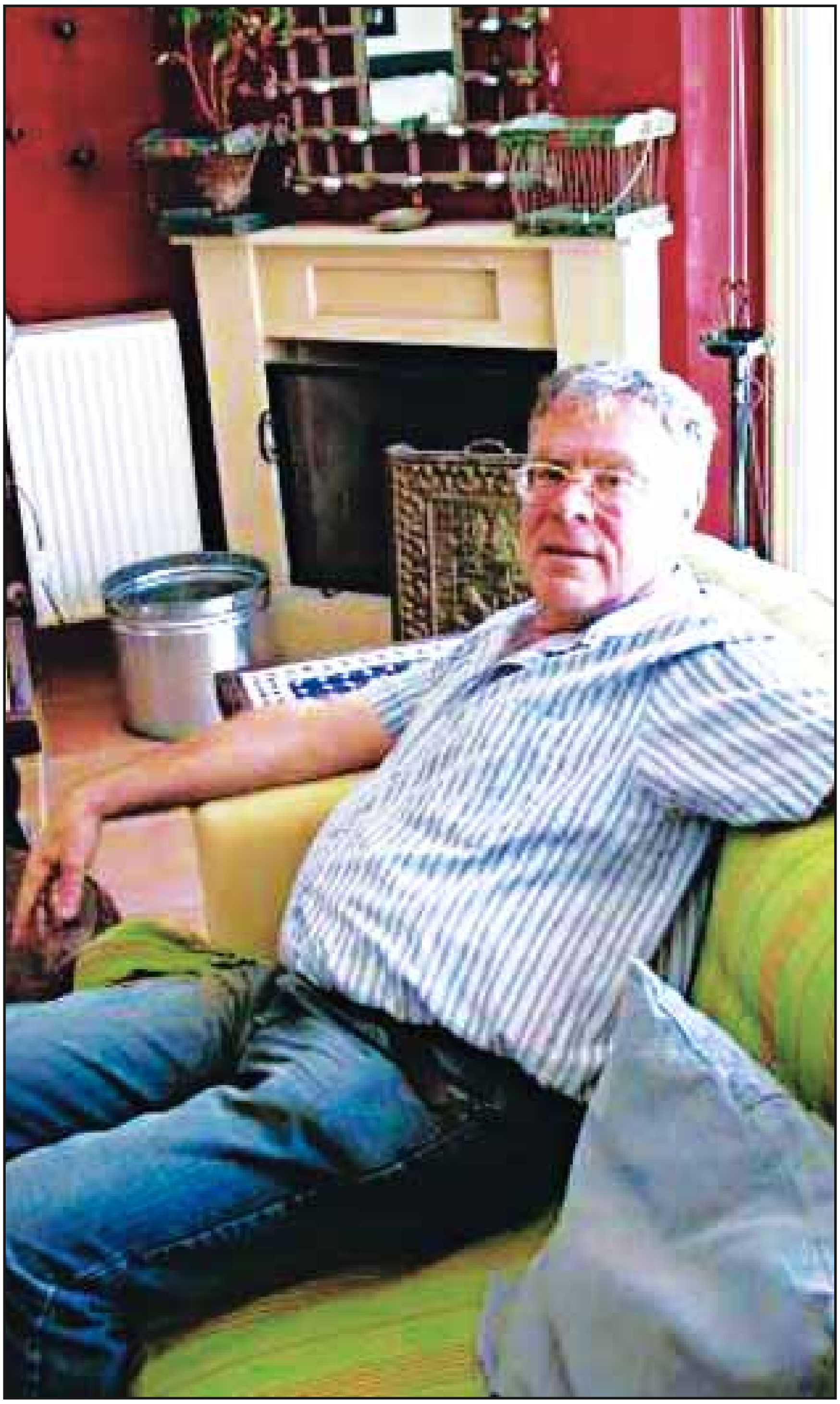
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Avishai Ehrlich: "Κι όμως Υπάρχει Διέξοδος: Να κάνουμε Ειρήνη!"

Ο Avishai Ehrlich είναι από τους πιο γνωστούς αντι-σιωνιστές κοινωνιολόγους του Ισραήλ. Συγγραφέας πολλών βιβλίων, και καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Mikhlelet Tel-Aviv-Jaffa, ήταν για χρόνια κατατρεγμένος για την δράση του ενάντια στο μιλιταρισμό και τον εθνικισμό και αγωνίζεται για χρόνια υπέρ των δικαιωμάτων των Παλαιστινίων για δικό τους κράτος. Τον συνάντησα στην Κύπρο, όπου έχει ισχυρούς δεσμούς (η Κύπρος είναι η δεύτερη του κατοικία) και στο Durban της Νοτίου Αφρικής, όπου διηύθυνε το εργαστήριο μιας Επιτροπής έρευνας του Διεθνούς Συνδέσμου Κοινωνιολόγων με θέμα "Συγκρούσεις σε Διαιρεμένες Κοινωνίες" στα πλαίσια του XVI Παγκόσμιου Συνεδρίου Κοινωνιολογίας. Ο Avishai πρωτοστάτησε στην ετοιμασία καταδικαστικού ψηφίσματος προς τον ΟΗΕ για την επίθεση του Ισραήλ κατά του Λιβάνου και κατά των Παλαιστινίων - οι βομβαρδισμοί δεν επέτρεψαν στον Παλαιστίνιο κοινωνιολόγο, Sari Sarafi, που διαμένει στον Λίβανο να παραβρεθεί. Παρεμπιπτόντως, ο νέος πρόεδρος του Διεθνούς Συνδέσμου Κοινωνιολόγων, Michel Wievorka, μπλόκαρε σχετικό καταδικαστικό ψήφισμα για τον Ισραήλ...

Ερ: Η Κατάσταση στον Λίβανο οξύνεται παρόλο που έχει τελικά συμφωνηθεί φόρμουλα ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Γαλλία για σχετικό ψήφισμα από το ΣΑ του ΟΗΕ...

Α.Ε: Παρόλο που έχουμε εκεχειρία η κατάσταση είναι ασταθής. Ακόμα κι αν τελικά περάσει το σχετικό ψήφισμα, θα πάρει βδομάδες ή/και μήνες ακόμα μέχρι να μαζευτούν αποδεχτές στρατιωτικές δυνάμεις που θα αποτελούν την πολυεθνική δύναμη. Ακόμα πιο σοβαρό είναι το ζήτημα ποιος θα επιβάλει αυτά που συμφωνήθηκαν. Η Χεζμπολάχ που απαιτεί όπως πρώτα αποχωρήσουν οι Ισραηλινές κατοχικές δυνάμεις από το έδαφος του Λιβάνου (θέση που υιοθετεί και η κυβέρνηση του Λιβάνου). Θα συνεχίζει λοιπόν να χτυπά τον Ισραήλ, ο δε Ισραήλ θα συνεχίσει να σφυροκοπά ενόσω δέχεται κτυπήματα από την Χεζμπολάχ; Τίθεται θέμα

Ο Άβισαϊ Έρλιχ.

κατάθεσης των όπλων από την Χεζμπολάχ παρόλο που το Ψήφισμα 553 απαιτεί κάτι τέτοιο και ανάληψη από τον Λιβανικό στρατό την ευθύνη για την τάξη και ασφάλεια της χώρας... Η πολυεθνική δύναμη δεν θα μπορέσει να υποχρεώσει την οργάνωση αυτή να αφοπλιστεί, θα βρεθεί στη θέση που βρίσκεται ο Ισραήλ αντιμέτωπη με αντάρτικο πόλης!

Ερ.: Ποια είναι τα αίτια του Πολέμου; Το περιοδικό Economist ονόμασε αυτό τον πόλεμο "τυχαίο" ή "κατά λάθος" (accidental war).

ΑΕ: Πραγματικά δυσκολεύομαι να κατανοήσω πώς ξεκίνησε και ποιος έπεσε στην παγίδα ποιου. Θέλω να αποφεύγω τις θεωρίες συνωμοσίας χωρίς αποδείξεις - απλά δεν υπάρχει άλλη λογική εξήγηση για τον πόλεμο αυτό: Μήπως η Χεζμπολάχ έπεσε στην παγίδα των Ισραήλ -ΗΠΑ, ή ο Ισραήλ στην παγίδα του παιχνιδιού ανάμεσα στις ΗΠΑ και το Ιράν/ Χεζμπολάχ; Το ίδιο το περιοδικό Economist ενώ την περασμένη βδομάδα μιλούσε "τυχαίος" ή "κατά λάθος" πόλεμο άρχισε να βλέπει τα πράγματα με πιο μακροπρόθεσμούς γεωπολιτικούς όρους. Σίγουρα η κάθε πλευρά υποτίμησε την αντίδραση και δύναμη της άλλης: Η Χεζμπολάχ υποτίμησε την πιθανή αντίδραση του Ισραήλ μετά τις απαγωγές/συλλήψεις, ενώ ο Ισραήλ υποτίμησε την δύναμη της Χεζμπολάχ και το κόστος του πολέμου. Τώρα που ξεκίνησε το κακό και κατέλαβε εδάφη ο Ισραήλ δυσκολεύεται να αποχωρήσει χωρίς να παρουσιαστεί ταπεινωμένος: στρατηγοί τονίζουν την ανάγκη να πετύχουν "αποφασιστική νίκη" πριν φύγουν, διαφορετικά θα δείξουν αδυναμία, λένε. Ε, λοιπόν δεν βλέπω πώς θα πετύχουν κάτι τέτοιο - η Χεζμπολάχ είναι ισχυρή δύναμη!

ΕΡ: Πού βασίζει την δύναμή της η οργάνωση αυτή;

ΑΕ: Η Χεζμπολάχ έχει δύναμη στη χώρα διότι εκφράζει τους φτωχούς Σιίτες. Έχει δύναμη 3000 μαχητών που είναι εκπαιδευμένοι σε αντάρτικο με τοπική στήριξη και χρησιμοποιεί το λαϊκό της έρεισμα για να κρύβει τις δυνάμεις της ανάμεσα σε φτωχούς πληθυσμούς. Οι επιθέσεις του Ισραήλ κατά των αμάχων απλά νομιμοποιούν και προσφέρουν στήριξη στη Χεζμπολάχ: Από τους 1000 μέχρι τώρα νεκρούς, οι 900 είναι άμαχοι και 100 μαχητές της Χεζμπολάχ. Μετά την γνωστή δολοφονική επίθεση του Ισραήλ στην πόλη Gana, η Χεζμπολάχ ξανακτυπά με πυραύλους από εκεί. Ο Ισραήλ μπορεί σε λίγα λεπτά να εντοπίσει το σημείο από το οποίο έχει εκτοξευτεί ο πύραυλος, τι θα κάνει όμως; Θα ξανακτυπήσει αμάχους και θα εισπράξει τη γενική κατακραυγή του κόσμου; Γι' αυτό και πιστεύω ότι ο πόλεμος αυτός δεν μπορεί να κερδηθεί από καμιά πλευρά! Συνεχίζεται έτσι ο φαύλος κύκλος: Τώρα κι η Συρία είναι σε γενική επιφυλακή...

Ερ: Η Κυβέρνηση και το κράτος του Λιβάνου δεν φαίνονται να υφίστανται πέραν των συμβολικών αξιωμάτων. Επίσης η σχέση μεταξύ Σιιτών και Σουνιτών είναι περίπλοκες - η σχέση Χεζμπολάχ και Χαμάς γύρω από το Παλαιστινιακό ζήτημα για παράδειγμα...

ΑΕ: Ναι, ο Λίβανος από τη δεκαετία του 1970 είναι μια χώρα κατατεμαχισμένη ανάμεσα σε διάφορες παρατάξεις. Η Χεζμπολάχ αντιπροσωπεύει βασικά την μεγάλη και την φτωχή ομάδα του πληθυσμού που είναι Σιίτες μουσουλμάνοι. Η Χεζμπολάχ δεν είναι μόνο παραστρατιωτική ομάδα. Είναι ένα πολιτικό κόμμα με βουλευτές και εκπροσωπείται και από δύο υπουργούς στην Κυβέρνηση του Λιβάνου. Επίσης, από το 1948 ζουν και μισό εκατομμύριο Παλαιστίνιοι πρόσφυγες που είναι Σουνίτες. Υπάρχουν και Χριστιανοί Λιβανέζοι με δικές τους ομάδες, ενώ υπάρχουν και φιλο-Συριακές δυνάμεις. Υπάρχουν πολλές δυνάμεις και δεν υπάρχει ένα συνεκτικό κέντρο που να κρατεί τον Λίβανο σαν ενωμένο κράτος. Κάτι που δεν κατανοούν πολλοί είναι ότι οι διαφορές μετα-

Γυναίκες διαδηλώνουν ενάντια στον πόλεμο, Η.Π.Α. 1967.

Στρατιωτικό και θρησκευτικό προσκύνημα στον Τοίχο των Δακρύων, Ισραήλ 1967.

ξύ Σιιτών και Σουνιτών είναι κατ' ουσία πολιτικές: Μπορεί οι Σιίτες και οι Σουνίτες να σφάζονται στο Ιράκ αλλά να αλληλο-στηρίζονται στην Παλαιστίνη.

Ερ: Πώς καλύπτονται οι επιχειρήσεις στον Ισραήλ, αντιλαμβάνομαι ότι σήμερα κατέχει σημαντικά εδάφη του Λιβάνου.

Α.Ε.: Οι Ισραηλινοί στρατηγοί και αναλυτές ισχυρίζονται ότι κατέχουν τα εδάφη που είχαν πριν την αποχώρηση των κατοχικών δυνάμεων το 2000, μέχρι τον ποταμό Λιντάν, με το επιχείρημα ότι δημιουργούν δήθεν "ζώνη ασφαλείας". Κι όμως οι πύραυλοι της Χεζμπολάχ εξακολουθούν να πλήττουν το Ισραήλ - τώρα αν είναι πύραυλοι έξω από την ζώνη κατοχής ή αν εκτοξεύονται μέσα από αυτή ζώνη δεν ξέρω...

Ερ.: Υπάρχει αντίδραση της κοινής γνώμης στον Ισραήλ ενάντια στον πόλεμο;

ΑΕ: Κοιτάξτε, βρισκόμαστε κάπου στη μέση δυστυχώς μιας μακρά πολεμικής σύρραξης κι όχι στο τέλος της... Αντί να γίνει κατανοητή η ματαιότητα του πολέμου, υπάρχει μια γενική σκλήρυνση της στάσης πολλών πολιτών: Από το 1948 είναι η πρώτη φορά που οι Ισραηλιτικές πόλεις δέχονται βομβιστικές επιθέσεις κι αυτό σκληραίνει την θέση πολλών. Κριτική γίνεται στην κυβέρνηση όχι γιατί ξεκίνησε τον πόλεμο αυτό αλλά κυρίως σε επιχειρησιακό επίπεδο: ότι δεν υπήρξε η σωστή προετοιμασία, ότι δεν έγινε έγκαιρη προετοιμασία για χρήση χερσαίων δυνάμεων κτλ.

Ερ: Κι η αντίσταση στον πόλεμο; Υπάρχουν κινητοποιήσεις; Ποια η εκτίμηση για τους πραγματικούς λόγους αυτού του πολέμου και πώς βλέπεις το μέλλον;

ΑΕ: Από την αρχή η Αριστερά, κι εδώ εννοώ όχι την κεντροαριστερά, αντέδρασε έντονα. Θεωρήσαμε ότι τα πραγματικά αίτια του πολέμου αυτού μπορούν να αναζητηθούν στην απουσία λύσης του Παλαιστινιακού προβλήματος, πρόκειται για μια παραφυάδα του ιδίου και του αυτού προβλήματος. Ο Ισραήλ οφείλει να αναγνωρίσει και να εφαρμόσει στην πράξη το δικαίωμα στους Παλαιστίνιους να έχουν δικό τους κράτους και να σταματήσει να παίζει τα παιχνίδια των ΗΠΑ στην περιοχή. Τελικός στόχος μας και σαν ζήτημα αρχής είναι ένα ενιαίο κοσμικό κράτος των Παλαιστινίων και των Ισραηλινών, ωστόσο στο μεσοδιάστημα χρειάζεται μια λύση δύο ειρηνικών κρατών, με ανοικτά σύνορα σε μια ενιαία οικονομική ζώνη για παράδειγμα. Πιστεύουμε ότι το Ισραήλ πρέπει να συνεννοηθεί με την Χαμάς, δηλαδή αυτούς βρίσκονται στην εξουσία την Παλαιστινιακή Αρχή, κι όχι να τους βομβαρδίζει και να επιχειρεί να τους δολοφονήσει! Ακόμα κι Νταϊγιάν έλεγε: "Κάνεις ειρήνη με οποιονδήποτε μπορεί να σε πολεμήσει".

Αν ο στόχος του Ισραήλ ήταν η απελευθέρωση των στρατιωτών, το Ισραήλ όφειλε να κάνει ανταλλαγή αιχμαλώτων, εφόσον υπάρχουν αιχμάλωτοι της Χεζμπολάχ. Το πρόβλημα με τον Λίβανο θα μπορούσε να επιλυθεί με άλλο τρόπο: να λύσει το πρόβλημα με την Συρία με την επιστροφή των κατεχόμενων υψωμάτων Γκολάν και να υπογράψει συμφωνία ειρήνης! Ωστόσο, άμεσος στόχος μας είναι να σταματήσει η αιματοχυσία! Να σταματήσει ο πόλεμος. Έχουμε ήδη κάνει τρεις μεγάλες διαδηλώσεις κατά του πολέμου και καθημερινά δραστηριοποιούμαστε σε επίπεδο κινητοποιήσεων και δραστηριοτήτων. Η πρώτη δεν ήταν και τόσο μεγάλη, αλλά άρχισαν να μεγαλώνουν. Η τελευταία ήταν 5000. Τώρα στις γραμμές μας εκτός από την Αριστερά άρχισαν να έρχονται και κεντροαριστεροί: Για παράδειγμα μικρά κόμματα και διάφοροι διανοούμενοι (π.χ. ο συγγραφέας Αμος Οζ κι άλλοι) που στήριζαν τον πόλεμο ως "δικαιολογημένο", τώρα θεωρούν ότι πρέπει να υπάρξει κατάπαυση του πυρός, ότι έφτασε η ώρα της ειρήνης. Αυτό ελπίζουμε ότι θα αυξάνεται όσο αυξάνονται οι καταστροφές του πολέμου, όσο δεν φαίνεται νικητής.

Ερ: Βλέπεις διέξοδο;

ΑΕ: Υπάρχει διέξοδος, η απόφαση για ειρήνη γιατί το αντίθετο είναι αδιέξοδο. Έχουμε όμως μπροστά μας πολύ δρόμο να διανύσουμε μέχρι τότε.

Ο πόλεμος για τα ακίνητα

Του Gideon Levy*

Αυτός ο άθλιος πόλεμος στο Λίβανο, που περιπλέκεται όλο και περισσότερο χωρίς κανέναν απολύτως λόγο, γεννήθηκε από την απληστία του Ισραήλ για γη. Όχι ότι το Ισραήλ αυτή τη φορά πολεμά για περισσότερη γη, καθόλου, αλλά ο τερματισμός της κατοχής θα μπορούσε να είχε εμποδίσει αυτό τον μη αναγκαίο πόλεμο. Αν το Ισραήλ είχε επιστρέψει τα υψίπεδα του Γκολάν και αν είχε υπογράψει τη συνθήκη ειρήνης με τη Συρία εγκαίρως, προφανώς αυτός ο πόλεμος δεν θα είχε ξεσπάσει.

Η ειρήνη με τη Συρία θα είχε εγγυηθεί την ειρήνη με το Λίβανο και η ειρήνη με τους δύο αυτούς θα είχε εμποδίσει την Χεζμπολάχ να δημιουργήσει προπύργιο στα βόρεια σύνορα του Ισραήλ. Η ειρήνη με τη Συρία θα είχε επίσης απομονώσει το Ιράν, τον πραγματικό και επικίνδυνο εχθρό του Ισραήλ, και θα είχε αποκόψει τη Χεζμπολάχ από τη μια εκ των δύο πηγών όπλων και χρηματοδότησης. Είναι τόσο απλό αλλά τόσο μακριά από την καθημερινή σκέψη του Ισραήλ, η οποία δέχεται πλύση εγκεφάλου.

Για χρόνια, το Ισραήλ κάνει πόλεμο ενάντια στους Παλαιστινίους με κύριο κίνητρό του την επιμονή του να διατηρεί τις κατεχόμενες περιοχές. Εάν δεν ήταν η επιχείρηση εποικισμού, το Ισραήλ θα είχε προ πολλού υποχωρήσει από τα κατεχόμενα εδάφη και η μηχανή της σύγκρουσης θα είχε εξουδετερωθεί σε μεγάλο βαθμό. Όχι ότι το μη-κατακτητικό Ισραήλ θα είχε γίνει το αγαπημένο του αραβικού κόσμου, αλλά το καταστροφικό πυρ που κατευθύνεται στο Ισραήλ θα είχε μειωθεί σημαντικά και αυτοί που συνέχιζαν να πολεμούν το Ισραήλ θα είχαν αντιμετωπίσει την απομόνωση.

Ο πόλεμος ενάντια στους Παλαιστίνιους είναι αναντίρρητα ένας εδαφικός πόλεμος, ένας πόλεμος για τους εποικισμούς. Με άλλα λόγια, στη Δυτική Όχθη και τη Γάζα, οι άνθρωποι σκοτώνονταν και σκοτώνονται λόγω της απληστίας μας για γη. Από την Γκόλντα Μέιρ μέχρι τον Εχούντ Ολμέρ, διατηρήθηκε το ψέμα ότι ο πόλεμος με τους Παλαιστίνιους είναι ένας πόλεμος υπαρξιακός, για επιβίωση, που επιβάλλεται στο Ισραήλ, ενώ στην πραγματικότητα είναι ένας πόλεμος για την ιδιοκτησία της γης, για το ένα στρέμμα μετά το άλλο, που δεν μας ανήκουν.

Η κατάσταση με τη Συρία είναι διαφορετική. Για 33 χρόνια, οι Σύριοι εγκατέλειψαν τη στρατιωτική τους προσπάθεια για να αποκαταστήσουν τις κατεχόμενες περιοχές τους. Το Ισραήλ μπορεί να περάσει μια ντουζίνα νόμους για τα υψίπεδα του Γκολάν για να τα προσαρτήσει, αλλά μια κατεχόμενη περιοχή παραμένει μια κατεχόμενη περιοχή. Κατά τη διάρκεια αυτών των τριών δεκαετιών, η κυριαρχούσα αντίληψη στο Ισραήλ ήταν ότι δεν χρειαζόταν ειρήνη με τη Συρία: Οι Σύριοι ήταν μακριά, γιατί λοιπόν να τους επιστρέψουμε το Γκολάν;

Αυτό το σκεπτικό είναι το ίδιο επικίνδυνα ανόητο σκεπτικό που χαρακτήριζε τα πρώτα 20 χρόνια της κατοχής της Δυτικής Όχθης και της Γάζας. Οι Παλαιστίνιοι κάθονταν ήσυχα, υποταγμένοι κάτω από την μπότα της ισραηλινής κατοχής και δεν περνούσε από κανένα μυαλό η επιστροφή της περιοχής τους. Αντίθετα, το Ισραήλ εγκαθίδρυσε τους εποικισμούς. Μόνο όταν οι Παλαιστίνιοι ξύπνησαν και συνειδητοποίησαν ότι θα χάσουν για πάντα αυτές τις περιοχές άρχισαν μια βίαια εκστρατεία. Και μόνο αφού χύθηκε κάμποσο αίμα, το Ισραήλ ξύπνησε από τα όνειρά του και συνειδητοποίησε ότι δεν μπορούσε να συνεχίσει να κατέχει τις περιοχές αυτές για πάντα. Έτσι, μετά από θλιβερή αργοπορία και χρόνια αιματοχυσίας, η αναγνώριση της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης, οι συνθήκες του Όσλο και η αποχώρηση και η σύγκλιση γεννήθηκαν - όλες τους αποσπασματικές και ψεύτικες λύσεις με στόχο να αναβληθεί ο τερματισμός της κατοχής.

Δεν μας χρειάζονται όλα αυτά με τους Σύριους - στο κάτω κάτω αυτοί κάθονταν ήσυχα όλα αυτά τα χρόνια. Τώρα έρχεται ο πόλεμος στο Λίβανο και αποδεικνύει ότι αυτό ήταν λάθος. Παρ' ότι οι Σύριοι κάθονταν στην άκρη, ο κίνδυνος από την κατεύθυνση αυτή δεν είχε αποσοβηθεί και η αυταπάτη ότι το Γκολάν θα παρέμενε για πάντα στα χέρια των Ισραηλινών, χωρίς να του ζητηθεί να πληρώσει για την κατοχή, μας χτυπά τώρα καταπρόσωπο.

Αλλά ο σημερινός πόλεμος μπορεί ν' αποδειχθεί απλώς ένα ορεκτικό για τους επερχόμενους πολέμους, που θα είναι πολύ πιο επικίνδυνοι. Η ρήση ότι ο χρόνος είναι με το μέρος μας είναι μια ακόμα αυταπάτη. Ο αραβικός και ο μουσουλμανικός κόσμος έχει εξοπλιστεί όλο αυτό το διάστημα και ο κίνδυνος των πυρηνικών όπλων και των πυραύλων μεγάλου βεληνεκούς επικρέμαται πάνω από τα κεφάλια μας. Η μόνη απόκριση σ' αυτό είναι η μέγιστη ουδετεροποίηση των επίμαχων σημείων, πριν να φθάσει η βόμβα. Αλλά το Ισραήλ έχει επιλέξει να κλείσει τα μάτια του και να οικοδομήσει το μέλλον του σε τρομακτικές πρόσκαιρες χαμηλής έντασης επιχειρήσεις ή σε όλο και περισσότερες πολεμικές επιχειρήσεις.

Ακριβώς όταν η επικράτεια χάνει τη στρατιωτική σημασία της λόγω της ανάπτυξης νέας μαχητικής τεχνολογίας, το Ισραήλ χρησιμοποιεί προσχήματα ασφαλείας για να παραμείνει στα κατεχόμενα εδάφη. Ο πρώην πρωθυπουργός Εχούντ Μπάρακ, ήταν εγκληματικό ότι έχασε την ευκαιρία να υπογράψει ειρήνη με τη Συρία όταν "πάγωσαν τα πόδια του", όπως λένε οι αυτόπτες μάρτυρες, και υποχώρησε την τελευταία στιγμή. Έτσι γίνεται με μας. Όταν η άλλη πλευρά είναι ήσυχη, γιατί να επιστρέψουμε τα εδάφη; Και όταν ξεκινούν πόλεμο, "δεν υπάρχει κανείς για να συνομιλήσεις" και σίγουρα όχι όταν "μας ρίχνουν πυρά".

Ενώ είμαστε έτοιμοι να σαλτάρουμε πάνω σε κάθε πολεμικό βαγόνι που περνά μπροστά μας, όπως τη φορά αυτή, αναβάλλουμε αιωνίως όταν φθάνουμε στις ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις. Τώρα επίσης, όπου η Συρία, εξαναγκασμένη από τις ΗΠΑ, θέλει απεγνωσμένα να επιστρέψει στην "οικογένεια των εθνών", είναι μια εξαιρετική στιγμή να προσπαθήσουμε να κάνουμε ειρήνη μαζί της - αλλά υπάρχουν αυτοί που λένε ότι δεν είναι τώρα η στιγμή. Τι θα πουν οι Αμερικανοί; Αυτοί, στο τέλος τέλος, είναι ενάντια σε οποιαδήποτε συμφωνία με τον Μπασάρ Άσαντ, που βρίσκεται στον "άξονα του κακού". Έτσι, να τη λοιπόν μια ακόμα δικαιολογία για να χάσουμε μια χρυσή ευκαιρία, μια ακόμα ψευδεπίγραφη δικαιολογία. Όπως ήταν η περίπτωση της ειρήνης με την Αίγυπτο, η κίνηση που εξασφάλισε την ασφάλεια του Ισραήλ για χρόνια, πολύ περισσότερο από οποιονδήποτε πόλεμο και που συμφωνήθηκε πίσω από την πλάτη της Αμερικής, η Αμερική δεν θα μπορούσε να αντιταχθεί σε μια ειρηνευτική συμφωνία με τη Συρία. Τώρα, αφού χτυπήσαμε τη Χεζμπολάχ και καταστρέψαμε το Λίβανο, ο πρωθυπουργός του Ισραήλ θα έπρεπε να διακηρύξει: Το Γκολάν έναντι της ειρήνης. Αυτό θα συνέβαλε πολύ περισσότερο στην ασφάλειά μας από χίλιες παράτολμες επιχειρήσεις στο Μπάλμπεκ, αλλά θα χρειαζόταν περισσότερο θάρρος απ' ό,τι χρειάζεται για να προχωρήσεις σ' έναν ακόμα μη αναγκαίο και άχρηστο πόλεμο.

***Δημοσιογράφος της Ισραηλινής εφημερίδας Ha'aretz 07.08. 2006**

Ο Λίβανος και η πολιτική στη Μέση Ανατολή το 1982 και το 2006

Του Ilksoy Aslim*

Θα επαναληφθεί η Ιστορία;

"Η Ιστορία ποτέ δεν επαναλαμβάνεται", λένε οι ιστορικοί. Αυτό το επιχείρημα είναι αληθινό ή όχι; Μπορεί το Ισραήλ να νικήσει την Χεζμπολάχ στο Λίβανο όπως νίκησε την Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (ΟΑΠ) το 1982;

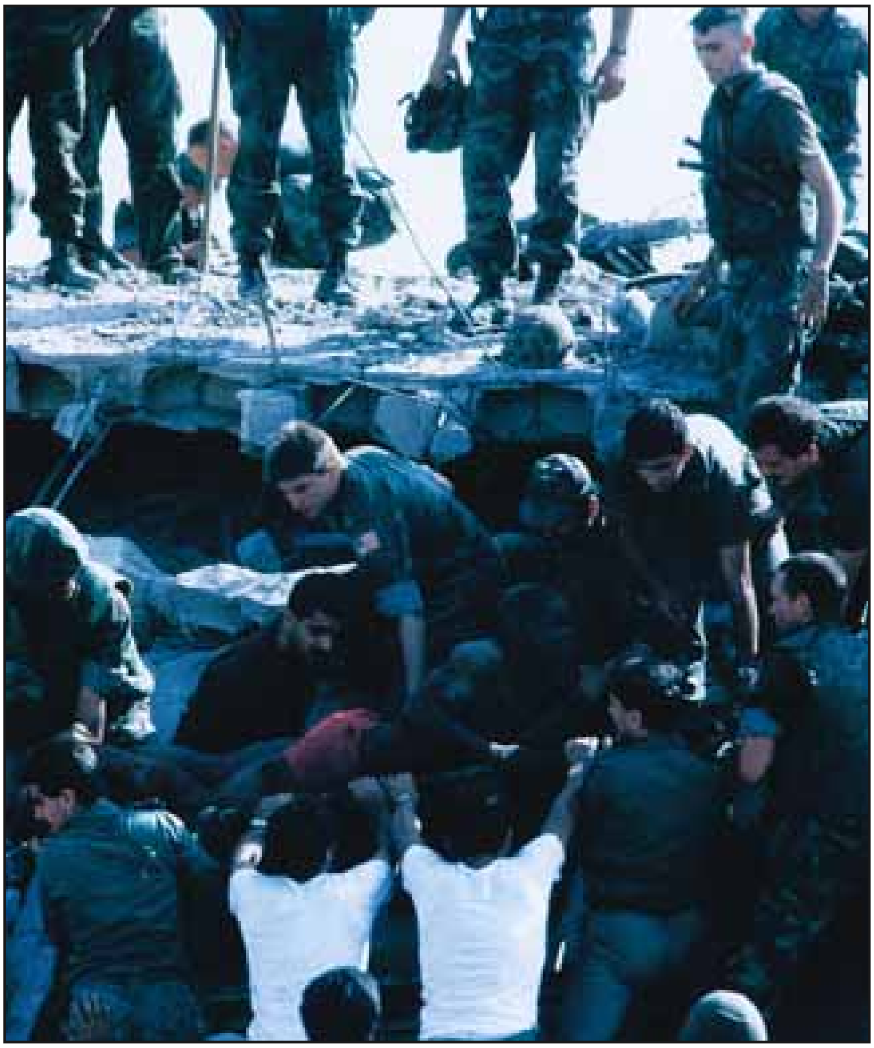
Ο στόχος του άρθρου αυτού είναι μια σύγκριση μεταξύ της θέσης της ΟΑΠ (1982) και της Χεζμπολάχ (2006) ώστε να κατανοηθεί η πολιτική του Λιβάνου και όλης της περιοχής. Η ιστορία θα επαναληφθεί; Μπορεί οι ισραηλινές δυνάμεις να επιτύχουν και πάλι; Ψάχνοντας για μια απάντηση, ας κοιτάξουμε την ιστορία.

Ο Λίβανος

Ο Λίβανος είναι μια πολυκομματική, πολυθρησκευτική δημοκρατία. Σύμφωνα με τη δομή που εγκαθιδρύθηκε το 1943, αποφασίστηκε ο πρόεδρος της Δημοκρατίας να είναι χριστιανός Μαρωνίτης, ο πρωθυπουργός να είναι μουσουλμάνος Σουνίτης και ο πρόεδρος της Βουλής να είναι μουσουλμάνος Σιίτης. Μετά την απόφαση της Κοινωνίας των Εθνών για τη Συρία το 1920, η Γαλλία διεύρυνε το πρώην οθωμανικό εμιράτο του Όρους του Λιβάνου, προσθέτοντας σ' αυτό περιοχές στο βορά, στη δύση και στο νότο, που μέχρι τότε ανήκαν στη Συρία και αποκαλώντας αυτή τη νέα ενότητα Ευρύτερο Λίβανο. Με την αποχώρηση των Γάλλων το Δεκέμβρη του 1946, ο Λίβανος έγινε τελείως ανεξάρτητος. Συμμετείχε στον πόλεμο της Παλαιστίνης (1948-1949) και υπέγραψε την ανακωχή με το Ισραήλ το Μάρτη του 1949. Στη δεκαετία του 1950 ο Λίβανος έγινε πεδίο μάχης του Ψυχρού Πολέμου. Ο πρόεδρος του Λιβάνου Καμίλ Σαμούν, φοβούμενος μην χάσει τη θέση του, εντάχθηκε το Δόγμα Αϊζενχάουερ και υποστήριξε και βοήθησε τα στρατεύματα των ΗΠΑ κατά τον Μάιο και Ιούλιο του 1958. Παρ' όλα αυτά, το Δόγμα Αϊζενχάουερ εφαρμόστηκε στο Λίβανο με τη φανερή επίθεση σε οποιαδήποτε χώρα "ελεγχόταν από το διεθνή κομμουνισμό".

Η Σύγκρουση ΟΑΠ-Ισραηλινών στο Λίβανο

Ο Λίβανος δεν έμεινε έξω από τον αραβοϊσραηλινό πόλεμο του 1967. Αλλά η αυξανόμενη παρουσία ένοπλων Παλαιστινίων οδήγησε σε συγκρούσεις ανάμεσα στους Παλαιστίνιους και το λιβανικό στρατό. Ως αποτέλεσμα του πολέμου του 1948 στην Παλαιστίνη, βρέθηκαν στο Λίβανο 150.000 Παλαιστίνιοι, πολλοί από τους οποίους ζούσαν σε στρατόπεδα προσφύγων γύρω από τη Βηρυττό. Μετά τη δημιουργία της ΟΑΠ το 1964, τα στρατόπεδα έγιναν το κέντρο της στρατιωτικής εκπαίδευσης και από το 1968 οι Παλαιστίνιοι άρχισαν να χρησιμοποιούν βάσεις στο Νότιο Λίβανο για τις επιχειρήσεις εναντίον του Ισραήλ, που κατέληγαν σε εισβολές του Ισραήλ για αντίποινα μέσα στη λιβανική επικράτεια. Οι Λιβανέζοι ήταν διχασμένοι για το τι έπρεπε να πράξουν, και σε μεγάλο βαθμό οι περισσότεροι χριστιανοί, ιδιαίτερα οι μαρωνίτες, ήθελαν τον περιορισμό των Παλαιστινίων και οι περισσότεροι μουσουλμάνοι, ιδιαίτερα οι σουνίτες, ήθελαν να υποστηρίξουν τις δραστηριότητές τους. Οι Λιβανέζοι και οι Παλαιστίνιοι υπέγραψαν μια συνθήκη, γνωστή ευρύτατα ως η Συμφωνία του Καΐρου του 1969, μετά από μεσολαβητική προσπάθεια του αιγύπτιου προέδρου Γκαμάλ Αμπντέλ Νάσερ. Οι ανεπίσημες διαρροές αποκάλυπταν ότι επέτρεπε στην ΟΑΠ να διαχειρίζεται τα στρατόπεδα προσφύγων των Παλαιστινίων και να

Βομβιστική επίθεση αυτοκτονίας στη Βηρυτό, 1983.

Φαλαγγίτες οπλοφόροι θρηνούν το θάνατο νεαρής Παλαιστίνιας στη Βηρυτό 1976.

εγκαθιδρύσει ένοπλες μονάδες και θέσεις έξω απ' αυτά και επίσης να ελέγχει δρόμους μετάβασης σε ορισμένες θέσεις στο Νότιο Λίβανο που είχαν καταγραφεί ως σημαντικοί χώροι σύγκρουσης Παλαιστινίων και Ισραηλινών, ως αντάλλαγμα της υπόσχεσης που είχε δώσει η ΟΑΠ να σέβεται την κυριαρχία του Λιβάνου. Κατά την προεδρία του Σουλεϊμάν Φραντζίε, η ΟΑΠ έστησε το αρχηγείο της στη Βηρυττό το 1971. Όταν η διοίκηση της ΟΑΠ έφυγε από τα στρατόπεδα της Ιορδανίας και εγκαταστάθηκε έξω από τη Βηρυττό, δημιουργήθηκε περαιτέρω αποσταθεροποίηση σε μια ήδη εύθραυστη πολιτική δομή του Λιβάνου κι αυτό οδήγησε στο σχηματισμό των μαρωνίτικων καθολικών πολιτοφυλακών που ήταν ανεξάρτητες από κυβερνητικό έλεγχο, όπως ανεξάρτητη ήταν και η ΟΑΠ. Οι μαρωνίτες ιδιαίτερα αντιτίθεντο στην εμπλοκή του Λιβάνου στην αραβο-ισραηλινή σύγκρουση. Ο Λίβανος έμεινε έξω από τον αραβο-ισραηλινό πόλεμο του 1973, αλλά δεν μπόρεσε να αποφύγει έναν εμφύλιο πόλεμο.

Ο εμφύλιος πόλεμος του Λιβάνου

Τον Απρίλη του 1975 ξέσπασε ο εμφύλιος πόλεμος του Λιβάνου. Οι συγκρούσεις αυτή τη φορά ήταν πολύ πιο καταστροφικές και σ' αυτές υπήρχαν κρατικές παρεμβάσεις, του Ισραήλ και της Συρίας. Μέχρι την άνοιξη του 1976, η συμμαχία μεταξύ του Λιβανικού Εθνικού Κινήματος και της ΟΑΠ έλεγχε τα δύο τρίτα της χώρας. Το Ισραήλ εισέβαλε στο νότιο Λίβανο το Μάρτη του 1978 για να καταστρέψει τις βάσεις της ΟΑΠ που υπήρχαν εκεί. Οι πολιτοφυλακές των μαρωνιτών συγκρότησαν ισχυρούς δεσμούς με το Ισραήλ, αλλά οι προσπάθειές τους να επεκτείνουν τον έλεγχο τους συντρίβησαν από τη Συρία στα μέσα του 1981.

Στις αρχές Ιουνίου του 1982 -έξι εβδομάδες μετά τη συμπλήρωση της απόσυρσης από τη χερσόνησο του Σινά που πραγματοποιήθηκε στα τέλη Απριλίου του 1982 με βάση τους όρους της συνθήκης ειρήνης Αιγύπτου-Ισραήλ- το Ισραήλ εισέβαλε ξανά στο Λίβανο. Κατέλαβε τα δύο πέμπτα της χώρας, περιλαμβανομένης της Βηρυτού. Η εισβολή του Ισραήλ τερματίστηκε την 1η Σεπτεμβρίου, μετά την αποχώρηση των μαχητών της ΟΑΠ και των συριακών στρατευμάτων από τη Δυτική Όχθη. Στη διαδικασία αυτή, η διεθνής επέμβαση κατέληξε στη συμφωνία της ΟΑΠ να φύγει από το Λίβανο για την Τυνησία, τον Αύγουστο, με εγγυήσεις ότι οι Παλαιστίνιοι που θα παρέμεναν θα προστατεύονταν. Όταν έφυγε η ΟΑΠ από το Λίβανο, αποσύρθηκαν οι αμερικανικές στρατιωτικές δυνάμεις. Ως αποτέλεσμα, ο ισραηλινός στρατός επέτρεψε στους μαρωνίτες φαλαγγίτες να μπουν στα στρατόπεδα προσφύγων της Σάμπρα και Σατίλα όπου σχεδόν 1.000 Παλαιστίνιοι σφαγιάστηκαν. Ως συνέπεια, η απόσυρση της ΟΑΠ θα μπορούσε να σήμαινε τον τερματισμό της στρατιωτικής αμφισβήτησης του Ισραήλ, αλλά τα πράγματα δεν έγιναν έτσι. Μια σιιτική οργάνωση δημιουργούσε προβλήματα στους Ισραηλινούς αλλά πρώτα απ' όλα στους Αμερικανούς. Ήταν η Χεζμπολάχ (το Κόμμα του Θεού), που έκανε αντίποινα με τη βομβιστική επίθεση αυτοκτονίας μέσα στο αμερικανικό στρατόπεδο των πεζοναυτών τον Οκτώβριο, με 241 νεκρούς. Πρώτα οι στρατιώτες των ΗΠΑ εγκατέλειψαν το Λίβανο αμέσως και μετά το Ισραήλ, τον Ιούνη του 1985, ολοκλήρωσε την τελευταία φάση της απόσυρσης, παραδίδοντας θέσεις στο Νότιο Λίβανο στην υποτακτική του δύναμη, τον Στρατό του Νοτίου Λιβάνου.

Ο Λίβανος συμμετείχε στην ειρηνευτική διαδικασία της Μέσης Ανατολής το 1991, αλλά οι διμερείς συνομιλίες του με το Ισραήλ -αντανακλώντας το αδιέξοδο μεταξύ Συρίας και Ισραήλ- γνώρισαν μικρή πρόοδο. Η κυβέρνηση κάλεσε το Ισραήλ να φύγει από το νότιο Λίβανο χωρίς όρους -όπως ζητούσε το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας 425 του 1978- και επέτρεψε στη Χεζμπολάχ να λειτουργεί στον περιοχή, ως αντίβαρο στον Στρατό του Νοτίου Λιβάνου.

Η Χεζμπολάχ

Η εισβολή του Ισραήλ στο Λίβανο το 1982 έδωσε ώθηση σε ομάδες που τις ενέπνεε το παράδειγμα της πτώσης του Σάχη του Ιράν. Μία από τις σιιτικές ομάδες ήταν η Χεζμπολάχ, που είχε συμμετάσχει σε αρκετά επεισόδια, περιλαμβανομένης της βομβιστικής επίθεσης αυτοκτονίας ενάντια στις δυνάμεις

των ΗΠΑ και της Γαλλίας το 1983 και σε δεκάδες απαγωγές ξένων, περιλαμβανομένων δημοσιογράφων, κληρικών, κατασκόπων, διπλωματών και απροστάτευτων ξένων κατοίκων της Βηρυτού. Στο πρόγραμμά της, που δημοσιεύθηκε το 1985, η Χεζμπολάχ διακήρυσσε την αποστροφή της προς κάθε συμμετοχή στο διεφθαρμένο πολιτικό σύστημα του Λιβάνου. Αντίθετα, η ομάδα αυτή δεσμευόταν να εγκαθιδρύσει ένα σύστημα ισλαμικής κυριαρχίας στο Λίβανο ενώ θα αγωνιζόταν να εκδιώξει την ξένη επίδραση από το τη χώρα αυτή, ιδιαίτερα την επίδραση που προερχόταν από τον "Μεγάλο Σατανά" - τις ΗΠΑ.

Μετά τον τερματισμό του εμφυλίου πολέμου, ο Λίβανος έκανε το 1992 τις πρώτες κοινοβουλευτικές εκλογές για είκοσι χρόνια. Μέχρι τότε η Χεζμπολάχ είχε απελευθερώσει τους ξένους ομήρους και ήταν στη διαδικασία μετατροπής της σε πολιτικό κόμμα με ευρύτατη βάση υποστήριξης μεταξύ της σιιτικής κοινότητας. Για πρώτη φορά το 1992, η Χεζμπολά μετείχε ανεπιτυχώς στις κοινοβουλευτικές εκλογές, κερδίζοντας μόνο 12 έδρες στη βουλή επί συνόλου 128 εδρών. Μέχρι την απόσυρση του Ισραήλ από το Λίβανο το 2000, η Χεζμπολάχ αποτελούσε επίσης το κυρίαρχο στοιχείο στην αντίσταση που τελικά έπεισε το Ισραήλ ότι το κόστος της κατοχής του Λιβάνου ήταν πολύ βαρύ.

Ενώ η Χεζμπολάχ τακτικά αναφέρεται σε σχόλια στη Δύση ως τρομοκρατική ομάδα, το γεγονός είναι ότι η εκστρατεία ενάντια στην κατοχή του Ισραήλ είχε ως στόχο τις δυνάμεις κατοχής και όχι απλούς πολίτες. Το κόμμα αυτό αποτελεί τώρα έναν κεντρικό παίκτη στη λιβανέζικη πολιτική. Η είσοδός του στην πολιτική συνοδεύτηκε από μεγάλη διεύρυνση στη βάση των μελών του. Πάνω από δύο δεκαετίες βρίσκεται στη διαδικασία θεσμοποίησης ως πολιτικού κόμματος, με βλέψεις στο πολιτικό σύστημα. Αυτό έχει δώσει στη Χεζμπολάχ την αξιοπιστία που της έλειπε προηγούμενα. Είναι δύσκολο να βγει ένα πόρισμα για το τι αντιπροσωπεύει η μεταμόρφωση της Χεζμπολάχ, αλλά σίγουρα είναι ανεπαρκές να την κατατάσσουν απλώς ως τρομοκρατική ομάδα.

Γιατί επιτέθηκε το Ισραήλ και τι συνέβη;

Το Ισραήλ είχε επιτυχία με το ζήτημα της ΟΑΠ το 1982. Και όμως, τώρα που στόχος είναι η Χεζμπολάχ, η κατάσταση δεν είναι η ίδια. Η ΟΑΠ ήταν μια οργάνωση που προήρθε από μια άλλη χώρα. Η Χεζμπολάχ είναι οργάνωση των Λιβανέζων και προϊόν της εισβολής του Ισραήλ στο Λίβανο.

Το Ισραήλ υπέθετε ότι όταν επιτιθόταν στο Λίβανο, όλα τα άλλα δόγματα θα ενώνονταν υπό την εξουσία του πρωθυπουργού του Λιβάνου Φουάντ Σινιόρα ενάντια στη Χεζμπολάχ και θα την απομόνωναν. Θα παρατασσόταν μια διεθνής δύναμη στις περιοχές που έλεγχε η Χεζμπολάχ και αυτή η δύναμη σταθεροποίησης θα αφόπλιζε τη Χεζμπολάχ. Τέλος, η επιτυχία του Ισραήλ θα αμφισβητούσε τις εξουσίες στο Ιράν και τη Συρία. Ποιες όμως είναι οι συνέπειες; Αντίθετα με τις προσδοκίες του Ισραήλ (και πιθανώς των ΗΠΑ) όλα τα δόγματα ενώθηκαν ενάντια στο Ισραήλ. Στις 19 Ιουλίου όλοι οι ηγέτες κατηγόρησαν το Ισραήλ, και επιπλέον ο Σινιόρα συγχάρηκε την αντίσταση της Χεζμπολάχ ενώ ο χριστιανός ηγέτης στρατηγός Μισέλ Αούν προσδιόρισε τη Χεζμπολάχ ως τμήμα του μωσαϊκού του Λιβάνου. Επιπλέον, φαίνεται ότι καμία από τις χώρες δεν θα αναλάβει την ευθύνη να αφοπλίσει τη Χεζμπολάχ πριν την κατάπαυση του πυρός. Τέλος, το Ιράν, αντίθετα απ' ότι αναμενόταν, κερδίζει περισσότερη υποστήριξη.

Χουάν Μιρό, Πορτραίτο Νεαρής Κοπέλας, 1935.

Σαν συμπέρασμα

Το Ισραήλ μπορεί να κερδίσει. Αλλά το Ισραήλ κερδίζει εχθρούς στη δημόσια γνώμη από την Τεχεράνη έως το Κάιρο. Οι πιθανές συνέπειες: Ο Λίβανος μπορεί να μπει σ' έναν ακόμα εμφύλιο πόλεμο, με περίπου 1.000.000 πρόσφυγες να φεύγουν από τις σιιτικές περιοχές του νοτίου Λιβάνου σε άλλα μέρη της χώρας - και να παίρνουν μαζί τους τα όπλα τους. Οι ΗΠΑ μπορεί να βρεθεί στη Μέση Ανατολή με έναν αναπτυσσόμενο εμφύλιο πόλεμο στο Ιράκ, αντιμετωπίζοντας σιίτες εχθρούς καθώς και σουνιτική εξέγερση

Αντίθετα από το Ισραήλ, η Χεζμπολάχ κερδίζει συμμάχους στην περιοχή. Πριν την επίθεση του Ισραήλ η Αλ Κάιντα είχε καταδικάσει τους μουσουλμάνους σιίτες ως "χειρότερους από τους Εβραίους". Πρόσφατα, ο Αϊμάν αλ Ζαουαχίρι κάλεσε όλους τους μουσουλμάνους να υποστηρίξουν τον αγώνα ενάντια στο Ισραήλ. Στο Κάιρο αναρτήθηκαν πανό που χαιρετίζουν τη νίκη και λένε, Νάσερ 1956, Νασράλα 2006. Η Χαμάς, καθόλου φιλική προς τη Χεζμπολάχ στο παρελθόν, έκανε καθαρό ότι δεν θα διεξήγαγε ξεχωριστές συνομιλίες. "Κανείς δεν θέλει διαπραγματεύσεις χωρίς τη Χεζμπουλάχ", λέει ένας βουλευτής της παλαιστινιακής βουλής, που προέρχεται από τη Χαμάς. Αυτή είναι μια κραυγή σαν απόηχος της εισβολής του Ισραήλ στο Λίβανο το 1982, όταν οι σιίτες χαιρέτιζαν τις ισραηλινές δυνάμεις γιατί επετίθεντο στους Παλαιστινίους. Τώρα, οι υποστηριχτές της Χαμάς στη Γάζα τραγουδούν το λαϊκό άσμα "προχώρα, Χεζμπολάχ".

Τέλος, το Ισραήλ ισχυριζόταν ότι είναι "ευαίσθητο" στη στοχοθεσία του. Αλλά οι εικόνες του πλήγματος στην Κανά το περασμένο Σάββατο, όπου σκότωσαν "περίπου 60" ανθρώπους - κυρίως γυναίκες και παιδιά, έχει συγκλονίσει την κοινή γνώμη. Εάν υπάρχουν περισσότερα νεκρά παιδιά απ' ότι ένοπλοι άνδρες, όπως είπε ο ειδικός συντονιστής του ΟΗΕ Ίαν Έγκελαντ, τότε η θέση του Ισραήλ και των ΗΠΑ στην περιοχή δεν μπορεί να είναι αποδεκτή και θα είναι πάντα προβληματική.

***O Ilksoy Aslim είναι καθηγητής Διεθνών Σχέσεων**

ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΜΝΗΣΤΙΑ

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Λίβανος-Ισραήλ: Επείγουσα ανάγκη επιβολής εμπάργκο όπλων στο Ισραήλ και τη Χεζμπολάχ

Καθώς οι άμαχοι συνεχίζουν να πληρώνουν το βαρύτερο τίμημα της σύγκρουσης στο Ισραήλ και το Λίβανο, η Διεθνής Αμνηστία ζήτησε την άμεση επιβολή εμπάργκο όπλων, τόσο στο Ισραήλ όσο και στη Χεζμπολάχ. Η Διεθνής Αμνηστία εκφράζει βαρύτατες ανησυχίες γύρω από τη συνεχιζόμενη μεταβίβαση όπλων από τις ΗΠΑ, μέσω Βρετανίας, καθώς ήρθαν στο φως πληροφορίες ότι βρετανικό αεροδρόμιο χρησιμοποιείται από αμερικανικά μεταφορικά αεροσκάφη που κατευθύνονται στο Ισραήλ για να παραδώσουν πολεμοφόδια.

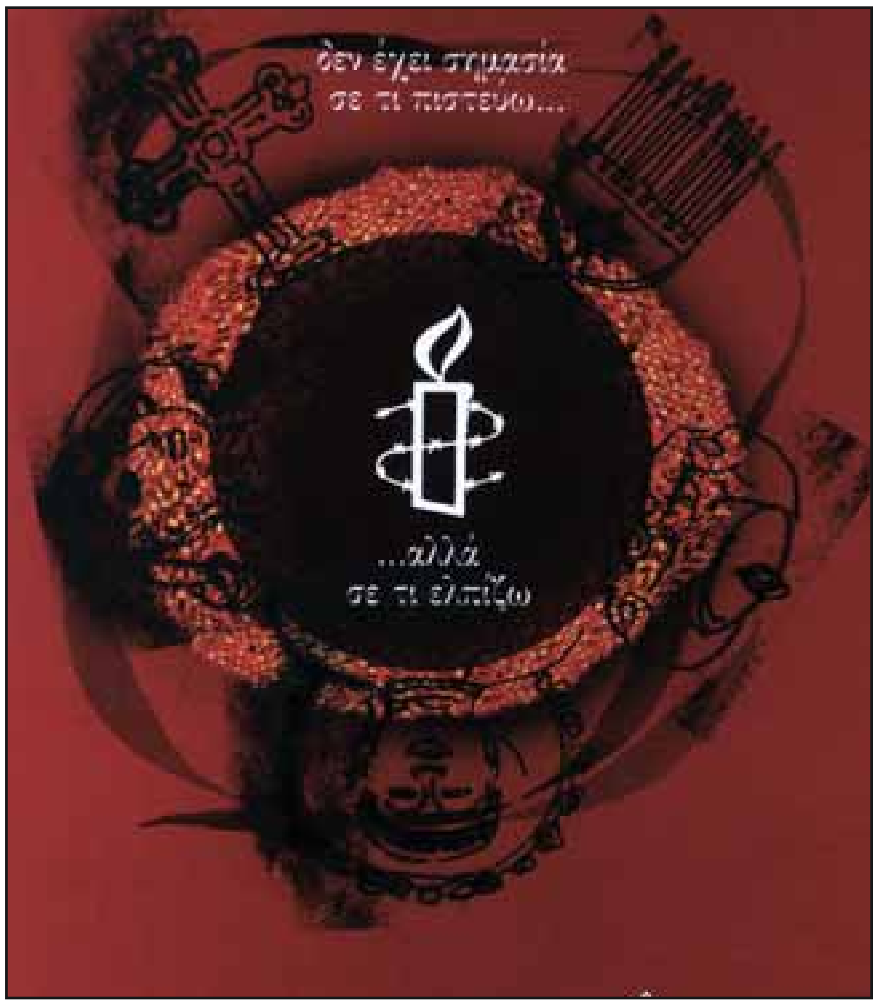
"Το μοτίβο των επιθέσεων και η έκταση των απωλειών μεταξύ των αμάχων δείχνουν κατάφωρη περιφρόνηση του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου από το Ισραήλ και τη Χεζμπολάχ", δήλωσε η Αϊρίν Χαν, Γενική Γραμματέας της Διεθνούς Αμνηστίας.

"Η άμεση στόχευση αμάχων και υποδομών μη στρατιωτικού χαρακτήρα, καθώς και η εξαπόλυση αδιάκριτων και δυσανάλογων επιθέσεων συνιστούν εγκλήματα πολέμου".

"Οι κυβερνήσεις που προμηθεύουν όπλα και στρατιωτικό υλικό στο Ισραήλ και τη Χεζμπολάχ τροφοδοτούν την ικανότητά τους να διαπράττουν εγκλήματα πολέμου. Όλες οι κυβερνήσεις πρέπει να επιβάλουν εμπάργκο όπλων σε αμφότερες τις πλευρές και να αρνηθούν την άδεια χρήσης της επικράτειάς τους για τη μεταβίβαση όπλων και στρατιωτικού υλικού".

Βρετανικά μέσα ενημέρωσης ανέφεραν ότι δύο μισθωμένα μεταφορικά αεροσκάφη τύπου Airbus A310, γεμάτα βόμβες GBU 28 κατευθυνόμενες με λέιζερ, που περιέχουν κεφαλές απεμπλουτισμένου ουρανίου (DU) και προορίζονται για την ισραηλινή αεροπορία, προσεδαφίστηκαν στο αεροδρόμιο Πρέστγουικ, κοντά στη Γλασκώβη. Τα αεροσκάφη προσεδαφίστηκαν για ανεφοδιασμό σε καύσιμα και για ανάπαυση των πληρωμάτων μετά την πτήση τους από τις ΗΠΑ το περασμένο Σαββατοκύριακο.

Άλλες αναφορές ισχυρίστηκαν ότι οι ΗΠΑ έχουν ζητήσει άδεια να προσεδαφιστούν στη Βρετανία άλλα δύο αεροσκάφη καθ' οδόν προς το Ισραήλ κατά το ερχόμενο δεκαπενθήμερο. Σύμφωνα με τις αναφορές, τα αεροσκάφη θα μεταφέρουν άλλα όπλα, μεταξύ των οποίων βόμβες και πυραύλους.

Αφίσα Διεθνούς Αμνηστίας.

"Η βρετανική κυβέρνηση πρέπει να αρνηθεί να παράσχει άδεια να χρησιμοποιηθούν οι αερολιμένες και οι θαλάσσιοι λιμένες της από αεροσκάφη ή πλοία που μεταφέρουν όπλα και στρατιωτικό υλικό, που προορίζονται για το Ισραήλ ή τη Χεζμπολάχ", δήλωσε η κ. Χαν, καθώς η Διεθνής Αμνηστία απέστειλε επιστολή στη Βρετανή Υπουργό Εξωτερικών Μάργκαρετ Μπέκετ. Η οργάνωση ανθρωπίνων δικαιωμάτων κάλεσε επίσης τη Βρετανία να αναστείλει κάθε πώληση ή μεταβίβαση όπλων ή στρατιωτικού υλικού προς το Ισραήλ.

"Είναι γελοίο να μιλάμε για παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας από τη μία πλευρά, και από την άλλη να προμηθεύουμε όπλα. Μπροστά στην τόση ανθρώπινη δυστυχία στο Λίβανο και το Ισραήλ, είναι επιτακτική ανάγκη όλες οι κυβερνήσεις να αναστείλουν αμέσως την προμήθεια όπλων και πολεμοφοδίων προς αμφότερες τις πλευρές", κατέληξε η κ. Χαν.

Ο Πόλεμος κι Εμείς: Ενάντια στη Λογική της Σφαγής και τη Σφαγή της Λογικής

Του Νίκου Τριμικλινιώτη*

Όταν δίπλα μας σφάζονται άμαχοι δεν μπορούμε να συνεχίζουμε τη ζωή μας σφυρίζοντας αδιάφορα. Πρώτο μας μέλημα είναι να σταματήσουμε την αιματοχυσία και να βοηθήσουμε τα θύματα: Μέχρι στιγμής 1,000,000 πρόσφυγες, 1000 νεκροί, χιλιάδες τραυματίες, πολλά δισεκατομμύρια ζημιές κι ανθρώπινο δράμα που συνεχίζει. Κι όμως οφείλουμε να προβληματιστούμε.

Ο πόλεμος στη Μέση Ανατολή στην πραγματικότητα δεν σταμάτησε ποτέ: Στο υπό κατοχή Ιράκ ή στο Αφγανιστάν, στα Παλαιστινιακά εδάφη που βρίσκονται υπό καθεστώς ομηρίας του Ισραήλ και τώρα στο Λίβανο, οι πόλεμοι συνεχίζουν με διάφορα μέσα με μόνη ουσιαστική διαφορά τον αριθμό των νεκρών. Ας μην ξεχνούμε ότι ο πόλεμος αυτός ξεκίνησε όταν ο Ισραήλ εξαπέλυσε μια ανελέπτη επίθεση κατά των Παλαιστινίων με σκοπό να πλήξει την Χαμάς, πριν στραφεί κατά του Λιβάνου. Αποτελεί σημαντικό ζήτημα η κατανόηση της Ισραηλινής κοινωνίας και του εβραϊκού κράτους: ο Ισραηλινός κοινωνιολόγος Avishai Ehrlich ονομάζει το Ισραήλ "μόνιμη πολεμική κοινωνία", που οικοδομήθηκε πάνω στο μύθο και την επιδίωξη μόνιμης αντιπαλότητας μεταξύ Αράβων και Ισραηλινών ως "παντοτινών εχθρών". Το Ισραήλ είναι το φυλετικό κράτος των Εβραίων που τους έταξε ο Θεός τους, κι όχι το κοινό κράτος του λαού ή των λαών που κατοικούν στο έδαφος αυτό. Οι Παλαιστίνιοι μ' αυτή την θεώρηση είτε παρείσακτοι είναι, είτε υπάνθρωποι, κι επομένως αναλώσιμοι. Η άρνηση του Ισραήλ να αναγνωρίσει στην πράξη το δικαίωμα των Παλαιστινίων για δικό τους κράτους είναι η ρίζα του κακού, είναι η μήτρα που γεννά και τους Ισλαμικούς κι άλλους φονταμενταλισμούς. Η ΟΑΠ αναγνώρισε το κράτος του Ισραήλ, η Χαμάς όχι.

Η προσπάθεια να καταλάβουμε τα αίτια του πρόσφατου ξεσπάσματος από το Ισραήλ δεν είναι εύκολη με απλά ορθολογιστικά μέσα. Πρέπει να πάμε πίσω, χωρίς να χαθούμε ωστόσο στο παρελθόν και παράλληλα να λάβουμε υπόψη τους παγκοσμίους και περιφερειακούς γεωπολιτικούς συσχετισμούς δύναμης. Έχουμε να κάνουμε με ένα περίπλοκο και πολλαπλό σύστημα αντιπαλοτήτων μεταξύ διαφόρων δυνάμεων. Εμπλέκο-

Χουάν Μιρό, Καταλανός αγρότης.

νται οι ΗΠΑ (και σε λιγότερο βαθμό η ΕΕ και Ρωσία), Ισραήλ, Παλαιστίνη, Συρία, Ιράν, εσωτερικές δυνάμεις στα Αραβικά κράτη.

Η Τελευταία Αντιπαράθεση

Η Χεζμπολάχ θέλησε να παίξει στο παιχνίδι ανάμεσα στις ΗΠΑ και το Ιράν συλλαμβάνοντας δύο Ισραηλινούς στρατιώτες. Το Ιράν αντιδρά προς τον άξονα ΗΠΑ-Ισραήλ που έχει γεωπολιτικά σχέδια για την ευρύτερη πετρελαιοπαραγωγό περιοχή. Ωστόσο, η πρόκληση αυτή δεν μπορεί να εξηγήσει την ετοιμότητα του Ισραήλ να προχωρήσει σε μια τόσο ασύμμετρη και δυσανάλογη επίθεση και πάνω απ' όλα την απόφαση για εισβολή και κατοχή εδαφών. Η πρόφαση λοιπόν ήταν η καταστροφή της Χεζμπολάχ, πράγμα ριψοκίνδυνο και αμφιβόλου αποτελεσματικότητας, εφόσον αναπαράγονται μέσα από τα ερείπια του πολέμου άλλες χιλιάδες νέοι μάρτυρες για το "κόμμα του Θεού". Το πολιτικό-στρατιωτικό σχήμα αυτό γεννήθηκε το 1982 σαν στρεβλή / θρησκευτική απάντηση στην πρώτη εισβολή του Ισραήλ στον Λίβανο. Γρήγορα από φονταμενταλιστικό σχήμα που ήθελε να επιβάλει μια "Σιιτική Επαναστατική Δημοκρατία" (δηλαδή Ιρανικού τύπου θεοκρατική δικτατορία) ενσωματώθηκε στην Λιβανική κοινωνία: Με κοινωνικό πρόγραμμα, με δικό του κανάλι, εξέλεξε βουλευτές κι αγκάλιασε θερμά το Παλαιστινιακό ζήτημα με ακραία συνθήματα για καταστροφή του εβραϊκού κράτους και με μαχητές που "συμπληρώνουν" την αδυναμία του Λιβανικού στρατού.

Η "λογική" των μιλιταριστών του Ισραήλ, με πλήρη κάλυψη, αν όχι και συν-σχεδιασμό των ΗΠΑ, είναι προφανώς να εκμηδενίσουν την κρατική και πολιτικό-οικονομική υποδομή του γειτονικού Λιβάνου, που μόλις έχει ορθοποδήσει, είκοσι χρόνια μετά την πρώτη εισβολή-κατοχή. Δημιουργώντας μια κατοχική ζώνη "ασφαλείας" στο έδαφος της χώρας, παίζουν στη σκακιέρα της λεγόμενης "σύγκρουσης των πολιτισμών" αλλά με γεωπολιτικούς όρους στην Μέση Ανατολή. Απαντά λοιπόν με τον πιο σκληρό κι επιθετικό τρόπο με εγκλήματα πολέμου όταν το Ιράν θέλησε να κάνει επίδειξη δύναμης με υποχθόνιο τρόπο. Το Ιράν ήθελε να στείλει εμμέσως πλην όμως σαφώς το μήνυμα ότι διαθέτει επιρροή στην περιοχή την κρίσιμη στιγμή που επίκειται απόφαση από το ΣΑ του ΟΗΕ για το πυρηνικό του πρόγραμμα. Το πράμα βγήκε εκτός ελέγχου.

Το σύστημα αλληλο-στήριξης των πιο ακραίων στοιχείων της "σύγκρουσης των φονταμενταλισμών", όπως εύστοχα το χαρακτήρισε ο Tariq Ali, επιβεβαιώνεται περίτρανα: Από την μια πλευρά ο άξονας Ισραήλ-ΗΠΑ και λοιποί υποτελείς (π.χ. Βρετανία και ΝΑΤΟ) και από την άλλη η Χεζμπολάχ, το Ιράν, η Χαμάς κτλ να σφάζουν ή να στηρίζουν την σφαγή αμάχων και την μαζική καταστροφή. Η ανθρώπινη ζωή δεν είναι παρά "παράπλευρη απώλεια" και "αναλώσιμα σώματα", φτάνει να εξυπηρετούνται οι συγκεκριμένοι γεωπολιτικοί σχεδιασμοί. Η δε Συρία είναι μια από τις ηγεμονεύουσες χώρες του Λιβάνου κι έχει εδαφικές αξιώσεις εδαφών υπό Ισραηλινή κατοχή, ωστόσο παραμένει ο αδύνατος στρατιωτικός κρίκος της περιοχής.

Βραχυπρόθεσμα φαίνεται να εξυπηρετούνται και τα δύο στρατόπεδα οι σφαγές οδηγούν σε περαιτέρω σφαγές, οι βόμβες αυξάνουν την ζήτηση για περαιτέρω βόμβες και καύσιμα, οι "μαχητές της ελευθερίας" ορκισμένοι για εκδίκηση των "κακών" γίνονται αμνοί προς σφαγή, ο ρόλος των στρατιωτικών γίνεται πιο σημαντικός θεωρώντας πλέον την κατοχή εδαφών "αναπόφευκτη για λόγους ασφάλειας", ενώ η αντίσταση με όλα τα διαθέσιμα μέσα καθίσταται επιβεβλημένη για τους άλλους. Τα γεράκια κυριαρχούν κι η λογική σφαγιάζεται μαζί με τους αμάχους - θολώνει το μυαλό, επικρατεί ο φόβος, ο πόνος, η αίσθηση της αδικίας, της ταπείνωσης, της εκδίκησης. Γεννιούνται νέες γενεές "ορκισμένων εχθρών" που τους χωρίζει αίμα κι αμοιβαίο μίσος που αναπαράγει νέους φονταμενταλισμούς ενδυναμωμένους και στερεούς. Τα γεωπολιτικά παιγνίδια στην περιοχή κυριαρχούν κι οι πολίτες από υποκείμενα-δημιουργοί μετατρέπονται σε άβουλα θύματα ή άνθρωποιβόμβες. Ας στραφούμε όμως στο παγκόσμιο σύστημα.

Ελεγχόμενη Σύγκρουση Ή Έκφανση Παρακμής των ΗΠΑ;

Τίθεται το ερώτημα: Βολεύει τις ΗΠΑ να διαιωνίζεται η εστία έντασης στη Μέση Ανατολή μέσα από την άρνηση να επιλύσει με έναν κοινά αποδεκτό τρόπο το ισραηλινόπαλαιστινιακό ζήτημα (βλ. Todd, Μετά την Αυτοκρατορία, σελ. 15); Φαίνεται να κερδίζει έδαφος η άποψη ότι οι ΗΠΑ χάνουν την πρωτοκαθεδρία όταν οι στρατηγικές δεσμεύσεις ξεπερνούν τους πόρους που έχει στη διάθεση της: Οι ΗΠΑ αδυνατώντας λοιπόν να ελέγξει τις ανερχόμενες "πραγματικές δυνάμεις της εποχής" (Ιαπωνία, Κίνα και Ευρώπη στη βιομηχανία) και "να τσακίσει τη Ρωσία στο στρατιωτικό και πυρηνικό επίπεδο". Τι κάνει λοιπόν; Αναγκάστηκε "να σκηνοθετήσει μια δήθεν αυτοκρατορία, να κάνει την επιλογή μιας στρατιωτικής και διπλωματικής δράσης ασκούμενη στον κόσμο των 'μη δυνάμεων': τον 'άξονα του κακού' και τον αραβικό κόσμο" (βλ. Todd, Μετά την Αυτοκρατορία, σελ. 263). Ο Πήτερ Γκάουαν δείχνει ότι πίσω από τις τουλάχιστον αφελείς ιδέες περί "αναπόφευκτης παγκοσμιοποίησης που σπάζει εθνικά/κρατικά σύνορα" υπάρχει κάτι άλλο. Παίζεται το "παγκόσμιο στοίχημα" των ΗΠΑ που δεν είναι άλλο από μια απόπειρα α-λ-α Φάουστ για παγκόσμια οικονομική και τεχνολογική επικυριαρχία που προκαλεί τέτοιες οικονομικές αστάθειες που αναγκάζεται να "επιλύσει" με πολιτικό-στρατιωτικά μέσα (Peter Gowan, The Global Gamble, Washington's Faustian Bid for World Dominance). Για τον Ιμάνουελ Βάλερσταϊν, έναν εκ των εισηγητών της θεωρίας περί "παγκόσμιου συστήματος", η προσφυγή στη βία από τις ΗΠΑ είναι απόδειξη ότι βρίσκεται σε μια επικίνδυνη παρακμάζουσα φάση "θανατηφόρας κρίσης ηγεμονίας". Καταφεύγουν δηλαδή στην στρατιωτική επιλογή σαν απεγνωσμένη απόπειρα να μεταθέσουν το παιγνίδι στον στρατιωτικό τομέα όπου έχουν υπεροχή διότι πρώτο, έχουν χάσει στον οικονομικό τομέα στην Κίνα, την Ινδία, Ιαπωνία και την Ευρώπη. Η δεύτερη αδυναμία είναι πολιτική-πολιτισμική λόγω της από-νομιμοποίησης τους διεθνώς μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και την μονομερή επίδειξη ισχύος (Η Παρακμή της Αμερικανικής Ισχύος, Οι ΗΠΑ σε ένα χαοτικό κόσμο, Εξάντας, 2005).

Το επιχείρημά του είναι βάσιμο, παρόλο που παραμένω σκεπτικιστής στα "περί κρίσης", κι ας είναι υπερβολικά αισιόδοξος ότι μέχρι το 2025 οι ΗΠΑ δεν θα είναι παγκόσμια δύναμη άξια σχολίου, αν φυσικά δεν καταστρέψουν τον κόσμο μαζί με τους υπόλοιπους φονταμενταλιστές "συμπαίκτες" τους (Βάλερσταϊν, Εισήγηση στο Παγκόσμιο Συνέδριο των Κοινωνιολόγων στο Durban, 29.6.2006).

Τι πετυχαίνουν λοιπόν με τους συνεχείς πολέμους τα "γεράκια", όπως αποκαλεί την κάστα που κυβερνά τις ΗΠΑ ο Βάλερσταϊν; Ποια τα πιθανά οφέλη αν κερδίσει την αναμέτρηση;

Πρώτο, επιβεβαιώνεται η υπεροχή των ΗΠΑ εφόσον στην ηγεμονία οι "σύμμαχοι" (κυρίως οι Ευρωπαίοι) αξιωματικά υποχρεώνονται να ευθυγραμμιστούν πίσω από τον ηγεμόνα ενώ εξαναγκάζει σε υποταγή τους εχθρούς κι αποτρέπει μελλοντικούς εχθρούς.

Δεύτερο, στρατηγικά μπορεί να επιφέρει τέτοιες ανατροπές στην ευρύτερη περιοχή διασπώντας και εξασθενίζοντας τους αντιπάλους έτσι ώστε η "ειρήνη" που θα ακολουθήσει θα είναι στην βάση των δικών της γεωπολιτικών όρων παρατείνοντας την ζωή της ηγεμονίας.

Τρίτο, από οικονομικής άποψης μπορεί να έχει κόστος ο πόλεμος, ωστόσο προσφέρει οικονομικές διεξόδους με τη διαιώνιση της ηγεμονίας στην περιοχή. Μπορεί να εξασφαλίσει πρώτες ύλες με ευνοϊκούς όρους και αγορές στο μέλλον, συμβόλαια για την ανοικοδόμηση της περιοχής που προηγουμένως κατέστρεψε (π.χ. Ιράκ). Επίσης ενισχύεται και αναπαράγεται το στρατιωτικό-βιομηχανικό σύμπλεγμα με τη ζήτηση νέων και πιο ισχυρών οπλικών και τεχνολογικών συστημάτων. Στο μεσοδιάστημα, η ψηλή τιμή του πετρελαίου αποτρέπει τις νέες κι ανερχόμενες οικονομικές δυνάμεις που "διψούν" για ενεργειακές πρώτες ύλες, όπως η Κίνα για παράδειγμα.

Τέταρτο, πολιτικά και ιδεολογικά, το μπλοκ που κυβερνά τις ΗΠΑ δημιουργεί τα δεδομένα για την διαιώνιση της εξουσίας του: ο φόβος και η μισαλλοδοξία είναι εργαλεία στα οποία στηρίζεται το ιδεολόγημα του νέο-χρι-

στιανικού μεσσιανικού φονταμενταλισμού που χρειάζεται συνεχώς νέους εχθρούς.

Ασφαλώς δεν είναι μόνο οι παρακμάζουσες αυτοκρατορίες που επιτίθενται, αλλά και οι ακμάζουσες. Ωστόσο, το επιχείρημα της παρακμής στο συγκεκριμένο πλαίσιο είναι κατά την γνώμη μου ισχυρό. Όσον αφορά τον πόλεμο στο Λίβανο, οφείλουμε να συσχετίσουμε την παγκόσμια τάξη πραγμάτων και το κράτος του Ισραήλ: έχοντας ταυτιστεί με τα συμφέροντα των ΗΠΑ στη περιοχή, αλλά και για λόγους εσωτερικών αντιπαλοτήτων αναπαράγει την παράνοια της πολιορκίας λειτουργεί σαν μια συνεχώς απειλούμενη περιφερειακή υπερδύναμη πάντα σε εναρμόνιση με τις ΗΠΑ.

Η "λογική" του πολέμου έχει τα όριά της - κι ας είναι σύμφωνα με τους θεωρητικούς του πολέμου ατέλειωτη, ο "πόλεμος με άλλα μέσα": Πρόκειται για ένα εξαιρετικά επικίνδυνο παιγνίδι που στηρίζεται στο ότι θα κερδηθεί οπωσδήποτε το στοίχημα, πράγμα αβέβαιο. Στη μεταψυχροπολεμική εποχή διεξάγονται ανακατατάξεις, προκαλούνται αστάθειες κι αντιφάσεις που δεν λύνονται με την δύναμη των όπλων. Μπορεί να επιτυγχάνονται μικρές και μεγάλες πρόσκαιρες νίκες (και τεράστια κέρδη), ωστόσο δημιουργούνται παράλληλα τα δεδομένα για διαρκείς αστάθειες και νέοι εχθροί που θα απειλούν την ηγεμονία, και οι κίνδυνοι για ολέθριες καταστροφές (πυρηνική καταστροφή, βιολογικός πόλεμος και οικολογικές καταστροφές κτλ).

Επίσης, αναπόφευκτα οι εσωτερικές αντιφάσεις, σε συνδυασμό με τις νέες εξωτερικές απειλές, θα υπονομεύσουν μακροπρόθεσμα και θα οδηγήσουν στην παρακμή την ηγεμονεύουσα δύναμη (βλ. Paul Kennedy για την άνοδο και παρακμή των αυτοκρατοριών). Το "μακροπρόθεσμο μέλλον" δεν είναι το άπειρο μπορεί να έχει κιόλας φτάσει. Αυτός ο πόλεμος είναι διαφορετικός;

Αυτός ο πόλεμος "είναι διαφορετικός από τους άλλους" διακήρυξαν ο Ισραήλ και οι ΗΠΑ- είναι ένας "αμυντικός πόλεμος" κατά της τρομοκρατίας (όπως και οι άλλοι πόλεμοι των ΗΠΑ τελευταίως). Εξάλλου, οι συνθήκες είναι ιδανικές για νέους τρομοκράτες που δεν έχουν τίποτε να χάσουν, για νέες Χεζμπολάχ και Χαμάς καθώς πνίγεται μαζί με τις καταστροφές η φωνή της λογικής, της ευημερίας και της προόδου. Μπορεί όντως όμως να είναι διαφορετικός ο πόλεμος αυτός από μια άλλη σκοπιά. Ωστόσο, απειλεί να διευρύνει τη σύρραξη σ' όλη τη Μέση Ανατολή κι από μια "ελεγχόμενη" και "περιορισμένη" επιχείρηση να οδηγήσει σε μικρές και μεγάλες αλυσιδωτές εκρήξεις. Απλά δεν ξέρουμε πού θα οδηγηθούμε. Η δε κατοχή εδαφών είναι εντελώς πέραν λογικής: Ούτε από τα μαθήματα των ΗΠΑ στο Ιράκ δεν έχουν διδαχθεί οι στρατοκράτες του Ισραήλ -εύκολα αρχίζεις ένα πόλεμο, δύσκολά κι απρόσμενα τον τελειώνεις

Η "αποεφικοποιημένη αυτοκρατορία" μετατρέπεται σε ιμπεριαλιστική αχόρταγη για εδάφη αλλά χάνει φαίνεται το έδαφος κάτω απ' τα πόδια της ...

Κι εμείς;

Παρακολουθούμε απλά σαν παθητικοί δέκτες και θεατές στην καταστροφή, όπως προτείνει ο Todd μέχρι να "εξαντλήσουν" τον θυμό τους οι ΗΠΑ; Εκμεταλλευόμαστε τις ευκαιρίες για να κερδίσουμε για πάρτη μας, ενώ πουλάμε και ολίγην "συμπόνια" στους πονεμένους; Πάντως οι διευκολύνσεις που δίνουμε ως Κύπρος δεν είναι μόνο ανθρωπιστικές δυστυχώς, είναι και στρατιωτικές [προς τους ισχυρούς εννοείται].

Εδώ είναι η ώρα για το Κυπριακό κίνημα ειρήνης, και από τις δύο κοινότητες. Μπορούν άραγε να τα βρουν τουλάχιστον για να φωνάξουν μαζί "όχι στον πόλεμο"; Μπορούμε να βρούμε συμμάχους σε κινήματα ειρήνης στο Ισραήλ, την Παλαιστίνη και τον Λίβανο και να δούμε τον αγώνα κατά του πολέμου έξω από εθνοτικούς φακούς; Αυτό ανοίγει γέφυρες για συμφιλίωση μέσα από κοινή δράση κι αλληλεγγύη προς τους γείτονές μας που το χρειαζόμαστε. Κι αυτοί κι εμείς.

***κοινωνιολόγος - νομικός**

Διαδήλωση κατά του Απαρτχάιντ, Νότιος Αφρική 1984

Δάφνη Τριμικλινιώτη, Ειρήνη.

Πενθούντες Γονείς για την Ειρήνη

της Nurit Peled-Elhanan*

Ανήκω σε μια ομάδα πενθούντων, χαροκαμένων γονιών, Ισραηλινών και Παλαιστινίων. Αυτή η ομάδα, το φόρουμ των οικογενειών, δεν εκπροσωπεί παρά μόνο τα μέλη της που πιστεύουμε βαθιά ότι έχουμε αναγκαστεί να πληρώνουμε την υψηλότερη τιμή για έναν πόλεμο που έπρεπε να είχε τερματιστεί προ πολλού, αφήνοντας απερίσκεπτους, για να μην πούμε ανάλγητους και κυνικούς πολιτικούς να χρησιμοποιούν τις ζωές των παιδιών μας σαν πιόνια στα θανατηφόρα παιχνίδια τους και να μετατρέπουν το αίμα των παιδιών μας στο φθηνότερο εμπόρευμα της πολιτικής αγοράς.

Γι' αυτό θέλουμε να δυναμώσουμε τη φωνή των γονιών. Πιστεύουμε ότι η μητρότητα, η πατρότητα και η επιθυμία να σώσουμε τα παιδιά μας που είναι ακόμα ζωντανά είναι οι μόνοι κοινοί παρονομαστές που ξεπερνούν την εθνότητα, τη φυλή και τη θρησκεία. Κάποιοι και κάποιες από εμάς είναι πράγματι θρήσκοι και θρήσκες. Ο Γιτζάκ Φράνκενταλ, ιδρυτής αυτού του φόρουμ, είναι ένας ορθόδοξος Εβραίος, αλλά ο ιουδαϊσμός του, αντίθετα από τον ιουδαϊσμό κάποιων από τους φίλους του που αρνούνται να προσευχηθούν μαζί του όταν προσεύχεται για το δολοφονημένο του γιο, είναι πηγή ελπίδας, ειρήνης, σεβασμού για τον άλλο και συνεπώς διαλόγου.

Η κύρια δραστηριότητα του φόρουμ είναι η συζήτηση. Μιλούμε μεταξύ μας, μιλούμε στον κόσμο και μιλούμε στους νέους και τις νέες που πρόκειται να καταταγούν στο στρατό. Ξέρουμε ότι η συνομιλία αφορά πάντα διαφορές: είναι ο χώρος όπου οι διαφορές της δύναμης, της γνώσης και των πεποιθήσεων αποτελούν αντικείμενο διαρκούς διαπραγμάτευσης. Οι άνθρωποι που δεν αποδέχονται τις διαφορές και δεν είναι έτοιμοι να δημιουργήσουν χώρο μέσα τους για διαφορετικά είδη γνώσης και αξιών, δεν μπορούν να συνομιλούν μεταξύ τους. Μπορούν να παγιδεύουν, να εξαπατούν και να εξευτελίζουν ο ένας των άλλο, αλλά δεν μπορούν να συνομιλούν. Οι άνθρωποι που δεν μπορούν ή δεν θέλουν να αποδεχθούν τις διαφορές και που δεν βλέπουν την ετερογένεια ως ευλογία, έχουν μια μονολιθική προσέγγιση στην συνομι-

λία, δηλαδή, θέλουν να επιβάλουν τις ιδεολογίες τους στους άλλους και να κυριαρχήσουν στη σκέψη τους. Ο λόγος τους είναι αδιάλλακτος και επιθετικός. Αυτό είναι το είδος της προσέγγισης που αντιμετωπίζουμε στις περισσότερες διαπραγματεύσεις ειρήνης μεταξύ των Ισραηλινών και των Παλαιστινίων. Η διαλογική προσέγγιση στη συζήτηση σημαίνει την ετοιμότητα να περιορίζεις τις ιδεολογίες ή την αλήθεια σου ή τη δική σου προσωπική και εθνική αφήγηση, και να δημιουργείς χώρο μέσα σου για την αλήθεια και την αφήγηση του άλλου. Οι άνθρωποι που είναι εφεκτικοί στο διάλογο δεν πιστεύουν στις άκαμπτες προσωπικότητες, στην σφυρηλατημένη σκέψη ή στις αιώνιες πραγματικότητες. Και μάλιστα στην εβραϊκή γλώσσα οι όροι εύρεση, πραγματικότητα και επινόηση έχουν την ίδια ρίζα. Και αυτό σημαίνει ότι η πραγματικότητα είναι αυτό που επινοούμε, πραγματικότητα σημαίνει ότι βρίσκουμε και δίνουμε έννοια σ' ό,τι συμβαίνει γύρω μας, και συνεπώς αυτό μπορεί να αλλάξει. Ευτυχώς υπάρχουν άνθρωποι, ακόμα και στο Ισραήλ και την Παλαιστίνη, που είναι πρόθυμοι να συνομιλήσουν. Δυστυχώς όμως δεν είναι πολλοί. Συνεπώς, ο λόγος που κυριαρχεί σ' αυτή τη χώρα είναι ο μονόλογος, εξαιρετικά ρατσιστικός και επιθετικός. Και η εξάλειψη, η δαιμονοποίηση του άλλου ποτέ δεν αποτέλεσε μια κατάλληλη βάση για το διάλογο. Τα παιδιά μας σκοτώνουν άλλα παιδιά γιατί έχουν μεγαλώσει με τις έννοιες της διάκρισης μεταξύ του αίματος του ενός και του αίματος του άλλου, και με βάση την αντίληψη ότι δικαιούμαστε περισσότερα από τους άλλους. Τα παιδιά μας πεθαίνουν επειδή η φωνή των μανάδων και των πατεράδων έχει φιμωθεί και υποτιμηθεί για αιώνες, κι επειδή υπερκαλύπτεται πάντα από τις φωνές των διεφθαρμένων πολιτικών και των αιμοδιψών στρατηγών, των άπληστων επιχειρηματιών και των αδυσώπητων "ηγετών", οι περισσότεροι από τους οποίους είναι άνδρες, αλλά ποτέ δεν μιλούν ως γονείς. Μετά το φόνο της κόρης μου, Σμανταρί, επειδή ήταν Ισραηλινή, από έναν νέο άνδρα που ήταν απελπισμένος και στρεβλωμένος από την ταπείνωση και την απελπισία σε σημείο που να σκοτώσει τον ίδιο του τον εαυτό και άλλους, μόνο επειδή ήταν Παλαιστίνιος, με ρώτησε ένας ρεπόρτερ πώς μπορούσα να δεχθώ συλλυπητήρια από την άλλη πλευρά. Η πολύ αυθόρμητη αντίδρασή μου ήταν ότι δεν δέχθηκα συλλυπητήρια από την άλλη πλευρά, και όταν ήρθε ο δήμαρχος της Ιερουσαλήμ να εκφράσει τα συλλυπητήρια κλείστηκα στο δωμάτιό μου. Γιατί οι άνθρωποι τους οποίους θεωρώ ως "η δική μου πλευρά" δεν ορίζονται με θρησκευτικά ή εθνικά κριτήρια. Όταν λέω "εγώ" δεν εννοώ αναγκαστικά τους Εβραίους ή τους Ισραηλινούς. Εννοώ τους ανθρώπους που βλέπουν τη ζωή όπως εγώ. Όταν λέω "εμείς" εννοώ τους ισραηλινούς φίλους που ορκίστηκαν μπροστά στους ανοικτούς τάφους των γιων τους ότι παρότι είχαν χάσει τα παιδιά τους ποτέ δεν θα έχαναν το νου τους.

Εννοώ τον καθηγητή Γκαζάουι από το πανεπιστήμιο Μπιρ Ζάιτ, που τιμήθηκε μαζί με εμένα με τη διάκριση του βραβείου Ζαχάροφ, ο οποίος, μετά από τον εγκλεισμό του σε ένα κελί απομόνωσης λόγω της επιθυμίας του να είναι ελεύθερος και αξιοπρεπής άνθρωπος στην πατρίδα του, αφού είδε τον 15χρονο γιο του να σκοτώνεται στην αυλή του σχολείου την ώρα που βοηθούσε έναν τραυματισμένο φίλο, εξακολουθεί να αρνείται να βλέπει τον άνθρωπο ως το κακό, και λέει ότι πρέπει να δημιουργήσουμε το μύθο της ελπίδας γι' αυτούς που δεν έχουν καμιά ελπίδα. Εννοώ μια νεαρή παλαιστίνια μητέρα, την Νατζάκ, που ταξίδεψε μαζί μου στη Νέα Υόρκη για να μιλήσει για την ειρήνη, μετά τον θανάσιμο πυροβολισμό του 10χρονου γιου της που έγινε μπροστά στα μάτια της και που δεν ένιωθε τίποτα άλλο παρά τρυφερότητα για τον δικό μου 10χρονο γιο.

Εννοώ τον Χαλέντ, έναν παλαιστίνιο διευθυντή σχολείου, που βρήκε το μεγάλο του γιο με 50 σφαίρες στο κορμί του χωρίς ποτέ να του ειπωθεί πώς και γιατί έγινε, και που 20 μέρες μετά τηλεφώνησε στη γυναίκα του και της είπε να σταματήσει να κλαίει για το παιδί της και να αρχίσει να κλαίει για το δικό μου.

Εννοώ όλους τους γονείς στον κόσμο που δεν θα τολμούσαν να πάρουν εκδίκηση για το θάνατο των παιδιών τους σκοτώνοντας τα παιδιά άλλων.

Σήμερα, όταν ο "τρόμος" είναι ο όρος που έχει επιλεγεί για να ορίσει τις δολοφονικές πράξεις των φτωχών και των αδυνάτων, και ο "πόλεμος ενάντια στην τρομοκρατία" είναι η φράση που έχει επιλεγεί για να ορίσει τις δολοφονικές πράξεις των ισχυρών και των πλουσίων, όταν οι μεγαλύτερες δημοκρατίες πραγματοποιούν τα πιο απαίσια εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας χρησιμοποιώντας όρους όπως "ελευθερία", "δικαιοσύνη" και "πόλεμος των πολιτισμών" για να δικαιολογήσουν τα εγκλήματά τους, εμείς που πενθούμε, θύματα είτε της τρομοκρατικής είτε της αντι-τρομοκρατικής τρομοκρατίας, είμαστε οι μόνοι που μένουμε για να πούμε στον κόσμο ότι δεν υπάρχει πολιτισμένος φόνος αθώων ή βάρβαρος φόνος αθώων, υπάρχει μόνον ο εγκληματικός φόνος των αθώων. Εμείς είμαστε αυτοί που θα πούμε στον κόσμο ότι δεν υπάρχει πόλεμος των πολιτισμών, ότι στο διογκούμενο υπόγειο βασίλειο των νεκρών παιδιών δεν υπάρχει πόλεμος των πολιτισμών. Αντίθετα: εκεί κυριαρχεί η πραγματική πολυπολιτισμικότητα, η πραγματική ισότητα και η πραγματική δικαιοσύνη. Και ίσως είμαστε αυτοί που πρέπει να υπενθυμίσουμε στον κόσμο ότι η χρυσή εποχή του Ισλάμ και του Ιουδαϊσμού ήταν όταν αυτοί οι δύο ζούσαν δίπλα δίπλα, βοηθώντας ο ένας τον άλλο και ευημερώντας μαζί. Είμαστε αυτοί που ταξιδεύουν από τη μια χώρα στην άλλη για να θυμίζουμε στον κόσμο ότι ο θάνατος ενός παιδιού, οποιουδήποτε παιδιού, στην Παλαιστίνη ή στο Ισραήλ, στο Αφγανιστάν ή στην Τσετσενία, είναι ο θάνατος ενός ολόκληρου κόσμου, ότι μετά το θάνατο ενός παιδιού, οποιουδήποτε παιδιού, δεν υπάρχει άλλο, ότι κανείς δεν μπορεί να εκδικηθεί για το αίμα ενός παιδιού γιατί το παιδί παίρνει στο μικρό της τάφο, μαζί με τα μικρά κόκαλά της, το παρελθόν και το μέλλον, τις αιτίες του πολέμου και τις επιπτώσεις του.

Εμείς είμαστε αυτοί που εξακολουθούμε να λέμε στον κόσμο ότι ο μόνος τρόπος για να κυριαρχήσει ο ανθρωπισμός είναι να ενώσει μαζί μας αυτή την αρχαία φωνή, που πάντα υπήρχε, τη φωνή της μητρότητας και της πατρότητας, να την υψώσει μέχρι που να υπερτερήσει απ' όλες τις άλλες φωνές. Απαιτούμε ο κόσμος να επαναπροσδιορίσει τις αξίες και προτεραιότητές του, να επαναπροσδιορίσει το έγκλημα, την ενοχή, τα δικαιώματα των παιδιών και τα καθήκοντα των ενήλικων και συνεπώς να επαναπροσδιορίσει την εκπαίδευση και την δικαιοσύνη, και να κάνει πολύ καθαρό ότι όποιος σκοτώνει ένα παιδί ποτέ δεν θα μπορέσει να ζήσει με ειρήνη στον κόσμο αυτόν. Ούτε καν σαν τον Κάιν. Είμαστε αυτοί που ξέρουμε ότι αν δεν υψώσουμε αυτή τη φωνή πολύ σύντομα δεν θα μείνει τίποτα για να πούμε ή να γράψουμε ή να ακούσουμε εκτός από τον αιώνιο θρήνο του πένθους και τις βουβές φωνές των νεκρών παιδιών.

Συνεπώς είμαστε αυτοί που θα μπορούσαν να τερματίσουν τον πόλεμο, επειδή γνωρίζουμε ότι δεν έχει σημασία ποια σημαία στήνεται πάνω σε ποιο βουνό, δεν έχει σημασία ποιος κοιτάζει πού κατά την προσευχή, κι ότι τίποτε δεν είναι πιο σημαντικό απ' το να είναι ασφαλής ο δρόμος της κοπελίτσας για το μάθημα χορού.

Και αυτό επειδή είμαστε αυτοί και αυτές που κατανοούμε κάθε ώρα και κάθε μέρα ότι ως γονείς και ως ενήλικες έχουμε προδώσει τα παιδιά μας με την έλλειψη εγρήγορσης, με την παράλειψη να παλέψουμε για τη ζωή τους τόσο δυναμικά όσο έπρεπε, και με την υπόσχεση για μια καλή ζωή κι έναν καλύτερο κόσμο. Είμαστε αυτοί και αυτές που έκλαιγαν όπως η ρωσίδα ποιήτρια Άνα Αχμάτοβα, όταν βλέπαμε το κοριτσάκι ή το αγοράκι μας για τελευταία φορά, πριν στρέψουμε την πλάτη και το αφήσουμε στα χέρια αγνώστων: Γιατί αυτή η σταγόνα αίματος ρέει πάνω στο μαγουλάκι σου;

*** Ο Nurit Peled-Elhanan δραστηριοποιείται στο φόρουμ των Ισραηλινών και Παλαιστινίων πενθούντων γονιών για την Ειρήνη, οι οποίοι έλαβαν το βραβείο Ζαχάροφ του 2001 για την ελευθερία της σκέψης, που απονέμεται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. [Το κείμενο είναι απάντηση στο άρθρο της Ρουθ Πριμάτ στην εφημερίδα Τζερούζαλεμ Ποστ]**

Μήπως η Κύπρος χρειάζεται μια Επιτροπή Αλήθειας και Συμφιλίωσης;

Μήπως η Κύπρος χρειάζεται μια Επιτροπή Αλήθειας και Συμφιλίωσης, όπως αυτή της Νοτίου Αφρικής; Η μονολεκτική απάντηση είναι "Όχι". Η νοτιοαφρικανική περίπτωση επιζητούσε έναν συμβιβασμό μεταξύ της αμνηστίας και της δικαιοσύνης, για να διευκολύνει τον τερματισμό ενός εμφυλίου πολέμου, όπου η "αλήθεια" χρησίμευε ως μέσο για το κλείσιμό του και για τη συμφιλίωση. Στην Κύπρο, η αμφιβολία σχετικά με το παρελθόν και το παρόν, περιλαμβανόμενης εδώ της "νέας κατάστασης πραγμάτων", η οποία θα αποτελούσε την Ενωμένη Κυπριακή Δημοκρατία, απαιτεί συναίσθημα και αμοιβαία κατανόηση μεταξύ των Τουρκοκυπρίων και των Ελληνοκυπρίων. Έτσι, η Επιτροπή Συμφιλίωσης που προβλεπόταν στο Σχέδιο Ανάν, θα εξυπηρετούσε αυτό το σκοπό καλύτερα απ' ό,τι έγινε στο μοντέλο της Νοτίου Αφρικής. Αυτό δεν σημαίνει ότι η προταθείσα επιτροπή Συμφιλίωσης δεν έχει αρνητικά στοιχεία. Το παρακάτω άρθρο, διερευνά το θέμα και τα πιθανά προβλήματα, προσφέροντας μερικές προτάσεις για μια πιο παραγωγική Επιτροπή Συμφιλίωσης που προχωρά πέραν των περιορισμών που περιλαμβάνει η εντολή συγκρότησής της (όπως περιγράφεται στο Σχέδιο Ανάν) δηλαδή τη συγγραφή ενός επίσημου ιστορικού κειμένου που να αγκαλιάσει την ευρύτερη ανάγκη της συνεισφοράς στην οικοδόμηση και της διατήρησης μιας βιώσιμης κοινωνίας και πολιτείας. Επιπλέον, τώρα που μια λύση στο νησί είναι λιγότερο κοντά λόγω της απόρριψης του Σχεδίου Ανάν, υπάρχει επίσης ανάγκη να επιδιωχθεί η συμφιλίωση ανεξάρτητα από μια συνολική λύση.

Του Erol Kaymak*

Η αρχική μας αναφορά στο ζήτημα αυτό, είναι η εμπειρία της Νοτίου Αφρικής, όπου την επαύριον του καθεστώτος απαρτχάιντ, συγκροτήθηκε μια επιτροπή Αλήθειας και Συμφιλίωσης (ΕΑΣ) με βάση το Νόμο για την Προώθηση της Εθνικής Ενότητας και της Συμφιλίωσης, που υπογράφηκε από τον πρόεδρο Νέλσον Μαντέλα το Μάιο του 1995. Η αποστολή της ήταν να υποθάλψει τη συμφιλίωση μέσω της διάδοσης της "αλήθειας", είτε αυτή ήταν βασισμένη στα γεγονότα είτε στα συναισθήματα. Η ΕΑΣ πρόσφερε αμνηστία σε άτομα παρέχοντας την αποκάλυψη όλων των σχετικών γεγονότων, και έτσι την ασυλία από πιθανότητα δίωξης στα αστικά ή τα ποινικά δικαστήρια της Νοτίου Αφρικής. Με τον τρόπο αυτό, η ΕΑΣ δημιούργησε μια σύνδεση μεταξύ της χορήγησης αμνηστίας και της διατύπωσης της αλήθειας.

Στην Κύπρο αντίθετα, το Σχέδιο Ανάν πρόβλεπε έναν πιο περιορισμένο θεσμό, την Επιτροπή Συμφιλίωσης (ΕΣ), με αποστολή την προώθηση της "κατανόησης, της ανοχής και του αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ Ε/Κ και Τ/Κ"1. Ειδικότερα, η ΕΣ θα εργαζόταν για την συγγραφή μιας "αναφοράς για την ιστορία του Κυπριακού όπως αυτή γινόταν αντιληπτή και ερμηνευόταν από Ε/Κ και Τ/Κ."2 Με βάση αυτή την αναφορά θα γίνονταν συγκεκριμένες συστάσεις στις ομοσπονδιακές και τις κυβερνητικές αρχές των συνιστώντων κρατών για να εντάξουν νέες κατευθύνσεις για τα σχολικά βιβλία της ιστορίας. Το σχέδιο Ανάν έκανε καθαρό ότι "...η Επιτροπή δεν θα έχει λειτουργία ή εξουσίες που θα αφορούν δικαστικές διώξεις".3

Η αλήθεια αναφορικά με τους "αγνοουμένους" θα διακριβωνόταν ανεξάρτητα από την ΕΣ4, από την Επιτροπή για τους Αγνοουμένους στην Κύπρο, όπου η δουλειά θα υλοποιείτο από τις αρχές των συνιστώντων κρατών.5 Οι εξουσίες της ΕΣ θα ήταν περιορισμένες, και θα "απαιτείτο" η συμμετοχή ενόρκων.

Είναι καθαρό ότι η ΕΣ είχε σκοπό να ασχοληθεί με την κοινωνική ή την δια-κοινοτική ανάγκη συμφιλίωσης και όχι με τις ατομικές ανάγκες για την αλήθεια ή την τύχη των αγνοουμένων ή για την αποκαταστατική (σε αντίθεση με την τιμωρητική) δικαιοσύνη. Το ζήτημα που αντιμετωπίζουμε στην εκδήλωση αυτή είναι το εάν υπάρχει ανάγκη να προχωρήσουμε πέρα απ' αυτό, και να πλησιάσουμε, δηλαδή, το μοντέλο της Νοτίου Αφρικής.

Η μονολεκτική απάντησή μου σ' αυτό το σύνθετο και -με κάποιους τρόπους - ενοχλητικό ερώτημα, είναι όχι. Οι συγκεκριμένες συνθήκες στη Νότιο Αφρική (και άλλες χώρες όπου έχουν ακολουθηθεί παρόμοιες προσεγγίσεις) διαφέρουν απ' αυτές της Κύπρου με πολλούς τρόπους. Στην εισήγηση αυτή θα εξετάσω αυτές τις ιδιαίτερες συνθήκες και θα υποστηρίξω ότι η ΕΣ όπως παρουσιάστηκε πρόσφατα είναι πιθανώς πιο κατάλληλη για τη συμφιλίωση στην Κύπρο. Συγχρόνως, θα υπογραμμίσω κάποιες πιθανές αδυναμίες της ΕΣ σύμφωνα με το σχέδιο Ανάν, που μπορεί να είχαν αντιμετωπισθεί με μια πιο ισχυρή επιτροπή του είδους της νοτιοαφρικανικής ΕΑΣ.

Ας σημειωθεί ότι η ίδια η ΕΑΣ αποτελεί μια μέθοδο αντιμετώπισης της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων διά συμβιβασμού, γιατί αυτές οι παραβιάσεις θα μπορούσαν αλλιώς να είχαν αντιμετωπισθεί με δικαστήρια εγκλημάτων πολέμου, είτε έκτακτα είτε διαρκούς φύσης. Στην περίπτωση της Νοτίου Αφρικής η τιμή της ειρήνης -δηλαδή ο τερματισμός ενός ουσιαστικά εμφυλίου πολέμου - ήταν να δώσει μια λεωφόρο αμνηστίας στους φορείς του απερχόμενου καθεστώτος απαρτχάιντ. Αντίθετα, οι πόλεμοι στην πρώην Γιουγκοσλαβία και αλλού κορυφώθηκαν με την δίωξη για εγκλήματα, ατόμων που είχαν παραπεμφθεί σε δικαστήρια ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένου και του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς. Τα θύματα των εγκλημάτων στη Νότιο Αφρική είναι αναγκασμένα να αποδεχθούν αυτά τα βάσανα που υπέστησαν (για να μην μιλήσουμε για επανορθώσεις, βέβαια) και όχι να περιμένουν την τιμωρητική δικαιοσύνη. Και όμως, η αλήθεια από μόνη της μπορεί να έχει σημαντική αξία στη διαδικασία της συμφιλίωσης. Αυτή ακριβώς είναι η αξία της ΕΑΣ που την κάνει μια ελκυστική εναλλακτική λύση προς τα δικαστήρια εγκλημάτων πολέμου, και συνεπώς την τακτική αποφυγής των ευθυνών που ακολουθούν οι κατηγορούμενοι.

Παρ' όλα αυτά, τα γεγονότα δεν μιλούν μόνα τους. Ερμηνεύονται μέσα σ' ένα συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο. Οι φορείς της κοινωνικής αναπαραγωγής επιφορτίζονται - επίσημα ή με τη δική τους βούληση - με το καθήκον της δημιουργίας και της διατήρησης των μύθων που συνέχουν την κοινωνία. Στην περίπτωση της Κύπρου, οι επίσημες ερμηνείες του "Κυπριακού προβλήματος" έχουν αναμφίβολα συμβάλει στο ίδιο το πρόβλημα. Σε συνθήκες όπου υπάρχουν αμφισβητούμενες πολιτικές αξίες, η "αλήθεια" είναι πολύ υποκειμενική.

Η περίπτωση της Κύπρου διαφέρει από αυτήν της Νοτίου Αφρικής και άλλες περιπτώσεις ενδο-εθνικών εχθροπραξιών με πολλούς τρόπους. Αυτές οι ιδιαιτερότητες κάνουν την ΕΣ που προβλεπόταν από το Σχέδιο Ανάν πιο κατάλληλη από την ΕΑΣ που συγκροτήθηκε στη Νότιο Αφρική.

Η αμφισημία της "Νέας κατάστασης Πραγμάτων"

Η πιο σημαντική διαφορά προέρχεται από

την οντολογία της "νέας κατάστασης πραγμάτων" που θα υπήρχε στην Ενιαία Κυπριακή Δημοκρατία, όπως προβλεπόταν από το απορριφθέν Σχέδιο Ανάν. Οι πλευρές φαίνεται ότι πίστευαν πως το σχέδιο μπορούσε να ερμηνευθεί με ουσιαστικά διαφορετικούς τρόπους. Ανάλογα με την άποψη κάποιου, η "νέα κατάσταση πραγμάτων" θα είχε ως αποτέλεσμα τον εκμηδενισμό της Κυπριακής Δημοκρατίας, ή της άρνησης της Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου. Μάλιστα, αυτές ήταν οι αντίστοιχες απόψεις των επικεφαλής των διαπραγματεύσεων της κάθε πλευράς.

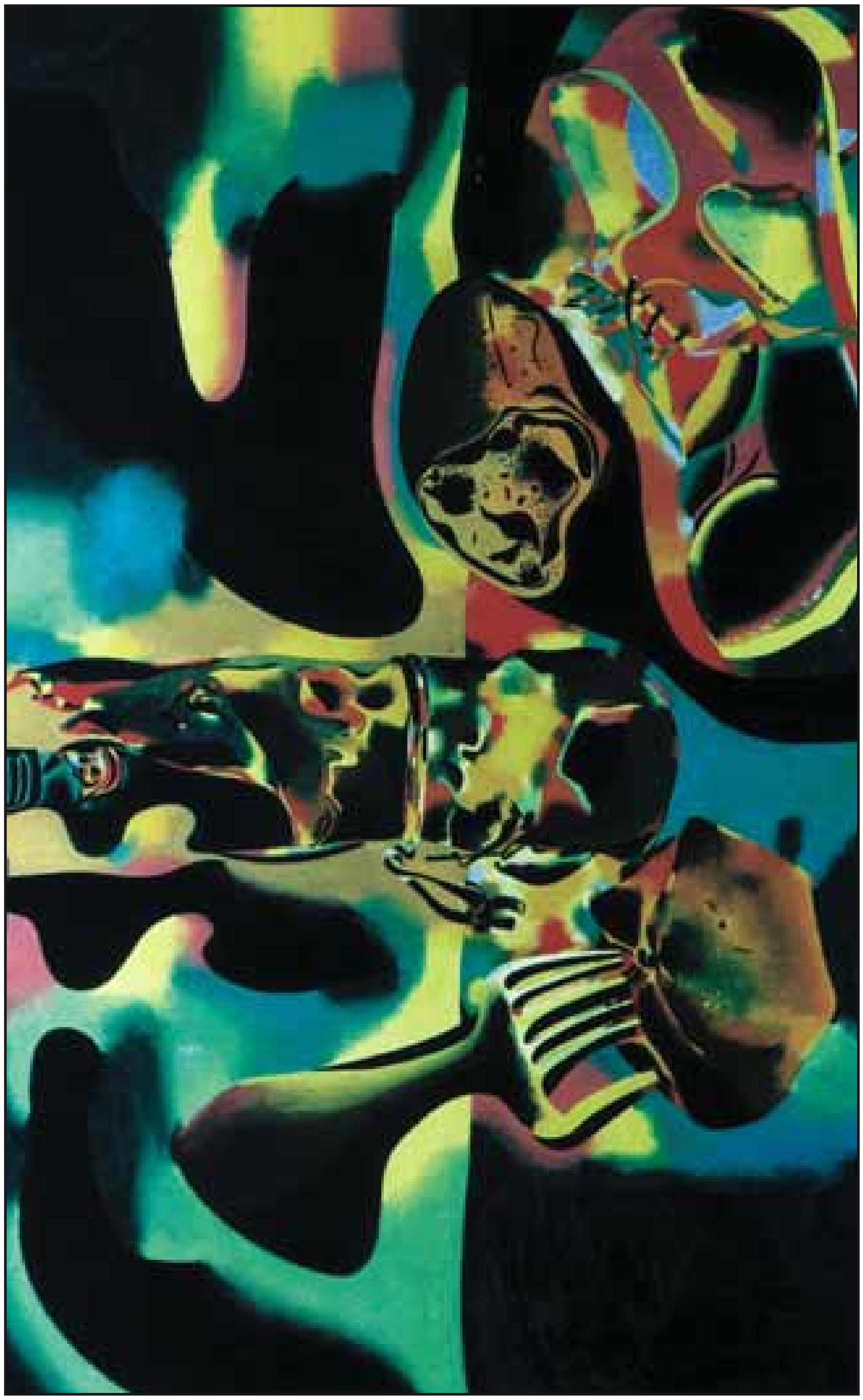
Ιστορικές αφηγήσεις

Παρόμοια, η ιστορική κατανόηση (ή ιστοριογραφίες) της σύνθετης ιστορίας που εκτυλίχθηκε στο νησί παρουσιάζονται με ουσιοκρατικές αναπαραστάσεις του "άλλου" χωρίς στάση για κριτική σκέψη. Έτσι, οι φορείς του κάθε καθεστώτος από αυτά, δηλαδή των οργανώσεων της ΕΟΚΑ και της ΤΜΤ αντίστοιχα, αντιμετωπίζονται ως ήρωες ή παλιάνθρωποι αντίστοιχα από τις κοινότητες. Αυτό τείνει να ισχύει για την πλειοψηφία κάθε κοινότητας, παρά το μικρό αλλά σημαντικό κίνημα των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών που είναι αποφασισμένες να υπερβούν τις ουσιοκρατικές αναπαραστάσεις που κυριαρχούν. Μ' αυτούς τους τρόπους, το όραμα της Ενωμένης Κυπριακής Δημοκρατίας δεν πρόσφερε μια καθαρή θεώρηση του παρελθόντος.

Τα προβλήματα με τις επανορθώσεις

Επίσης, μια Επιτροπή Αλήθειας και Συμφιλίωσης θα ήταν δύσκολο ζήτημα και μπορεί να είχε βαθύνει αντί να απαλύνει τις εθνοτικές εντάσεις, ιδιαίτερα αν υπήρχαν αιτήματα για επανορθώσεις.

Σχετικό με αυτό ήταν το πρόβλημα με την ΕΑΣ γενικά, και έτσι και για την Κύπρο, θα υπήρχε το κόστος της εφαρμογής. Στην Κύπρο το κόστος της οικοδόμησης μιας Ενωμένης Κυπριακής Δημοκρατίας θεωρείτο αρκετά υψηλό. Ακόμα και οι πιο μετριοπαθείς προβλέψεις6 θεωρούσαν ότι το κόστος για νέα σπίτια και υποδομές θα ανερχόταν σε εκατομμύρια δολάρια.

Χουάν Μιρό, Νεκρή Φύση με Παλιό Παπούτσι.

Η έλλειψη του παράγοντα αμεσότητας

Ένας άλλος τρόπος με τον οποίο η Κύπρος διαφέρει, είναι ότι τα συγκεκριμένα σχετικά γεγονότα, είναι συχνά πολλών δεκαετιών, και σχετίζονται με την "συνεχιζόμενη παραβίαση" των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που αναφέρεται σε δικαιώματα ατόμων στην περιουσία και την ελευθερία μετακίνησης, όπως αυτές βεβαιώνονται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ως παραβίαση συγκεκριμένων άρθρων της Ευρωπαϊκής Συνθήκης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.7

Στη Νότιο Αφρική και στη Ρουάντα, όπως και σε άλλα μέρη της Αφρικής, οι συγκρούσεις και τα τραύματα ήταν σχετικά πρόσφατα. Το ίδιο ισχύει για την πρώην Γιουγκοσλαβία. Στην Κύπρο τα τραύματα κακοφορμίζουν με διαταγή του εθνοτικού-εθνικισμού, και διατηρούνται έτσι μέσω της πολιτιστικής αναπαραγωγής.

Η Επιτροπή Συμφιλίωσης στο Σχέδιο Ανάν

Όπως προβλεπόταν, η Επιτροπή Συμφιλίωσης θα ήταν ένα ανεξάρτητο και αδέκαστο σώμα, και τόσο οι ομοσπονδιακές αρχές όσο και αυτές των συνιστώντων κρατών θα είχαν την υποχρέωση να συνεργάζονται μαζί του.8 Η ΕΣ θα είχε την αποστολή να προωθεί την "κατανόηση, την ανεκτικότητα και τον αμοιβαίο σεβασμό". Οι συζητήσεις για την ιστορία θα ήταν σε δια-κοινοτικό επίπεδο ενός "ψύχραιμου" λόγου με οπτική τη συμφιλίωση και μια "συνολική έκθεση για την ιστορία του Κυπριακού όπως βιώθηκε και ερμηνεύθηκε από τους Ε/Κ και τους Τ/Κ.9 Είναι καθαρό λοιπόν, ο στόχος δεν θα ήταν να διαπιστώσει τα "γεγονότα" αυτά καθεαυτά, αλλά να δομήσει έναν ιστορικό απολογισμό βασισμένο στην υποκειμενική εμπει-

ρία και το συναίσθημα. Ο στόχος της ΕΣ δεν θα περιλάμβανε την απονομιμοποίηση ή την "κατάρριψη" των όποιων μύθων. Και μάλιστα, η ΕΣ θα είχε αναλάβει την ευθύνη για τη διασφάλιση των μνημείων και των τόπων μνήμης σε χώρους που λόγω της εδαφικής διευθέτησης θα θεωρούντο επιθετικοί στα μέλη της άλλης κοινότητας.

Πιθανά προβλήματα

Από την πρώτη μέρα, οι συγκεκριμένες τοποθετήσεις προσώπων ως μελών της Επιτροπής, θα δημιουργήσει κάποια αντιπαράθεση, με δεδομένη την τάση που έχουν τέτοια πρόσωπα και την επίδραση που αυτό θα είχε στην τελική έκθεση.

Πέραν της πολιτικής τοποθέτησης των μελών της ΕΣ, υπάρχει το πρόβλημα του συμβιβασμού σε ζητήματα ουσίας. Η ανάγκη για ισορροπία μπορεί να οδηγούσε την ΕΣ να ουδετεροποιήσει διάφορα γεγονότα, κάτι που δεν θα ευχαριστούσε κανέναν.

Αυτές οι πιθανές παγίδες δεν θα ήταν φυσικά το μόνο ελάττωμα της προβλεπόμενης δομής και της εντολής που θα είχε η ΕΣ. Μάλλον σχετίζονται με το σύνθετο χαρακτήρα της προτεινόμενης "νέας κατάστασης πραγμάτων". Τελικά τα εκπαιδευτικά συστήματα θα ήταν στην δικαιοδοσία, "στην κυριαρχία" των αντίστοιχων κυβερνήσεων και αρχών των συνιστώντων κρατών. Ενώ οι αλλαγές στα εγκύκλια προγράμματα θα ήταν υπό την εντολή της ΕΣ, η εφαρμογή τέτοιων ζητημάτων θα αποδεικνυόταν ζήτημα πολιτικής βούλησης. Το σχέδιο Ανάν καλούσε για την εισαγωγή μέτρων όπου οι αρχές των συνιστώντων κρατών θα έκαναν τακτικές εκθέσεις για την πρόοδο και την εφαρμογή, αλλά δεν προβλεπόταν ποινές για την αποτυχία τήρησης αυτών των οδηγιών.

Ο τρόμος μετά τους πυροβολισμούς στο σχολείο Columbine, Η.Π.Α. 1999.

Προτάσεις

Ίσως θα ήταν σοφό για τα μέλη της μελλοντικής Επιτροπής Συμφιλίωσης να υιοθετούσαν μια αρκετά φιλελεύθερη ερμηνεία της αποστολής τους και να πιέσουν πέραν των περιοριστικών ορίων του ιστορικού εγχειρήματος, προς ένα πιο ανοιχτά κοινωνικό εγχείρημα, για τον πραγματικό σκοπό της Επιτροπής που αφορούσε την ουσία και τη σύλληψή της. Με αυτό εννοώ μια ευρύτερη αντίληψη για τις προκλήσεις που αντιμετώπιζαν οι κοινότητες, δηλαδή την οικοδόμηση μιας βιώσιμης κυπριακής κοινωνίας και πολιτείας. Το ίδιο αυτό το καθήκον είναι δύσκολο, αφού η διεθνής κοινότητα, συμπεριλαμβανομένης εδώ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρέχει κάποια κλειδιά για το πώς να επιτευχθεί η "μετα-εθνική" δημοκρατία. Παρότι διατυπώνονται πολλά ευχολόγια για την πολυπολιτισμική ηθική, η κυριαρχία του έθνους-κράτους που βασίζεται σε ταυτότητες, δεν μπορεί να αγνοηθεί.

Εκτός από μια συνολική λύση για τη διευθέτηση του Κυπριακού, υπάρχει ανάγκη να αντιμετωπισθούν αυτά τα ζητήματα στο μεσοδιάστημα. Ο ακριβής τρόπος που θα γίνει η συμφιλίωση των δύο πλευρών, όμως, με δεδομένες τις ιστορικές αντιφάσεις που αναφέρονται σ' αυτό το κείμενο, θα εξακολουθήσει να παρουσιάζεται ως εμπόδιο.

***Επίκουρος Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων, Eastern Mediterranean University**
Email: erol.kaymak@emu.edu.tr

1. Κύρια Άρθρα, Άρθρο 11.
2. Βλ. έκθεση του Ανάν στο Συμβούλιο Ασφαλείας για την αποστολή του για την προσφορά καλών υπηρεσιών στην Κύπρο, 1 Απριλίου 2003, (S/2003/398), παράγραφος 125.
3. Παράρτημα VIII, Άρθρο 3, τμήμα 2
4. Βλέπε Παράρτημα VIII, Άρθρο 3, τμήμα 4, όπου προβλέπεται ότι "...η εργασία, οι διαδικασίες και οι αναφορές και οι συμβουλές της επιτροπής δεν θα εξαρτώνται από τη δουλειά άλλων υπαρχόντων σωμάτων ή επιτροπών, περιλαμβανομένης της Επιτροπής Αγνοουμένων στην Κύπρο".
5. Σύνταγμα, Τμήμα VII (Μεταβατικές Διατάξεις), Άρθρο 54.
6. Δρ. Γιώργος Βασιλείου. Τα οικονομικά της λύσης, στη βάση του σχεδίου Ανάν. Σεπτέμβρης 2003
7. Βλ. Λοϊζίδου εναντίον Τουρκίας, No. 40/1993/435/514. 18 Δεκεμβρίου 1996 και Κύπρος εναντίον Τουρκίας, Συνημμένο Νο 25781/94. 10 Μαΐου 2001
8. Παράρτημα VIII
9. Παράρτημα VIII, Άρθρο 2b

Λαϊκισμός εναντίον Συμφιλίωσης

Ρένα Χόπλαρου*

Ο Νίκος Μουζέλης, σε ένα άρθρο του στο Βήμα (25.4.2004), διατυπώνει μια από τις πιο σύντομες και ακριβείς περιγραφές που έχω διαβάσει ποτέ για το φαινόμενο του λαϊκισμού. Γράφει πως στα ευνομούμενα δημοκρατικά καθεστώτα οι πολιτικές ελίτ έχουν δύο βασικές λειτουργίες/καθήκοντα. Το πρώτο δημοκρατικό τους καθήκον είναι η ουσιαστική αντιπροσώπευση των πολιτών στο κοινοβούλιο και το δεύτερο τους καθήκον έχει να κάνει με τη σωστή πληροφόρηση και ενεργό διαμόρφωση της κοινής γνώμης ως προς τις πολιτικές που πρέπει να ακολουθηθούν με γνώμονα το γενικό συμφέρον της χώρας. Ο Μουζέλης υποστηρίζει ότι οι θεσμοί της φιλελεύθερης δημοκρατίας λειτουργούν σωστά όταν έχουμε μια ισορροπία μεταξύ αυτών των δύο λειτουργιών, της "αντιπροσωπευτικής" και της "διαφωτιστικής/παιδευτικής". Όταν αυτού του είδους η ισορροπία διαταράσσεται, τότε οδηγούμαστε σε διαφόρων ειδών δημοκρατικά ελλείμματα. Πιο συγκεκριμένα, όταν η αντιπροσωπευτική λειτουργία ατονεί, τότε έχουμε την περιφρόνηση της λαϊκής βούλησης από αντιλαϊκές πολιτικές ηγεσίες. Όταν από την άλλη μεριά, η "παιδευτική/διαφωτιστική" λειτουργία ατονεί, τότε περνάμε από τον ολιγαρχικό στον λαϊκιστικό αυταρχισμό.

Στην Κύπρο μετά το δημοψήφισμα η παιδευτική/διαφωτιστική λειτουργία της πολιτικής είναι ανύπαρκτη. Η συνεχής επίκληση της συντριπτικής πλειοψηφίας του 76% του λαού χρησιμοποιείται ως ανασταλτική δύναμη κάθε πολιτικής δράσης προς τη συμφιλίωση. Ωστόσο, τα δημοψηφίσματα και οι δημοσκοπήσεις δε γίνονται μόνο για να καταγράφεται "η βούληση του λαού" και μετά να κλείνεται ένα θέμα για πάντα. Εάν συνέβαινε αυτό, τότε καμία πολιτική που κατά καιρούς προτείνει η εκάστοτε ηγεσία και έρχεται σε αντίθεση με τις εδραιωμένες αντιλήψεις και συνήθειες "του λαού" δε θα περνούσε ποτέ, από το δικαίωμα ψήφου των γυναικών, την υποχρεωτική εκπαίδευση μέχρι την υποχρέωση να φοράμε τη ζώνη ασφαλείας στο αυτοκίνητό μας. Το καθήκον των πολιτικών επομένως δεν είναι απλά να βρίσκονται "κοντά στο λαό", να "αφουγκράζονται" αυτό που θέλει, διαμορφώνοντας πολιτικές που να αντανακλούν όσο πιο πιστά γίνεται τη λαϊκή βούληση. Στον λαϊκισμό η αποστολή της πολιτικής περιορίζεται στη "χαλύβδωση του φρονήματος του λαού" ή ακόμα χειρότερα στην ενίσχυση των αρνητικών του συναισθημάτων, του μίσους, της φιλεκδικίας, της χαιρεκακίας, της οργής και της ανασφάλειας. Ο λαϊκισμός με άλλα λόγια έχει την τάση να παράγει ένα μνησίκακο συγκινησιακό κλίμα, να ρίχνει συνεχώς κάρβουνο στο καμίνι της ηθικής οργής και αγανάχτησης. Η αποκατάσταση των βιωμένων αδικιών μέσω της εκδίκησης βρίσκεται πάνω πάνω στη λίστα των προτεραιοτήτων του λαϊκισμού (Θεία δίκη ο σεισμός στην Τουρκία που σκότωσε δεκάδες χιλιάδες το 1999!).

Κάθε προσπάθεια διαμεσολάβησης στη λαϊκή βούληση θεωρείται προδοσία - εξ ου και η προσφιλής έκφραση του αιώνια "προδομένου λαού", τα συμφέροντα του οποίου καταπατούνται όχι μόνο από εξωτερικούς εχθρούς αλλά και από εσωτερικούς, που λειτουργούν εν είδει Δούρειου Ίππου στο εσωτερικό του έθνους. Εδώ την πληρώνουν διάφορες ΜΚΟ (Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις) και πολίτες που οι ατομικές τους πρωτοβουλίες είτε αφορίζονται, είτε απορρίπτονται χωρίς δεύτερη σκέψη. Στην καλύτερη περίπτωση απλά αποσιωπούνται ή προσπερνιούνται βιαστικά ως αναξιόπιστες, ανεδαφικές ή ουτοπικές. Πολλά τα παραδείγματα. Οι αντιδράσεις κάθε φορά που ανοίγεται το θέμα ΕΟΚΑ, το συγκλονιστικό ντοκιμαντέρ του Νιαζί Κιζιλγιουρέκ και του Πανίκου Χρυσάνθου που δεν έχει προβληθεί από κανένα κανάλι και το αμφισβητούμενο για τη χρηματοδότησή του ντοκιμαντέρ του Αντώνη Αγκαστινιώτη που μιλά για τις ομαδικές σφαγές Τουρκοκυπρίων στα χωριά Μάραθα, Σανδαλάρης και Αλόα είναι μερικά από αυτά. Η ελεύθερη αντιπαράθεση των διαφόρων και διαφορετικών απόψεων εξοβελίζεται και η δυνατότητα διαλόγου καταργείται. Στην καλύτερη περίπτωση κυριαρχούν τα cliches και στη χειρότερη οι πύρινοι λόγοι.

> Στην Κύπρο κανένα πολιτικό κόμμα δεν έχει μιλήσει για την ανάγκη μιας πολιτικής της συμφιλίωσης. Χωρίς μισόλογα τουλάχιστον.

Θα νόμιζε κανείς ότι το φάρμακο για να αντιμετωπιστεί η συγκινησιακά φορτισμένη ατμόσφαιρα που καλλιεργεί ο λαϊκισμός είναι ο εξορθολογισμός της κοινωνίας, η κριτική απόσταση από το τραυματικό παρελθόν και η προσπάθεια κατανόησής του. Τα πράγματα όμως δεν είναι τόσο απλά. Στον αντίποδα του λαϊκισμού δε βρίσκεται η ορθολογικότητα. Γιατί για να αντιδράσει κανείς λογικά πρέπει πρώτα από όλα να συγκινηθεί και το αντίθετο του "συγκινησιακού", δεν είναι το "ορθολογικό", ό,τι κι αν σημαίνει αυτό, αλλά η ανικανότητα για συγκίνηση ή ο συναισθηματισμός που είναι μια διαστροφή του συναισθήματος. Έτσι, ο λαϊκισμός καταφέρνει να δημιουργήσει δύο αλληλοσυνδεόμενες συνθήκες: απουσία πραγματικής συγκίνησης και έναν ακραίο σχεδόν παθολογικό συναισθηματισμό. Και οι δύο εγγυώνται την παράλυση κάθε πολιτικής δράσης, την πλήρη ακινησία και τον εγκλωβισμό στην επανάληψη της ίδιας ιστορίας. Η αποστολή και η δύναμη της πολιτικής που αντιστρατεύεται τον λαϊκισμό βρίσκεται στα αντισταθμιστικά μέτρα/προγράμματα που μπορεί να εφαρμόσει για να αντιμετωπιστεί ο φόβος της συνύπαρξης, η άγνοια και η συνακόλουθη ανασφάλεια για τον "τρομαχτικό" άλλο. Η ιδέα ότι το "σύστημα Κυπριακό" αλλά και οι δικοινοτικές σχέσεις επιδέχονται βελτιώσεις, αντί να είναι ταμπού θα έπρεπε να αποτελεί την πρώτη προτεραιότητα της πολιτικής ατζέντας στην Κύπρο. Η μεγάλη αντίφαση που παρατηρείται είναι ότι από τη μια πλευρά, η επίσημη θέση της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι η αποδοχή λύσης ομοσπονδίας στη βάση της ισότητας των δύο κοινοτήτων, ενώ από την άλλη, δεν τρέχει κανένα εκπαιδευτικό ή άλλο πρόγραμμα, δεν εφαρμόζεται καμία πολιτική που θα βοηθούσε τους πολίτες να διαπραγματευτούν την ιδέα της συμφιλίωσης και τελικά της συνύπαρξης.

Στην Κύπρο κανένα πολιτικό κόμμα δεν έχει μιλήσει για την ανάγκη μιας πολιτικής της συμφιλίωσης. Χωρίς μισόλογα τουλάχιστον. Χωρίς εύκολες ρητορείες και ευχολόγια του τύπου "ελπίζουμε μια μέρα να ζήσουν ειρηνικά όλοι οι κάτοικοι του νησιού, Αρμένιοι, Μαρωνίτες, Τουρκοκύπριοι και Ελληνοκύπριοι". Με σοβαρότητα, συστηματικότητα και συγκεκριμένη πρόταση. Και το κυριότερο με πράξεις που να έχουν μια χρονική διάρκεια. Όπως έχει διαμορφωθεί το σκηνικό οι δημαγωγοί έχουν το πάνω χέρι. Η δημαγωγία, η ατολμία και η κακή ενημέρωση του κοινού ως προς το πού βρίσκονται οι πραγματικές δυνατότητες και τα πραγματικά διλήμματα αποτελούν εκρηκτικό κοκτέιλ. Υπό τέτοιες συνθήκες, ακόμα και οι πιο σοβαροί πολιτικοί - δεν έχουμε και πολλούς - θα εξωθηθούν να κάνουν εν γνώσει τους σοβαρά λάθη. Θέλω να ελπίζω ότι δε θα συνεχίσουμε να "παίζουμε την ίδια κασέτα" και να παραμένουμε έρμαια του λαϊκισμού για άλλα 30 χρόνια. Γιατί τότε θα είναι πολύ αργά για παιδευτικές/διαφωτιστικές πολιτικές.

***Εκπαιδευτικός**

Συμφιλίωση και ιδιότητα του πολίτη

Του Muharrem Faiz*

Υπάρχει μια ισχυρή και πλατιά αποδεκτή πεποίθηση ότι, παρά τους πολλούς αιώνες συνύπαρξης, οι δύο κοινότητες παρέμειναν ξεχωριστές, διακριτές και αυτάρκεις εθνικές ομάδες, που χωρίζονταν με βάση τη γλώσσα, τη θρησκεία και τις πολιτιστικές αξίες. Νομίζω ότι ένας από τους βασικούς λόγους αυτής της πεποίθησης είναι η αδιαμφισβήτητη αποδοχή του εθνικιστικού ορισμού της κουλτούρας. Όταν περιορίζονται τα στοιχεία κουλτούρας στη γλώσσα, τη θρησκεία κ.λπ., αποκλείονται κάποια άλλα στοιχεία κουλτούρας ως τμήματα ενός "συνολικού τρόπου ζωής" και αγνοούνται τα σύγχρονα χαρακτηριστικά αυτών των στοιχείων. Η συζήτηση της πολιτιστικής ταυτότητας με όρους καλλιτεχνικής παραγωγής, θρησκείας, γλώσσας, προέλευσης κ.λπ., συνεπάγεται ότι εργάζεται κανείς με βάση τον ορισμό της κουλτούρας με κεφαλαίο Κ. Κουλτούρα με το κεφαλαίο Κ, που τονίζει τα πολιτιστικά προϊόντα, τα αποκρυσταλλωμένα στοιχεία αντί αυτών που βρίσκονται σε εξέλιξη. Όπως τονίζει ο Crang, μια κουλτούρα εθνικά ριζωμένη, τετελεσμένη και αυτονόητη, δεν εκλαμβάνεται ως "το αποτέλεσμα υλικών και συμβολικών διαδικασιών, αλλά αντίθετα ως αιτία αυτών των πρακτικών - κρυμμένη ουσία που βρίσκεται πίσω από την επιφάνεια της συμπεριφοράς" (Crang, 162).

Έχουμε ακούσει πολλές ομιλίες που αρχίζουν με δηλώσεις πως "υπάρχουν δύο διαφορετικές κουλτούρες, θρησκείες, γλώσσες στην Κύπρο...", κάτι που χρησιμοποιείται ως μέρος της επιχειρηματολογίας που προσπαθεί να νομιμοποιήσει διαφορετικές εθνικιστικές πρακτικές. Αυτό φυσικά θεωρεί την κουλτούρα (και την εθνική ταυτότητα που την εκφράζει) ως κάτι μοναδικό και καθορισμένο, αντί για κάτι πολλαπλό και δυναμικό. Μ' αυτή την προσέγγιση, διαφορετικές κουλτούρες καθορίζονταν σύμφωνα με ένα προκαθορισμένο σύνολο εθνικών χαρακτηριστικών. Υπάρχει όμως ο πιο ανθρωπολογικός ορισμός, που ορίζει την κουλτούρα ως "ένα συνολικό και διακριτό τρόπο ζωής" με έμφαση στη "βιωμένη εμπειρία". Νομίζω ότι η διαφορά στις δύο αυτές οπτικές είναι κρίσιμης σημασίας, ιδιαίτερα όταν ασχολούμαστε με τις συνηθισμένες εμπειρίες των Κυπρίων και την ενεργή συμβολή τους στην οικοδόμηση της κοινής πολιτιστικής ταυτότητας και πολιτότητας (ή ιδιότητας του πολίτη - citizenship).

Η διάδοση των εθνικιστικών ιδεών μεταξύ των Τουρκοκυπρίων είναι επίσης μια διαδικασία αποικισμού των σφαιρών της καθημερινής ζωής: η διαδικασία του αποκλεισμού ή της ένταξης διαφορετικών πολιτιστικών στοιχείων. Ο εθνικισμός μεταξύ των Τουρκοκυπρίων προσπάθησε να διαμορφώσει διάφορους βολικούς μύθους, ήρωες, γεγονότα και μνήμες που οργανώθηκαν και διαμορφώθηκαν ώστε να συνάγεται μια αρχέγονη ποιότητα. Η τουρκοκυπριακή κοινότητα εκπροσωπείται από ένα σύνολο λίγο πολύ συνεκτικών απεικονίσεων και αναμνήσεων που αντιμετωπίζουν τα κρίσιμα ζητήματα της προέλευσης, της διαφοράς και της διακριτής υπόστασης ενός λαού της Κύπρου. Είναι προφανές ότι η τουρκοκυπριακή τοπική κουλτούρα που υπήρχε, αποτελείται από ένα κοινό σύνολο επιδράσεων και συγγένειας που ενισχύει την πρακτική καθημερινή κουλτούρα που βιώνεται και που καταλήγει σε ορισμένες πεποιθήσεις και συμπεριφορές. Αυτές οι πεποιθήσεις περιλαμβάνουν προσδοκίες, προβλήματα, αντιθέσεις που δεν είχαν ισότιμη απήχηση στα μέλη της κοινότητας. Και όμως, η διαχείριση αυτών των πεποιθήσεων και της έννοιας της ιδιαιτερότητας, οξυνόταν και οριζόταν πιο έντονα όταν η τοπική κοινωνία εμπλεκόταν σε αγώνες εξουσίας και σε επίδειξη υπεροχής απέναντι στους Ελληνοκύπριους γείτονες. Και γνωρίζουμε από τη σχετική φιλολογία, ότι οι συγκρούσεις οξύνουν την αίσθηση του συνόρου μεταξύ της "εσωτερικής ομάδας" και της "εξωτερικής ομάδας". Οι εξωτερικές συγκρούσεις: Οι πολιτικές και κοινωνικές τους συνέπειες

Τηλέμαχος Κάνθος, Δύο Φιγούρες στην Πλάζ της Σαλαμίνας 1972.

Οι εξωτερικές συγκρούσεις ενοποιούσαν την εσωτερική δόμηση μιας ομάδας. Αυτή η διαδικασία είχε πολιτικές και κοινωνικές συνέπειες:

i. Η υπεραπλουστευμένη εικόνα της "τουρκοκυπριακής κουλτούρας"

Η "τουρκοκυπριακή κουλτούρα" παρουσιάζει μια υπεραπλουστευμένη εικόνα του εαυτού της προς τα έξω. Και αυτή η "καταργημένη" κοινωνική διαφοροποίηση μέσα στην κοινότητα, παρουσιάζει σχέσεις που τις διακρίνει η ισοτιμία, η απλότητα και η ομοιογένεια. Διάφορες τουρκοκυπριακές ελίτ προσπάθησαν να το ενισχύσουν αυτό με κάποιες πρακτικές. Για παράδειγμα, αποφάσισαν τον ενιαίο μισθό σε όλους τους αξιωματούχους και τους στρατιώτες κατά την περίοδο εκείνη. Αλλά γνωρίζουμε από μελέτες ότι το ποσοστό της συσσώρευσης του κεφαλαίου αυξήθηκε κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας εθνικοποίησης και τα μονοπώλια που διαμορφώθηκαν στους διάφορους τομείς και με την, εν μέρει, διοικητική/πολιτική δύναμη (αντί της οικονομικής δύναμης). Και όλοι θυμούνται το διάσημο σλόγκαν εταιρειών που έλεγε "από Τούρκο σε Τούρκο", που προσπαθούσαν να "πείσουν"/αναγκάσουν τους Τουρκοκυπρίους να αγοράζουν τα πάντα από τουρκοκυπριακά μαγαζιά που στην πραγματικότητα όμως λειτουργούσαν ως πράκτορες/εκπρόσωποι των ελληνοκυπριακών μαγαζιών. Έτσι, το καθαρό αποτέλεσμα θα ήταν προοπτικά η "εξαφάνιση των κοινωνικών διακρίσεων". Μια από τις μεγαλύτερες απειλές για τους Τουρκοκυπρίους, ακόμα και σήμερα, σύμφωνα με την τουρκοκυπριακή ηγεσία, είναι ο κατακερματισμός της κοινότητας. Σημειώνουμε ότι το αξίωμα πάνω στο οποίο θεμελιώθηκε η σημερινή κυβέρνηση συνασπισμού, είναι η "Κοινωνική Συνοχή".

ii. Πολιτική οικονομία Versus κουλτούρας και πολιτιστικής ταυτότητας

Οι επιδιώξεις των Τουρκοκυπρίων για κοινωνική δικαιοσύνη φαίνεται όλο και περισσότερο ότι χωρίζονται σε δύο είδη, μέσα σε διαφορετικές σφαίρες ζωής. Εσωτερικά, υπάρχουν αιτήματα για αναδιανομή που επιδιώκουν μια πιο δίκαιη κατανομή των πόρων και των αγαθών ενώ εξωτερικά, κοινωνική δικαιοσύνη θεωρείται η επιδίωξη της "πολιτικής της αναγνώρισης". Αυτό περιλαμβάνει το αί-

τημα να αναγνωρίζεται η διακριτή υπόσταση των Τουρκοκυπρίων και των θεσμών τους. Εδώ υπάρχει μια μετατόπιση από τα προβλήματα της πολιτικής οικονομίας στα προβλήματα της κουλτούρας και της πολιτιστικής ταυτότητας χωρίς καμιά προσπάθεια σύνθεσης των δύο. Όπως τονίζει η Nancy Fraser: "...δύο παραδείγματα εκπροσωπούν διαφορετικές αντιλήψεις για τη δικαιοσύνη. Πρώτον, το παράδειγμα της αναδιανομής, που επικεντρώνεται στις αδικίες που τις ορίζει ως κοινωνικο-οικονομικές και θεωρεί ότι είναι ριζωμένες στην πολιτική οικονομία. Περιλαμβάνει την εκμετάλλευση, την οικονομική περιθωριοποίηση και την ανέχεια. Δεύτερον το παράδειγμα της αναγνώρισης που, αντίθετα, έχει ως στόχο του τις αδικίες που τις κατανοεί ως πολιτιστικές, και θεωρεί ότι έχουν τις ρίζες τους στις κοινωνικές δομές της εκπροσώπησης... Τα παραδείγματα περιλαμβάνουν την πολιτιστική κυριαρχία, την μη-αναγνώριση και την έλλειψη σεβασμού" (Fraser, 27).

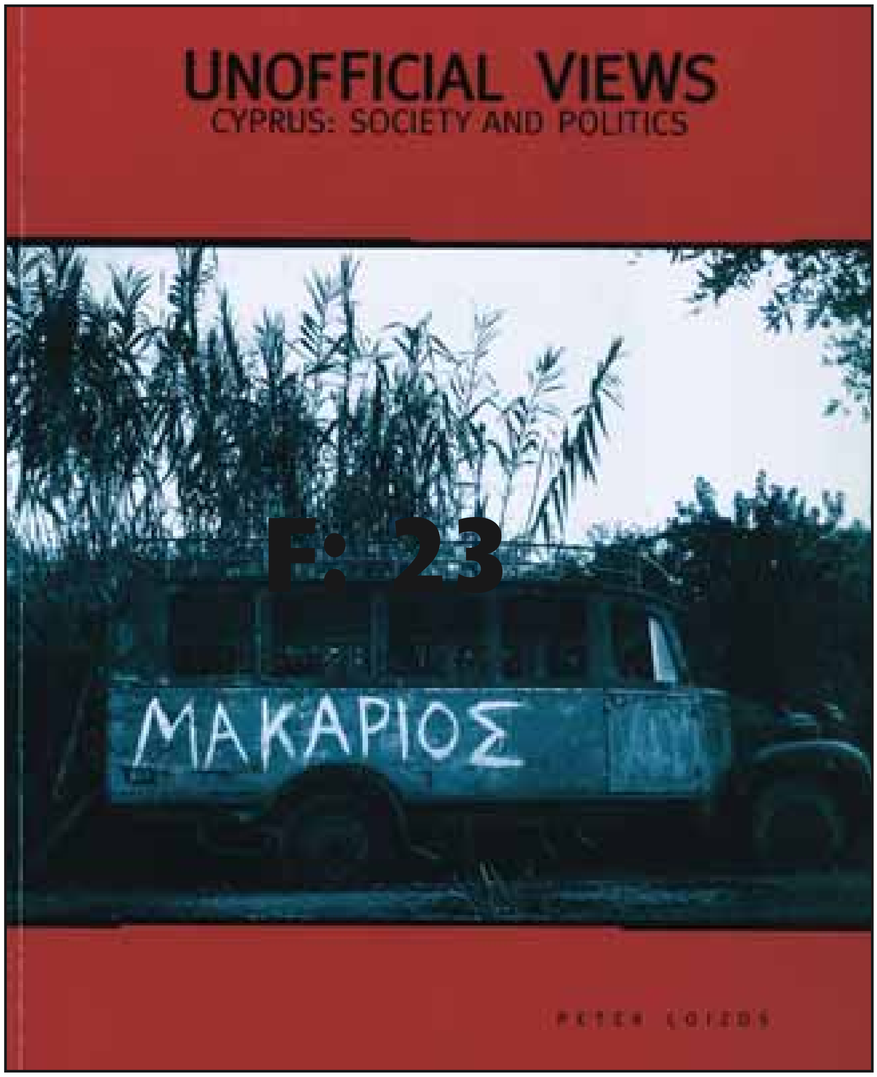
iii. Η αποξένωση των Τουρκοκυπρίων από τους θεσμούς και, πιο σημαντικό, από τη διαδικασία θεσμοποίησης.

Όπως δηλώνει ο O'Neill, "Αποξένωση από τους κρατικούς θεσμούς σημαίνει έλλειψη της αίσθησης της πολιτικής εκπροσώπησης που τη συνδέουμε με την ελεύθερη και ισότιμη πολιτότητα" (O'Neill, 371). Με μια έννοια, οι Τουρκοκύπριοι καλούνται να εκμηδενίσουν τις ταυτότητες που έχουν ως άτομα (τάξη, θέση, φύλο, σεξουαλικός προσανατολισμός) και να δεθούν μόνο με την εθνική ταυτότητα. Αυτό που απορρίπτεται εδώ δεν είναι μόνο το υποκειμενικό συναίσθημα των πολιτών για την ταυτότητά τους, αλλά επίσης ο ρόλος των δομικών ανισοτήτων ως πηγών πολιτικής αποξένωσης (η αποξένωση δεν είναι απλώς ένα υποκειμενικό συναίσθημα). Ενώ οι Τουρκοκύπριοι έχουν αυτά τα προβλήματα στη δική τους κοινότητα, οι εναλλακτικές ευκαιρίες για νέες ταυτότητες (να είναι ισότιμα μέλη της Κυπριακής Δημοκρατίας) αντιμετωπίζουν κάποια άλλα εμπόδια. Σήμερα αναπτύσσεται μια κριτική στο κυρίαρχο μοντέλο του σύγχρονου κράτους ως διοικητικά συγκεντρωτικής και πολιτικά και πολιτιστικά ομοιογενούς οντότητας. "Σύμφωνα μ' αυτό το μοντέλο, για να είναι κανείς πολίτης πρέπει να υπερβαίνει την εθνική, θρησκευτική και άλλες ιδιαιτερότητές του, και να σκέφτεται και να δρα ως μέλος μιας πολιτικής κοινότητας" (Parekh, 181). "Ο σκοπός είναι η συγκρότηση μιας ομοιόμορφης πολιτικής ένωσης". "Για τον πολιτικό εθνικιστή... οι συνταγματικές αξίες και αρχές υπερτερούν από τις πιο ιδιαίτερες εντάξεις των πολιτών. Αυτή η ώθηση για ομοιογένεια ενδυναμώνεται μέσω ενός ομοιόμορφου νομικού συστήματος. Μια μόνο ενότητα συνταγματικών αρχών εγγυάται τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις όλων των πολιτών" (Baumeister, 395). Εδώ, στην Κύπρο, αυτό σημαίνει αποδοχή της πολιτότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας, ως ενός και μόνο σημείου αναφοράς σε ένα ομοιόμορφο νομικό σύστημα και Σύνταγμα. Πολλές πολιτιστικές ομάδες αμφισβητούν το συμπέρασμα ότι το κράτος πρέπει να αντιμετωπίζεται πρωτίστως από την άποψη των οικουμενικών ατομικών δικαιωμάτων. Αλλά ακόμα και αν βρεθούν κάποιες βελτιώσεις γι' αυτό το πρόβλημα, παρουσιάζονται δυσκολίες. Για κάποιους φιλελεύθερους όπως για παράδειγμα για τον Charles Taylor (1993) αυτές οι προκλήσεις υπογραμμίζουν την ανάγκη για μια εναλλακτική αντίληψη για το σύγχρονο κράτος που μπορεί να εντάξει τις προσδοκίες για διαφορετικές πολιτιστικές, εθνοτικές, εθνικές ομάδες. "Αντί για την προσκόλληση στην ομοιογένεια που χαρακτηρίζει τα κυρίαρχα μοντέλα των εθνών κρατών -όπου συμπεριλαμβάνεται η φιλελεύθερη αντίληψη για τον εθνικισμό της πολιτότητας - οι Taylor και Carens προτείνουν συγκεκριμένα μοντέλα της φιλελεύθερης δημοκρατικής πολιτότητας που επιδιώκουν την αναγνώριση των αιτημάτων πολλαπλής ένταξης στην πολιτική κοινότητα και τις αλληλοεπικαλυπτόμενες ταυτότητες και πολιτότητες" (Baumeister, 394). Το μοντέλο αυτό προτείνει "διαφοροποιημένη πολιτότητα" και αποτελεί δέσμευση σ' αυτό που ο Taylor αποκαλεί "βαθιά διαφορετικότητα". Αυτό που προτείνει το σχέδιο Ανάν, νομίζω, εμπνέεται από ένα τέτοιου είδους μοντέλο, που παρέχει συλλογικά δικαιώματα σε ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων στην αυτο-κυβέρνηση για εθνικές ομάδες που έχουν εδαφική ενότητα. Το σχέδιο αυτό προσπαθεί να αναπτύξει ένα εναλλακτικό μοντέλο φιλελεύθερης δημοκρατικής πολιτότητας που αναγνωρίζει τις πολλαπλές μορφές της ένταξης στην πολιτική κοινότητα και χωράει τις αλληλο-επικαλυπτόμενες ταυτότητες και πολιτότητες. Το σχέδιο Ανάν θέλει να κάνει τους πολίτες ικανούς να ενταχθούν σ' ένα κράτος όχι μόνο οικουμενικά, αλλά επίσης συν-κοινωνικά (όπως προτείνει ο Taylor: δηλαδή ως μέλη της πολιτιστικής τους ομάδας). Όπως δηλώνεται στο Άρθρο 12 του Σχεδίου Ανάν.

1. Υπάρχει μια και μόνο κυπριακή πολιτότητα.

2. Όλα τα άτομα που κατέχουν την κυπριακή πολιτότητα επίσης πρέπει να απολαμβάνουν την εσωτερική πολιτότητα του συνιστώντος κράτους όπως προβλέπεται από τον συνταγματικό νόμο. Ένα τέτοιο στάτους είναι συμπληρωματικό και δεν αντικαθιστά την Κυπριακή πολιτότητα. Μόνο Κύπριοι πολίτες θα απολαμβάνουν το στάτους του εσωτερικού συνιστώντος κράτους.

Για τον Baumeister: "...ενώ οι απόπειρες ανάπτυξης μοντέλων του κράτους που αναγνωρίζει τις πολλαπλές διαστάσεις της πολι-

ΦΩΤΟ: Πήτερ Λοΐζος (εξώφυλλο του βιβλίου του «Unofficial Views, Cyprus: Society and Politics").

τότητας θα είναι ευπρόσδεκτες, αυτές οι αντιλήψεις για την πολιτότητα παραμένουν προβληματικές". (Baumeister, 394).

Μπορούμε να συνοψίσουμε και να διευκρινίσουμε τις αναζητήσεις του ως εξής:

(α) Η αναγνώριση των υπαρχουσών ταυτοτήτων δεν παρέχει σε μια εθνική ομάδα ένα επαρκές μοντέλο για τους αγώνες της για αναγνώριση από άλλες κοινωνικές ομάδες. Στην πρόσφατη συμβολή της στο βιβλίο "Ξανασκεπτόμενη την κοινωνική τάξη" η Φλόγα Ανθία υπογραμμίζει ότι "...σύνθετες μορφές κοινωνικής ανισότητας δεν μπορούν να εξετασθούν μέσα από έναν και μόνο μηχανισμό ή αρχή (όπως βρίσκει κανείς στην επιχειρηματολογία για την τάξη, το φύλο ή τη φυλετική ανισότητα)" (Anthias, 44). Γι' αυτήν, "είναι δυνατόν να επανεξετάσει κανείς το επιστημολογικό και οντολογικό στάτους της ταυτότητας και να επικρίνει τις μορφές πολιτικών επιλογών που βασίζονται σ' αυτό, ενώ θα εξακολουθεί να αντιμετωπίζει την ταυτότητα ως μια έννοια με κοινωνική σημασία. Μια τέτοια θέση μπορεί να δίνει σημασία σε διαστάσεις όπως χώρος και περιεχόμενο, αντιμετωπίζοντας τα ζητήματα που περιλαμβάνονται με όρους διαδικασιών και όχι με βάση την ιδιοκτησία που κατέχουν τα άτομα (δηλαδή το 'ποιος είσαι' να αντικαθίσταται από το 'τι έχεις και πώς το έχεις'" (Anthias, 41).

(β) Αν η ένταξη σε μια εθνική ή πολιτιστική ομάδα είναι το πρωταρχικό επίκεντρο της πολιτικής ταυτότητας, είναι δύσκολο να προβλέψει κανείς ποιο είναι το κοινό καλό που θα διασφαλίσει το κράτος και μπορεί να είναι δύσκολο να δημιουργήσει την αναγκαία αίσθηση συνοχής που είναι απαραίτητη για την πολιτική σταθερότητα. Μια έμφαση στην εθνοτική ταυτότητα και τα συνολικά πολιτιστικά δικαιώματα που έχει σχεδιαστεί με στόχο τη διασφάλιση της εθνικής επιβίωσης, είναι πιθανόν να δημιουργήσει μια χωριστική νοοτροπία που είναι ασύμβατη με τα ιδανικά της ελευθερίας, της ισότητας και της συνεργασίας.

Πώς κέρδισαν έδαφος οι φιλελεύθερες προσεγγίσεις; Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να προσπαθήσουμε να σκιαγραφήσουμε το πώς οι φιλελεύθερες προσεγγίσεις κέρδισαν έδαφος. Υπάρχουν κάποιοι γενικοί και τοπικοί παράγοντες που φαίνονται σημαντικοί σ' αυτή τη διαδικασία. Στις ΗΠΑ και την Ευρώπη ο "μετα-εθνικισμός" είναι ένας από τους προνομιούχους όρους της ακαδημαϊκής και πολιτικής συζήτησης που περιγράφει τη μετάβαση από τη νεωτερικότητα στο μεταμοντερνισμό. Ποιες ήταν οι επιδράσεις αυτής της προσέγγισης στη διαδικασία συμφιλίωσης στην Κύπρο; Αυτή η εξελισσόμενη συζήτηση παρήγαγε μια γενεαλογία ιδεών όπως η υπερεθνικότητα, η παγκοσμιότητα και ο κοσμοπολιτισμός. Η πολυπολιτισμική οπτική ήταν μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για τις εθνικιστικές προσεγγίσεις και στις δύο πλευρές της Κύπρου. Αυτή η οπτική συνεχώς προσκαλεί τις "πλευρές" να σέβονται τη διακριτή υπόσταση της κάθε κουλτούρας. Τα δικαιώματα της κοινότητας θεωρήθηκαν ως η πιο κατάλληλη μορφή της αντίκρουσης κάθε διάκρισης ενάντια στους Ελληνοκυπρίους ή στους Τουρκοκυπρίους. Για μεγάλο διάστημα, πολλές δικοινοτικές δράσεις οργανώνονταν για την εξυπηρέτηση αυτού του σκοπού.1

Ο κύριος στόχος είναι η απόσπαση της εθνικής ταυτότητας από το πλαίσιό της και η προσωποποίηση των διαδικασιών, η τοποθέτηση του προβλήματος ως μιας πολιτιστικής παρεξήγησης ή έλλειψης πληροφοριών για την άλλη ταυτότητα. Έτσι πρέπει να σεβόμαστε και να μαθαίνουμε ο ένας το άλλο, πολιτισμένα. Αυτή είναι η "επαγγελματοποίηση" της μείωσης των προκαταλήψεων, όπου η πολιτιστική ταυτότητα εκλαμβάνεται ως μια παγιωμένη οντότητα, ως εμπόρευμα. Όπως επιχειρηματολόγησα πριν για τις εθνικιστικές ταυτότητες, εδώ επίσης η πολιτιστική ταυτότητα προσεγγίζεται ως μη-αντιφατική, ως απομονωμένη από ζητήματα ιστορίας και ως αποθήκη αναλλοίωτων γεγονότων, συμπεριφορών και πρακτικών. Νομίζω ότι η κάθε μια από αυτές τις προσεγγίσεις της πολυπολιτισμικότητας/δικοινοτικότητας πρέπει να επανεξεταστεί προσεκτικά. Η αντίληψη ότι υπάρχει μια μοναδική, αποκλειστική και αναλλοίωτη εθνική, πολιτιστική ή άλλη ταυτότητα αποτελεί μια επικίνδυνη πλύση εγκεφάλου. Όπως δηλώνει ο E. J. Hobsbawm: "Οι πνευματικές ταυτότητες των ανθρώπων δεν είναι σαν τα παπούτσια, που μπορείς να φοράς ένα ζευγάρι τη φορά. Είμαστε όλοι και όλες πολυδιάστατα όντα". (Hobsbawn, 87).

Η ταυτότητα αποτελεί ένα αναγκαίο συ-

Αδαμάντιος Διαμαντής, Δαυλός 1961.

στατικό στοιχείο της οργάνωσης της ανθρώπινης πρακτικής, αλλά πρέπει να εισάγουμε μια ιστορική διάσταση σ' αυτή τη σχέση. Η έννοια της ταυτότητας δεν είναι ουσιοκρατική, αλλά μια κατάσταση στρατηγική και συγκυριακή. Δεν σηματοδοτεί αυτό τον σταθερό πυρήνα του εαυτού ή της κοινότητας από την αρχή μέχρι το τέλος χωρίς αλλαγή, το κομμάτι του εαυτού που παραμένει πάντα - ήδη 'ο ίδιος', ταυτόσημος με τον εαυτό του στη διάρκεια του χρόνου. Οι ταυτότητες ποτέ δεν είναι ενιαιοποιημένες. Τις διαπερνά ριζικά η ιστορικότητα και βρίσκονται σε διαρκή διαδικασία αλλαγής και μετατροπής.

Έχοντας στο νου αυτό τον ορισμό της κουλτούρας, πρέπει να ερευνήσουμε μια νέα έννοια της πολιτότητας που υπερβαίνει το κλασικό μοντέλο του ενιαίου κράτους αλλά και το πιο φιλελεύθερο "μοντέλο της διαφοροποιημένης πολιτότητας" του σχεδίου Ανάν. Οι περισσότεροι τουρκοκυπριακοί πολιτικοί φορείς σήμερα, βλέπουν την Κυπριακή Δημοκρατία ως την πρωταρχική πηγή των διακρίσεων στην Κύπρο. Πέραν τούτου, η διατήρηση της τουρκοκυπριακής κουλτούρας και η παραχώρηση δικαιωμάτων που αφορούν διαφοροποιημένες ομάδες, οδηγεί σε αντιδιακρίσεις που θεωρείται ότι χρειάζονται λόγω του εθνικού και πολιτιστικού χαρακτήρα της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Ο επίμονος τονισμός της μεροληπτικότητας της πλειοψηφίας και των ομογενοποιητικών πολιτικών της, έτσι, δομεί την έννοια των διακρίσεων με βάση την κουλτούρα στην οποία στηρίζεται η ταυτότητα και νοηματοδοτεί τους αγώνες των Τουρκοκυπρίων εναντίον των Ελληνοκυπρίων. Στ' αλήθεια, στην Κύπρο ο δημόσιος χώρος για μεγάλο διάστημα μονοπωλείτο απόλυτα από τους Ελληνοκύπριους. Παρόλα αυτά, ο επίμονος τονισμός της κύριας ευθύνης του κράτους για τις διακρίσεις, είναι πολύ περιοριστικός. Υπάρχουν κι άλλες εξίσου σημαντικές πηγές διακρίσεων μέσα στην κάθε κοινωνία, κι αυτές πρέπει επίσης να επανεξεταστούν.

Κρίσιμο σημείο είναι η επισήμανση των περιορισμών που συνεπάγεται η πολιτική των "δικαιωμάτων συγκεκριμένα για την κοινότητα". Αιτήματα Τουρκοκυπρίων πολιτικών για δικαιώματα της κοινότητας που ζητούν εξαίρεση (π.χ. δικαιώματα στην περιουσία), βοήθεια (π.χ. η διαβόητη βοήθεια της ΕΕ), αναγνώριση (π.χ. αναγνώριση της ΤΔΒΚ ή ξεχωριστών δημάρχων), ή της ξεχωριστής εκπροσώπησης, υποστηρίζεται ότι είναι προς όφελος της ελαχιστοποίησης των διακρίσεων εναντίον των Τουρκοκυπρίων. Αλλά τα αιτήματα αυτά είναι αναποτελεσματικά για ζητήματα πρόληψης διαφορετικών διακρίσεων στις οποίες υπόκειται οι Τουρκοκύπριοι λόγω ενεργειών διαφορετικών ομάδων μέσα στην ίδια την κοινωνία τους. Τα δικαιώματα που διεκδικούνται για την κοινότητα δεν μπορούν να παράσχουν κάποια διασφάλιση ενάντια σ' αυτές τις διακρίσεις. Ένα από τα μεγαλύτερα λάθη των Τουρκοκυπρίων πολιτικών είναι να αντιπαραθέτουν τα ατομικά δικαιώματα στα δικαιώματα της κοινότητας. Τα κοινοτικά δικαιώματα και τα ατομικά δικαιώματα έχουν μεταμορφωθεί σε διπολικά αντίθετα. Εκτιμάται ότι οι διακρίσεις εναντίον των Τουρκοκυπρίων μπορούν να ξεπεραστούν μόνο με τη χορήγηση ειδικών δικαιωμάτων της κοινότητας (π.χ. ξεχωριστό σχολείο στη Λεμεσό, ξεχωριστό δήμαρχο στη Λευκωσία, ξεχωριστές συνθήκες εξαγωγών, ξεχωριστή κυβέρνηση κ.λπ.). Καθώς σκοπεύουν πρωτίστως να αμφισβητήσουν τις πιθανές ή πραγματικές επεμβάσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας, δίνουν προνομιακό χώρο στη φωνή της κοινότητας και παραμένουν εν πολλοίς ασυγκίνητοι μπροστά στις ανισότητες εξουσίας στο εσωτερικό της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Φαίνεται ότι τα ατομικά δικαιώματα έχουν μικρό ή καθόλου ρόλο σ' αυτό το σχήμα. Και όμως, τα δύο είδη δικαιωμάτων δεν αλληλο-αποκλείονται. Ενώ τα ειδικά δικαιώματα που θα δοθούν στις κοινότητες μπορεί να βοηθήσουν στη διόρθωση των μονομερειών του κράτους υπέρ της πλειοψηφίας, και να βοηθήσουν τις κοινότητες να διατηρήσουν την πολιτιστική τους ταυτότητα, τα ατομικά δικαιώματα είναι ουσιώδη και αναντικατάστατα για την προστασία των ατόμων από διακρίσεις άλλων ομάδων μέσα στην ίδια τους την κοινότητα.

Διέξοδοι;

Δεν είναι εύκολο να βρεθεί πάντα μια αξιόπιστη λύση για την ισότητα των πολιτών μέσα στο καπιταλιστικό σύστημα με δομές που γεννούν την ιεραρχία. Αντίθετα, ό,τι θεωρούμε ως ταυτότητα, πρέπει να το εξετάζουμε σε σχέση με το μέλλον όσο και με το παρόν. Ο Paul Ricoeur δηλώνει: "η ταυτότητα μιας κοινότητας ή ενός ατόμου είναι επίσης μια προοπτική ταυτότητα. Το ουτοπικό στοιχείο είναι ένα θεμελιώδες συστατικό. Αυτό που αποκαλούμε 'εμείς' είναι επίσης αυτό το οποίο αναμένουμε και αυτό το οποίο δεν είμαστε ακόμα". (Ricoeur, 407).

Πρέπει να αγωνιστούμε να εμποδίσουμε την αναπαραγωγή των παγιωμένων ταυτοτήτων που επιβάλλονται από τα πάνω, ως μια επικυρίαρχη και κλειστή διαδικασία. Πρέπει να κάνουμε μια διαφοροποίηση ανάμεσα στο να έχουμε μια ταυτότητα και να την προστατεύουμε. Η έκφραση και η δόμηση μιας ταυτότητας έχει ένα περιεχόμενο. Η συνεισφορά στη διαδικασία που μπορεί να μας βοηθήσει να μεταφέρουμε τις καθημερινές εμπειρίες μας από την ιδιωτική στη δημόσια σφαίρα, είναι κάτι κρίσιμο σ' αυτό το στάδιο. Εξετάζοντας τους περιορισμούς του κυρίαρχου πολυπολιτισμικού μοντέλου, υπάρχουν άλλα εναλλακτικά και γοητευτικά μοντέλα. Ο Parekh (2000) μιλά για τον "διαπολιτισμικό διάλογο". Γι' αυτόν, η διαφοροποιημένη πολιτότητα πρέπει να συνοδεύεται από έναν ανοιχτόμυαλο διάλογο μεταξύ των ομάδων.

Ένας τέτοιος διάλογος πρέπει να ψάχνει για κοινό έδαφος και να στοχεύει στην αμοιβαία προσαρμογή. Στη διερεύνηση αυτή, κανείς δεν μπορεί να προσδοκά να παραμείνουν αναλλοίωτες όλες οι υπάρχουσες πολιτιστικές πρακτικές τους. Και να ενθαρρύνεται η διαλογική συζήτηση όχι μόνο μεταξύ των κοινοτήτων αλλά επίσης και μέσα στις ίδιες τις κοινότητες. Όπως προτείνει ο Parekh, για να προωθηθεί ένας τέτοιος σοβαρός διαπολιτισμικός διάλογος, πρέπει να αναπτυχθούν κοινοί θεσμικοί μηχανισμοί είτε αυτοί είναι ένα Ερευνητικό Κέντρο για την Εργασία, είτε κρατικοί θεσμοί, επιτροπές πρωτοβουλίας για θέματα φύλου, ομάδες περιβαλλοντικής δράσης, κοινά κόμματα κ.λπ. που διευκολύνουν την ανταλλαγή μεταξύ ομάδων και ενθαρρύνουν ενεργητικά τη συλλογιστική πάνω στις υπάρχουσες πρακτικές. Οι πολιτικές πρέπει να στοχεύουν στην ελαχιστοποίηση των πολιτιστικών διακρίσεων και όχι στην προώθηση διαφορετικών πολιτισμών. Όλοι οι πολίτες πρέπει να επιζητούν την πραγματοποίηση αυτού του σκοπού της εξάλειψης των διακρίσεων με τη δημιουργία επιλογών που μπορούν να τις εξερευνούν τα ίδια τους τα μέλη. Ο καθοδηγητικός κανόνας πρέπει να είναι η αρχή της μηδιάκρισης και όχι η αρχή της πολιτισμικής ποικιλότητας.

***Ο Muharrem Faiz είναι κοινωνιολόγος**

Βιβλιογραφία

- **Anthias, Floya, 2005, "Social Stratification and Social Inequality: Models of Intersectionality and Identity", in Fiona Devine, Mike Savage, John Scott and Rosemary Crompton, 2005, "Rethinking Class", New York: Palgrave.**
- **Baumeister, Andrea. 2003. "Ways of belonging". Ethnicities: Vol 3 (3: 393-416)**
- **Taylor, Charles, 1989, "Cross-purposes: The Liberal-Communitarian Debate" in Nancy L. Rosenblum (ed). Liberalism and the Moral Life, pp. 159-82. Cambridge, MA: Harvard University Press.**
- **Taylor, Charles. 1993). Reconciling the Solitudes. Montreal and Kingston: McGill-Queen's University Press.**
- **Crang, M. 1998. Cultural Geography. London: Routledge.**
- **Fraser, Nancy. 1999. "Social Justice in the Age of Identity Politics: Redistribution, Recognition, and Participation" in Larry Rayand and Andrew Sayer (Ed), 1999. Culture and Economy After the Cultural Turn. London: Sage.**
- **Hobsbawn, E. J. "Are All Tongues Equal?" in Barker, Paul (Ed). 1996. Living as Equals. Oxford: Oxford University Press**
- **Mahajan, Gurpreet. 2003. The Multicultural Path. London: Sage.**
- **Parekh, B. 2000. Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity and Political Theory. London: Macmillan**

1.Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να αξιολογήσουμε τη συμβολή της πολυπολιτισμικότητας. Καθώς κάποιες θεωρίες για τη δημοκρατία έδιναν έμφαση στο άτομο και ήταν τυφλές ως προς την κουλτούρα, η πολυπολιτισμικότητα δείχνει ότι η αδιαφορία για τις πολιτιστικές διαφορές μπορεί να στεγάσει τις προκαταλήψεις. "Σε μια φιλελεύθερη δημοκρατία η τύφλωση μπροστά στην κουλτούρα συχνά συνεπάγεται μια αναμφισβήτητη αποδοχή των κανόνων που εκφράζει η κουλτούρα της πλειοψηφίας. Αυτό δεν σημαίνει ότι άλλες ομάδες και κοινότητες αποκλείονται από το δημόσιο χώρο. Μπορεί κάλλιστα να εντάσσονται, αλλά αναμένεται από αυτές να προσαρμόζονται στις πρακτικές της πλειοψηφίας" (Mahajan, 196). Μια από τις μεγαλύτερες συμβολές της πολυπολιτισμικότητας είναι να δείξει το πώς οι πολιτιστικές διαφορές είναι επίσης πηγή μειονεκτημάτων και διακρίσεων στην κοινωνία. Η συνειδητοποίηση ότι η αφομοίωση και η αναγκαστική ένταξη, όπως και ο αναγκαστικός αποκλεισμός, είναι μια μορφή διακρίσεων, έχει προσθέσει νέα διάσταση στην ιδέα των διακρίσεων με βάση την ταυτότητα. Και έχει πράγματι εμπλουτίσει το λόγο της δημοκρατίας. Αλλά δεν πρέπει να ξεχνιέται ότι η κάθε πολιτική πρόταση δομείται από την ιδιαιτερότητα αυτού του ιστορικού περιεχομένου.

Για ένα δικοινοτικό φόρουμ συζήτησης και δράσης

ΤΟΥ Κωστή Αχνιώτη*

Όσοι ανάμεσα στους ελληνοκύπριους στοχεύουν στην προσέγγιση ή την επαναπροσέγγιση των κοινοτήτων ζουν στην πλειονότητά τους, την μετά τα δημοψηφίσματα περίοδο, μέσα σ' ένα τέλμα απαισιοδοξίας. Αισθάνονται, ή αισθανόμαστε για να ακριβολογώ, ότι διασχίζουμε μια έρημο χωρίς τέλος και χωρίς ελπίδα. Πολλοί θρηνούν τη λύση, όπως θρηνούν έναν πεθαμένο που δεν πρόκειται να αναστηθεί. Μερικοί μάλιστα, μεταξύ αυτών και ο γράφων, θεωρούμε ότι η πολιτική Παπαδόπουλου στο Κυπριακό έχει ως συνειδητή πλέον τελική επιδίωξη την σε κάποιο βάθος χρόνου αναγνώριση τουρκοκυπριακού κράτους έναντι εδάφους.

Παρόλα αυτά θα επιχειρήσω μια αισιόδοξη αντίκριση των πραγμάτων διερευνώντας με αντικειμενικότητα τις δυνατότητες μιας επαναπροσεγγιστικής δράσης και την πολιτική της χρησιμότητα.

Αν κάποιος συγκρίνει το επίπεδο της επαναπροσεγγιστικής δραστηριότητας, της επιθυμίας για συμβίωση, της συνείδησης των ελληνοκυπριακών ευθυνών στη δικοινοτική σύγκρουση, εύκολα μπορεί να δει ότι η κατάσταση είναι σήμερα πολύ καλύτερη απ' ότι ήταν από τον καιρό της ΕΟΚΑ μέχρι και τα δημοψηφίσματα. Στην περίοδο των δημοψηφισμάτων υπήρχε μία άνοδος στη διάθεση για συμβίωση των κοινοτήτων, η οποία ηττήθηκε για πολλούς λόγους. Εντούτοις μπορούμε να πούμε ότι από το 60΄ τουλάχιστον και μετά, πρώτη φορά τόσο πολλοί Ελληνοκύπριοι και τόσο πολλοί Τουρκοκύπριοι, εμφανίστηκαν συσπειρωμένοι σε έναν κοινό στόχο. Η κοινή δικοινοτική προσπάθεια ξαναδημιούργησε πραγματική πολιτική και συναισθηματική σχέση μεταξύ μερικών χιλιάδων ατόμων και από τις δύο κοινότητες και δημιούργησε την έμψυχη βάση για ένα δικοινοτικό κίνημα συμβιωτικής λύσης. Ήταν δηλαδή μια ήττα που βιώθηκε μαζικά και δικοινοτικά. Αν τα πράγματα δεν παν όπως τα σχεδιάζει η άρχουσα τάξη μπορεί αυτή η ήττα να γίνει η πρώτη δικοινοτική νίκη. Παράλληλα με την πολιτική δικτύωση στην οποία αναφέρομαι πιο πάνω, σ' ένα επίπεδο καθημερινότητας πολλές δεκάδες χιλιάδες άτομα από τις δύο κοινότητες εξακολουθούν να κάνουν παρέα ονομάροντας την "περιρρέουσα ατμόσφαιρα". Για την ακρίβεια πολλοί Κύπριοι θεωρούν πολιτικό ή πατριωτικό τους καθήκον να πηγαίνουν στην άλλη πλευρά όπως παλιότερα οι αριστεροί έπιναν επιδεικτικά συγκεκριμένη μπύρα.

Υπάρχει λοιπόν πολιτικός χώρος για να ελπίζει κάποιος βάσιμα στη δημιουργία ενός δικοινοτικού κινήματος. Υπάρχει όμως χρόνος;

Ο χρόνος για την ανάσχεση της διχοτόμησης

Ο διαθέσιμος χρόνος είναι σε άμεση συνάρτηση με διάφορους παράγοντες εξωτερικούς, με την τουρκοκυπριακή πλευρά και με την πολιτική διγλωσσία των κρατούντων. Οι ελληνοκυπριακές πολιτικές δυνάμεις έχουν μακρόχρονα εκπαιδευτεί στη διγλωσσία. Πότε προωθούσαν την Ένωση φωνάζοντας Ανεξαρτησία, πότε την Ανεξαρτησία φωνάζοντας Ένωση, και μια φορά έκαναν πραξικόπημα για την Ένωση για μια διχοτόμηση ύστερα από 50 χρόνια. Όπως πρόσφατα μου εξηγούσε κάποιος " η πλευρά μας δεν πρόκειται να θέσει πρώτη στο τραπέζι το θέμα της διχοτόμησης". Δημιουργείται όμως το κατάλληλο κλίμα στη ελληνοκυπριακή κοινή γνώμη όπως δείχνουν οι δημοσκοπήσεις, ενώ εξωθείται η τουρκοκυπριακή πλευρά στην αναζήτηση μιας διεθνούς αναβάθμισης και ειδικά ευρωπαϊκής προς την οποία ο δρόμος άνοιξε και με ελληνοκυπριακή συναίνεση, παρά τα εμπόδια που παρεμβάλλονται τώρα. Οι Τουρκοκύπριοι όμως είναι πιο επιρρεπείς στη διχοτόμηση, γιατί η διχοτόμηση είναι γι' αυτούς ένας εθνικός στόχος στον οποίο έχουν γαλουχηθεί για δεκαετίες. Ναι μεν έκαναν την ιστορική ρήξη σε επίπεδο συνείδησης τα προηγούμενα χρόνια, αλλά η απογοήτευση που επικράτησε τους σπρώχνει, όπως φάνηκε και στις πρόσφατες δημοτικές τους εκλογές, προς τα πίσω. Η ίδια η Τουρκία όμως για να συγκατανεύσει στα δύο κράτη, θα πρέπει να διασφαλίσει ότι δεν θα αλλάξουν οι συσχετισμοί στα ελληνοτουρκικά, πάλι δηλαδή τίθενται ζητήματα αποστρατικοποίησης, συμφωνίας μη επίθεσης, θετικών εξελίξεων στα θέματα του Αιγαίου, ξεκαθάρισμα των ευρωπαϊκών της προοπτικών και άλλα. Στο διεθνές επίπεδο θα πρέπει τα Ηνωμένα Έθνη, η ΕΕ και οι χώρες που παρεμβαίνουν μεμονωμένα να ξανά - αντιληφθούν το Κυπριακό. Όλα αυτά λοιπόν επιβάλλουν χρόνο αναμονής μέσα όμως σ΄ ένα κλίμα ύφεσης στα ελληνοτουρκικά που επιβάλλεται αυτή την περίοδο από την ΕΕ και κυρίως μάλλον τον αμερικανικό ιμπεριαλισμό, αλλά και από τις αναπτυξιακές ανάγκες Ελλάδας και Τουρκίας.

Αυτός είναι ο χρόνος που έχουν στη διάθεσή τους οι επαναπροσεγγιστές για να ανατρέψουν την πορεία προς τη διχοτόμηση. Είναι λίγος ή αρκετός αναλόγως του πώς θα χρησιμοποιηθεί.

Η πολιτική ισότητα.

Η δικοινοτική προσέγγιση του Κυπριακού επιβάλλει την πολιτική ισότητα των κοινοτήτων. Αυτό είναι που δεν δέχτηκε η ελληνοκυπριακή πλευρά και γι' αυτό προτιμά τη διχοτόμηση παρά μια λύση ισότητας. Είναι όμως και η μόνη βάση δημοκρατικής συνύπαρξης των κοινοτήτων στα πλαίσια μιας κρατικής οντότητας. Τι θα γίνει όμως αν οι πλειοψηφίες των κοινοτήτων ή έστω η πλειοψηφία της μιας μόνο θέλει διχοτόμηση. Τότε ο στόχος της ενοποίησης έχει χαθεί. Θα μείνει η καλή γειτονία, ίσως και μέσα στην ΕΕ και η ένωση των προλεταρίων για να σπάσουν τις αλυσίδες τους. Ο χρόνος δηλαδή που έχουμε στη διάθεση μας είναι μέχρι να αρθρώσουν ανοικτά και να διαπραγματευτούν τη διχοτόμηση οι κοινότητες. Αυτό όμως το χρόνο μπορούμε να τον επιμηκύνουμε καταγγέλλοντας την υποκριτική πολιτική της κυβέρνησης μέσα στην κοινωνία. Ο στόχος της δημοκρατικής συμβίωσης των κοινοτήτων δεν είναι περιθωριακή θέση μέσα στη κοινωνία. Παρά την άνοδο του εθνικισμού η παντοκρατορία του είναι μόνο στα μίντια. Οι οπαδοί της λύσης, αυτοί που ψήφισαν ναι και αυτοί που ψήφισαν όχι για να ψηφίσουν οι δόλιοι ναι αργότερα, συγκροτούν ένα μειονοτικό αλλά σταθερό ρεύμα το οποίο δεν μπορεί ίσως να καθορίσει αλλά μπορεί να αφήσει το αποτύπωμά του στην ιστορία και να επηρεάσει όχι μόνο τη λύση αλλά και στην ωρίμανση της δημοκρατικής ζωής στη χώρα μας. Οι μειονότητες πρέπει να μάθουν να μη σιωπούν και να διεκδικούν το μερίδιό τους στο δημόσιο λόγο.

Ο νέος γύρος συνομιλιών θα συμφιλιώσει ή θα διχάσει περισσότερο;

Οι συνομιλίες που αρχίζουν θεωρούνται από μερικούς επαναπροσεγγιστές ως μια ευκαιρία για να ξαναμαζέψουμε τα κομμάτια μας και να προσπαθήσουμε να επαναδραστηριοποιηθούμε. Παρόλο που όπως γράφω παραπάνω υπάρχει κατά την άποψη μου χώρος για περισσότερη αισιοδοξία ή εκτίμηση μου είναι ότι ο πρόεδρος μας θα σαλαμοποιήσει το Κυπριακό (όπως έλεγε παλιότερα ο κ. Λυσσαρίδης καταλογίζοντας τη σαλαμοποίηση στον ιμπεριαλισμό) και θα το αντιμετωπίσει με όσο πιο αργούς ρυθμούς γίνεται, κομμάτι κομμάτι χρησιμοποιώντας όσο μπορεί την ενταξιακή, με ερωτηματικό πλέον, πορεία της Τουρκίας. Πρόκειται μάλλον για ένα σκληρό διπλωματικό πόλεμο και οπωσδήποτε όχι για συνομιλίες συμφιλίωσης. Αυτές οι συνομιλίες θα τροφοδοτήσουν το εθνικό μίσος και πάλι. Ο πρόεδρος Παπαδόπουλος δεν είναι σε θέση να επηρεάσει προς το θετικό τις δικοινοτικές σχέσεις. Δυστυχώς και η κυβέρνηση Ερτογάν χάνει έδαφος όπως και η ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας έτσι ώστε και από πλευράς Τουρκίας δεν πρέπει να αναμένεται οποιαδήποτε ευλυγισία.

Τι να κάνουμε λοιπόν;

Νομίζω ότι εκείνο που πρώτιστα επείγει είναι να κρατήσουμε ανοικτές τις διόδους στην πράσινη γραμμή και να ενθαρρύνουμε τις δικοινοτικές επαφές ως πατριωτικό καθήκον υψίστης προτεραιότητας. Θα πρέπει να καταγγέλλουμε τις προσπάθειες διαβολής των ατόμων που περνούν τη γραμμή, πολλές φορές από κυβερνητικά μάλιστα χείλη αλλά και από τον Τύπο. Θα πρέπει να καταγγέλλουμε προσβλητικές συμπεριφορές αλλά και την τυπολατρία ή τον υπερβάλλοντα ζήλο που δυσκολεύει τη διακίνηση. Γι΄ αυτόν το σκοπό θα μπορούσαν κάποιοι που ενδιαφέρονται για δικοινοτικά πρόζεκτ να προτείνουν τη δημιουργία μιας δικοινοτικής και ευρωπαϊκής μη κυβερνητικής επιτροπής με αναφορά σε κάποιον ευρωπαϊκό θεσμό για την παρακολούθηση των διόδων, συλλογή παραπόνων και δημοσιοποίηση τους.

Δεύτερος στρατηγικός στόχος, για τον οποίο εμπειρικά εκτιμώ ότι ωρίμασαν οι συνθήκες, είναι η δημιουργία ενός δικοινοτικού πολιτικού και πολιτιστικού φόρουμ συζήτησης και δράσης, το οποίο θα έχει από την αρχή τη βούληση και την αποφασιστικότητα να μην αναπαράγει το συγκρουσιακό κλίμα που επικρατεί και θα ενταθεί και από τις συνομιλίες, αλλά αντίθετα να δουλέψει πάνω σε στόχους που ενώνουν. Σε αυτό το επίπεδο είναι επίσης ώριμος ο χρόνος για να εμπλέξουμε ευρωπαϊκά αντιεθνικιστικά ή αντιρατσιστικά ή ειρηνιστικά ή και άλλα κινήματα γιατί πλέον δεν μαχόμαστε μόνο για τη δικοινοτική συμφιλίωση αλλά μαχόμαστε για τη συμφιλίωση σ΄ αυτό το κομμάτι της Ευρώπης.

Από την Αυτοδιάθεση - Ένωση στην Αυτοδιάθεση - Διχοτόμηση Ή Από την Άσσια εις την Στράκκα

Το κυπριακό πρόβλημα είναι πηγή οικονομικής και πολιτικής εξουσίας για την άρχουσα τάξη της ελληνοκυπριακής κοινότητας. Αποτελούσε από την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας το κύριο πολιτικό μέσο χειραγώγησης των πολιτών και μετά το πραξικόπημα και την εισβολή πρόσφερε ένα εξαιρετικό πλαίσιο εκμετάλλευσης της εργασίας των Κυπρίων και πιο πολύ των προσφύγων, γεγονός που οδήγησε στο λεγόμενο οικονομικό θαύμα. Το κυπριακό πρόσφερε και θα προσφέρει ίσως ακόμα, ένα διεθνή ρόλο στην κυπριακή πολιτική ελίτ που δεν θα μπορούσε να τον έχει χωρίς αυτό. Στην τελευταία μεγάλη προσπάθεια για λύση του Κυπριακού, δύναμη εφελκυσμού δεν ήταν η λύση του προβλήματος αλλά η ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Μόλις έγινε κατορθωτό να επιτευχθεί το δεύτερο χωρίς το πρώτο, η ελληνοκυπριακή ηγεσία δεν δίστασε να καταψηφίσει τη λύση που η ίδια διαπραγματεύθηκε.

Η ένταξη στην ΕΕ είναι μικρό μόνο μέρος των διεθνών και περιφερειακών μεταβολών που την επέτρεψαν και οι οποίες επιβάλλουν προς το παρόν μείωση της έντασης και στη Κύπρο και στο Αιγαίο. Η κυπριακή κυβέρνηση μάχεται αυτή την στιγμή κατά την εκτίμησή μου να ισορροπήσει ανάμεσα στην ανάγκη της να κρατήσει το Κυπριακό ανοικτό και ταυτόχρονα να συμμετέχει στην διεθνή αναζήτηση μιας νέας σταθερότητας στην περιοχή. Η συνεργασία της με τις ΗΠΑ στα του Ιράκ οριοθετεί όμως με σαφήνεια το πλαίσιο μέσα στο οποίο κινείται. Επί της ουσίας η κυπριακή κυβέρνηση μάχεται στο διεθνές επίπεδο να βρει τους δυο κόσμους ανάμεσα στους οποίους θα σχοινοβατεί όπως έμαθε να το κάνει όταν υπήρχε πρώτος και δεύτερος κόσμος. Οι κόσμοι της αυτή τη φορά είναι υπό σχηματισμό και αφορούν στην ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ.

Με βάση τα πιο πάνω η νέα κινητικότητα στο Κυπριακό δεν έχει από πλευράς κυπριακής κυβέρνησης στόχο την επίλυση του Κυπριακού αλλά αντίθετα την μη επίλυση του. Στοχεύει συνειδητά στην εξεύρεση και διαχείριση ενός νέου στάτους κβο, το οποίο αφενός θα αφήνει το Κυπριακό ανοικτό και αφ' ετέρου δεν θα προκαλεί μεγάλα προβλήματα στις περιφερειακές πολιτικές των μεγάλων κρατών.

Η αναγνώριση της Κυπριακής Δημοκρατίας από την Τουρκία είναι στρατηγική επιδίωξη της κυπριακής κυβέρνησης και γιατί επηρεάζει τους συσχετισμούς στο Κυπριακό αλλά κυρίως γιατί την ενδιαφέρει ο ελληνοκυπριακός έλεγχος του κράτους.

Είναι δύσκολο για τους μελετητές να αποφασίσουν αν μετά το 60, η ελληνοκυπριακή εξουσία επεδίωκε την ένωση ή την ανεξαρτησία ή πότε επεδίωκε την ένωση και πότε την ανεξαρτησία. Ωστόσο είναι εύκολο να διαπιστώσει κανείς ότι πάντα επεδίωκε την μονοπώληση του κράτους. Η τουρκική πολιτική στην Κύπρο κατάφερε να δημιουργήσει ένα ελληνοκυπριακό αναγνωρισμένο σε πολύ μεγάλο βαθμό κράτος, το οποίο φυσικά, θα έλεγα, αρνείται με όλες του τις δυνάμεις να παραχωρήσει μέρος και μάλιστα περίπου το μισό της εξουσίας του. Τα κατεχόμενα εδάφη, οι πρόσφυγες και οι περιουσίες είναι δευτερεύοντα θέματα μπροστά στη μονοπώληση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Αυτά όμως για ένα τουλάχιστον διάστημα δεν μπορούν να λεχθούν και επομένως δεν μπορεί να δοθεί οποιαδήποτε ιεράρχηση προτεραιοτήτων στο Κυπριακό. Δημιουργείται όμως η κατάλληλη περιρρέουσα ατμόσφαιρα και συνείδηση η οποία μαζί με την αύξηση των εποίκων, την οικοδόμηση, τις αγοραπωλησίες περιουσιών και το θάνατο πολλών άμεσων προσφύγων δημιουργεί συνθήκες διαπραγμάτευσης του Κυπριακού στη βάση της διχοτόμησης. Έχω την εντύπωση ότι ο κύριος Λιλλήκας είναι ο πρώτος ελληνοκύπριος επίσημος ο οποίος αναφέρθηκε στη διχοτόμηση κατά τρόπο έστω και σχετικά θετικό. Είπε ότι η διχοτόμηση είναι προτιμότερη από το σχέδιο Ανάν.

Μερικοί νομίζουν ότι η ελληνοκυπριακή πλευρά σκληραίνει τη θέση της για να προετοιμάσει καλά τις συνομιλίες και για να κερδίσει χρόνο ως μέλος της ΕΕ και να πετύχει ένα καινούργιο συσχετισμό στις διαπραγματεύσεις για το Κυπριακό. Το δεύτερο είναι ορθό αλλά δεν νομίζω ότι πρόκειται ποτέ να παραχωρήσει εθελούσια μέρος της κρατικής εξουσίας.

Το ΑΚΕΛ βρίσκεται σε μια περίοδο ανάλογη με την περίοδο 66 ως 75. Άρχισε το 66 τότε να στρέφεται από την Ένωση προς την Ανεξαρτησία αλλά ολοκλήρωσε τη στροφή όταν την ολοκλήρωσαν τα πράγματα με τη συνοδεία της ανάλογης αυτοκριτικής.

Η αναφορά από την κυβέρνηση και τα κόμματα στη δικοινοτική διζωνική ομοσπονδία έχει μια πολύ σχετική βαρύτητα. Από τη γέννηση της η ελληνοκυπριακή κρατική εξουσία αλλά και τα κόμματα κατά κανόνα, μιλούν πολλές γλώσσες ταυτόχρονα ανάλογα με τον ακροατή. Για να βρει κάποιος την πολιτική τους θα πρέπει να κοιτάξει τη δυναμική των πράξεων, ή και των μη πράξεων τους μέσα φυσικά στο διεθνές περιβάλλον και να λάβει σοβαρά υπόψη την ιστορία τους.

***Μέλος του συντονιστικού της Πλατφόρμας Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων εκπαιδευτικών "Ενωμένη Κύπρος".**

Αρκάς, «Έχω πολλά στο μυαλό μου»

Η πορεία του κυπριακού λό ο αγώνας του για συμφιλί

Του Λάμπρου Φιλίππου*

Ο γρήγορος ρυθμός της σύγχρονης κυπριακής ιστορίας διαφωτίζει τον αγώνα του κυπριακού λόγου να κατανοήσει τον εαυτό του και να συμφιλιωθεί με την πραγματικότητα. Το κυπριακό πνεύμα αρχικά κατασκευάζει έναν πυρήνα αξιωμάτων και με βάση τον ορίζοντα που αυτός δημιουργεί κατανοεί την εμφάνιση των γεγονότων και προσανατολίζεται μέσα στον περιβάλλοντα κόσμο. Αυτό το παγιωμένο σύστημα πρόσληψης του κόσμου, παραγωγής σκέψης και δράσης ακολουθεί μια εξελικτική πορεία μέσα στην κυπριακή ιστορία. Αυτή η πορεία αντιπροσωπεύει τη διαλεκτική υλοποίησης και αποϋλοποίησης της συνείδησης όπως καλλιεργείται από αυτό το συμπαγές δίκτυο φιλτραρίσματος και ερμηνείας του κόσμου. Αυτό με τη σειρά του συστηματοποιεί ένα ιδιότυπο συνείδησης που αγωνίζεται για την υλοποίησή του στο χρόνο και χώρο του κυπριακού κόσμου.

Έτσι ο κυπριακός λόγος εξελικτικά δραστηριοποιείται μέσα στην ιστορία προσπαθώντας να προσαρμοστεί με την πραγματικότητά του και τον περιβάλλοντα κόσμο που δεν του είναι αναγώγιμος. Επειδή όμως ο κάθε λόγος που κυοφορεί ένας κόσμος αντιπροσωπεύει διαφορετική φάση και μορφή της εξέλιξης της παγκόσμιας συνείδησης που είναι ιδιότυπα προσαρμοσμένη, εισέρχεται σε μια ανταγωνιστική σχέση με άλλα συστήματα λόγου. Αποτέλεσμα αυτής της σύγκρουσης είναι η αποτυχία του να επαληθεύσει και να εφαρμόσει το ιδεολογικό του οικοδόμημα σε συνεργασία με άλλα συστήματα λόγου, κάτι που οδηγεί συχνά στη σύγκρουση και την καταστροφή. Καθώς αυτός ο κόσμος ανασυντάσσεται μέσα στην ιστορία, οξύνει τόσο τα ίδια του τα νοηματικά μοντέλα όσο και τα εξωτερικά προς αυτό συστήματα κατανόησης του κόσμου που αναπροσαρμόζονται σε σχέση με αυτό.

Ο κυπριακός λόγος ανασυντάχθηκε και προσπάθησε να επιβάλει τον ιδεολογικό του προσανατολισμό με την πραγματοποίηση του ιδεώδους της Ένωσης, διαμέσου της οποίας αυθεντικά προσπαθούσε να συνειδητοποιήσει και να υλοποιήσει τον εαυτό του. Ο πορεία του όμως τέμνεται με την πορεία διαφορετικών συστημάτων ορθολογισμού, όπου δημιουργείται ένα πεδίο όπου δοκιμάζονται μοντέλα λειτουργικού ορθολογισμού και προοπτικές βιωσιμότητας. Ως αποτέλεσμα αυτού, ένα σύνολο κόσμων, αντί την προοπτική πραγματοποίησης του ιδεώδους της Ένωσης, πρόβαλε κάτι προσχεδιασμένο, πέραν από τους ορίζοντες αναμονής του κυπριακού λόγου. Το σύνταγμα του 1960 κωδικοποιούσε μέσα του την προοπτική ενός ιδιότυπου συνείδησης διαφορετικού από τον υφιστάμενο στο κυπριακό πεδίο και ως εκ τούτου προϋπέθετε ένα ποιοτικό άλμα της συνείδησης για να είναι εφαρμόσιμο. Στο κυπριακό περιβάλλον, παρά το άλμα της αναπτυγμένης συνείδησης του Μακαρίου με την αποδοχή της ανεξαρτησίας, δεν υπήρχαν διάδρομοι ομαλής ιδεολογικής και θεσμικής μετάβασης προς τη φάση της ιστορικής εξέλιξης που συμπύκνωνε το κυπριακό σύνταγμα. Ως αποτέλεσμα αυτού, μέσα σε ένα νέο πια θεσμικό περιβάλλον που άρχισε να καλλιεργεί ένα νέο τύπο συνείδησης, επανέρχεται το φάσμα της ιδεολογίας της Ένωσης η οποία θα ξεπεραστεί οριστικά το 1968, όταν ο Μακάριος σε ένα ακόμη θαρραλέο άλμα συνείδησης διατυπώνει τη θεωρία του εφικτού. Βέβαια η άκαμπτη πλευρά του κυπριακού λόγου καθυστερημένη ούσα ως προς το στάδιο της ανάπτυξης της συνείδησής της, συσπειρώνεται γύρω από την ιδεολογία του γριβικού φανατισμού για να επιβάλει ετεροχρονισμένα το στρεβλό προσανατολισμό της, με αποτέλεσμα να ανατραπεί πραξικοπηματικά η νέα τάξη πραγμάτων που έφερε η ίδρυση του κυπριακού κράτους. Μετά την καταστροφική και βίαιη τουρκική εισβολή εναντίον ενός κατά βάση φιλειρηνικού λαού που συγκλονίστηκε από τη βία του φαινομένου του πολέμου, ο κυπριακός λόγος συνεχίζει να αναπτύσσεται μέσα από την εξέλιξη των θεσμών του κράτους, που για πολύ μεγάλο διάστημα χαρακτηρίζεται από διαφθορά και αδιαφάνεια. Παράλληλα με την εκδίπλωση του κυπριακού λόγου στην ιστορία όπως κάθε φορά αυτός παγιωνόταν από μια οικογένεια φορέων εξουσίας και την τελετουργική επανάληψη της επίσημης εκδοχής του κόσμου, υπάρχει και η κρυμμένη ιστορία του κυπριακού νομαδικού ορθολογισμού.

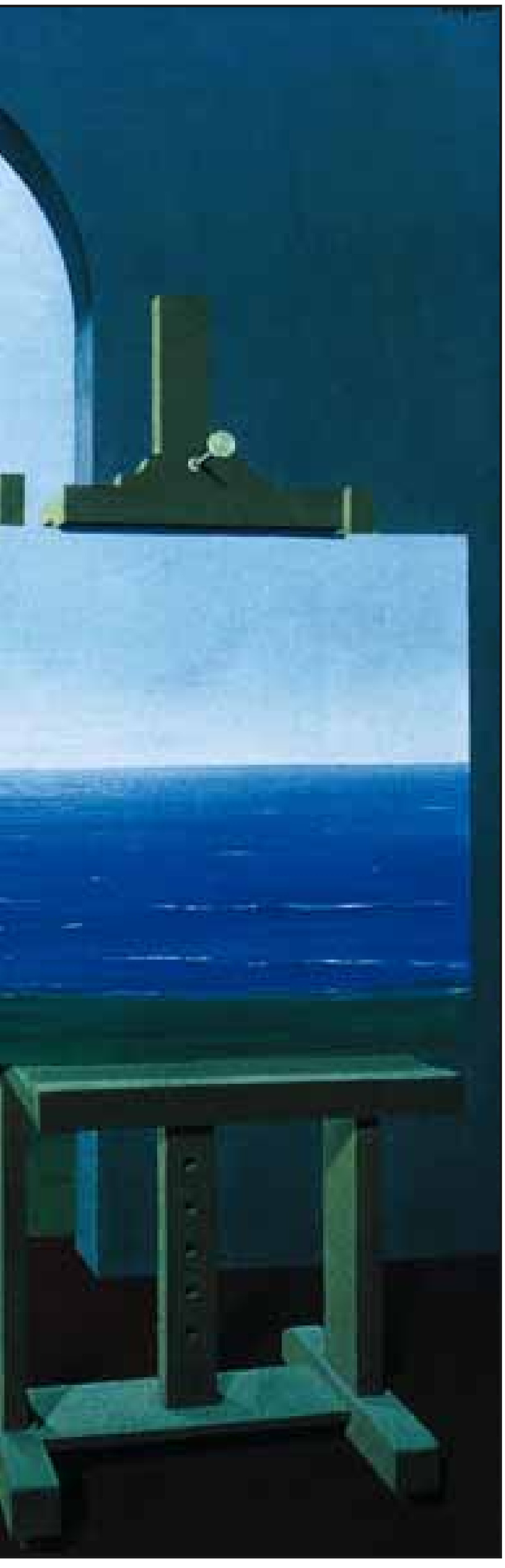
Ο νομαδικός ορθολογισμός είναι ο μη μορφοποιημένος και μη θεσμικά αναπτυγμένος κυπριακός λόγος, ο οποίος μέσα από την εξέλιξη της ιστορίας προσπαθεί να ολοκληρώσει την ωρίμανσή του. Ο νομαδικός ορθολογισμός αναπτύσσεται παράλληλα με τον ηγεμονικό πολιτικό λόγο, αλλά στην αφάνεια και τη σιωπή του ιστορικού περιθωρίου, στη μνήμη των παρατηρητών της ιστορίας. Κάθε φορά που ο κυπριακός λόγος προσπαθούσε να συσχετιστεί με τα γεγονότα και να αναδείξει τη λειτουργικότητά του, προκαλούσε και αποθέματα νομαδικού ορθολογισμού τα οποία άρχισαν να αναπτύσσουν τη δική τους διαλεκτική πορεία. Αυτά τα αποθέματα λόγου, προϊόντα της ενεργοποίησης του κυπριακού συστήματος αντίληψης αφορούν ένα υπόλοιπο νοήματος που δεν μπορεί να οικειοποιηθεί από τον επίσημο κυπριακό λόγο, αφού συμπληρώνουν τα ελλείμματά του, ανταποκρίνονται στις αποτυχίες του και δείχνουν κάθε φορά την πιθανότητα συγκρότησης μιας εναλλακτικής πραγματικότητας. Μέσα στην κατεύθυνση της κυπριακής ιστορίας, αυτός ο νομαδικός ορθολογισμός εγγράφεται σταδιακά στον νοηματικό κόσμο των Κυπρίων, αποκτώντας οντολογικό περιεχόμενο. Αρχικά, συσσωρεύεται ως αντίδραση που προκύπτει από τη συνεχή εξέταση και αναπαράσταση της ιστορίας, αλλά και από τη μαρτυρία της μορφής της προσαρμοσιμότητας του παγιωμένου κυπριακού λόγου με τις εξελίξεις, και ως αυτόνομη ανάπτυξη στη συνέχεια, υποδέχεται και ερμηνεύει με ριζοσπαστικό τρόπο τα ιστορικά συμβάντα.

Σταδιακά ο νομαδικός ορθολογισμός βρίσκει καταφύγιο και μορφοποιείται μέσα στον ίδιο τον

Ρενέ Μαγκρίτ, The Human Condition II, 1930.

γου μέσα στην ιστορία και ωση με την πραγματικότητα

εξουσιαστικό λόγο, ως το σπέρμα της μελλοντικής ανατροπής και μετεξέλιξής του, ο οποίος εξασθενεί και χάνει το αποκλειστικό δικαίωμα παραγωγής πολιτικής, κοινωνικής σκέψης και δράσης. Κάθε φορά που ο κυπριακός λόγος καλείται να ανταποκριθεί σε μια προβληματική κατάσταση, υποβάλλεται και σε πολλαπλές διχοτομήσεις μέσω των οποίων δομείται σταδιακά ένας πιο λειτουργικός και περιληπτικός λόγος ως αποτέλεσμα του νοήματος που παράγει αυτός ο συλλογικός μηχανισμός αναπαράστασης. Μέσα στον ελληνικό κόσμο της Κύπρου, ο νομαδικός ορθολογισμός αποτελεί το υπόστρωμα διατάραξης και αναδόμησης του παγιωμένου κυπριακού λόγου. Κατά μια έννοια, η ιστορία της Κύπρου δεν αφορά την πειστική εμμονή ενός πυρήνα νοήματος μέσα στον κόσμο που είναι απόλυτα προβλέψιμη, αλλά διαφωτίζει αυτήν ακριβώς τη σκιώδη πορεία ανάπτυξης του νομαδικού ορθολογισμού μέσα από ένα κύμα αδιεξόδων και κρίσεων, και τη βούληση που γίνεται ολοένα και περισσότερο συνειδητοποιημένη, για την επίτευξη ενός σταδίου ανάπτυξης της συνείδησης που δεν θα παράγει καταστροφικά γεγονότα.

Ο παγιωμένος κυπριακός λόγος δέχεται συνεχείς διχοτομήσεις ως μέρος μιας ολικής διαδικασίας αυτοδιόρθωσης και ανάπτυξης που δεν είναι απόλυτα ανιχνεύσιμη. Αυτό το υπόστρωμα νομαδικού ορθολογισμού υπό τη μορφή ενός λόγου πιο αναπτυγμένου και δοκιμασμένου μέσα από τη βάσανο της ιστορικής εμπειρίας, είναι πολυριζικό και καθολικό στο κυπριακό περιβάλλον. Υπολανθάνει σε όλα τα υποσυστήματα του δικτύου που συγκροτούν τον κυπριακό λόγο, ο οποίος ολοένα και λιγότερο πειστικά εκδιπλώνεται για να επαληθεύσει την αδιαπραγμάτευτη νομιμότητά του στην αντιπροσώπευση της συλλογικής συνείδησης των Κυπρίων.

Η Εκκλησία απομακρύνεται πλέον από την τελετουργική αντίληψη της ηθικής και της πνευματικότητας, δείγμα ότι η συνείδηση βρίσκεται σε ένα πιο εξελιγμένο στάδιο ανάπτυξης, και στρέφεται ολοένα προς μια ασκητική της αγάπης και σε ένα φιλειρηνικό κοσμοπολίτικο λόγο. Οι μηχανισμοί παραγωγής πληροφορίας και κατασκευής πραγματικότητας δεν είναι ανιχνεύσιμοι πλέον, αφού το παραδοσιακό κυπριακό σύστημα έχασε την αποκλειστικότητα στην αναγνώριση γεγονότων από μια αυστηρά κυπροκεντρική προοπτική. Σε όλα τα υποσυστήματα που συνθέτουν τον κυπριακό λόγο παρατηρούνται τομές και εκδηλώσεις του νομαδικού ορθολογισμού που αποτελούν διακοπές στην ομαλή ανασύνταξη της κυρίαρχης κυπριακής αντίληψης. Αυτή η διαδικασία ως ένα καθολικό υπόστρωμα που δημιουργείται από την ελευθερία στην άσκηση του πρακτικού λόγου σε όλες τις εκδηλώσεις της ζωής των Κυπρίων, αρχίζει να επηρεάζει, πάντοτε καθυστερημένα αφού προέρχεται από τα κάτω όπου ο πολιτικός λόγος δεν καλύπτει την πολυπλοκότητα και αμεσότητα των προκλήσεων της πρακτικής ζωής, και τους πολιτικούς σχηματισμούς τους οποίους τέμνει οριζόντια. Μέσα σε όλους τους πολιτικούς σχηματισμούς χωρίς εξαίρεση, ακόμη και στους φαινομενικά πιο συντηρητικούς, δημιουργούνται νησίδες νομαδικού ορθολογισμού που εκφράζουν έναν πιο φιλελεύθερο λόγο, αμφισβητώντας τόσο την πρακτική των ίδιων των κομμάτων αλλά και τον τύπο οργάνωσης του κυπριακού κόσμου. Με αυτή την έννοια δεν υπάρχει φορέας πολιτικού λόγου όπου να συγκεντρώνεται αποκλειστικά μια μορφή φιλελεύθερου λόγου.

Ο κυπριακός κόσμος βρίσκεται υπό διάνοιξη αφού δομείται σταδιακά ένας νέος τρόπος σκέψης που προοδευτικά θα μεταμορφώνει και τον πολιτικό λόγο επιταχύνοντας τη διαδικασία φιλελευθεροποίησης της χώρας. Η μεταρρύθμιση της χώρας και η διορθωτική προσαρμογή της είναι μια βασική προϋπόθεση για την έναρξη της διαδικασίας εγκαθίδρυσης μιας νέας τάξης πραγμάτων. Αυτή η νέα τάξη πραγμάτων χρειάζεται μια πιο αναπτυγμένη θεσμική και ιδεολογική ανάπτυξη. Ταυτόχρονα με τη διαδικασία φιλελευθεροποίησης στους δυο εθνικούς κόσμους, ο κυπριακός λόγος αρχίζει να δημιουργεί διαδρόμους ομαλής μετάβασης από τον ένα κόσμο στον άλλο. Σε αυτή τη φάση της εξέλιξής του ο νομαδικός ορθολογισμός μπαίνει και σε μια παράλληλη πορεία αυτοδιόρθωσης σε σχέση με τις δύο κοινότητες και προσπαθεί να αναπτύξει περιληπτικά νοηματικά σχήματα.

Με βάση τα πιο πάνω, λύση σημαίνει την επίτευξη ενός τέτοιου σταδίου ανάπτυξης του κυπριακού λόγου που θα φιλελευθεροποιήσει καθολικά τον κυπριακό κόσμο και θα επιτρέπει την ομαλή μετάβαση και διαμεσολάβηση από τον ένα εθνικό κόσμο στον άλλο. Αυτή η διαδικασία δεν μπορεί να επιβληθεί μηχανιστικά ως μια νομική ρύθμιση χωρίς ζωτικά στηρίγματα επιβαλλόμενη από τα πάνω, αλλά θα είναι το αποτέλεσμα της εξέλιξης της συνείδησης που θα πραγματοποιηθεί μέσα στους θεσμούς και τις δομές του κυπριακού κράτους. Τα άλματα της συνείδησης όντως συμβαίνουν στην ιστορία αλλά είναι πάντοτε υπολογισμένα. Σε σύγκριση με το πρόσφατο παρελθόν έχουν γίνει τέτοια άλματα και ο ρυθμός τους στο μέλλον θα επιταχύνεται. Ως εκ τούτου, η ιστορία δεν μπορεί να υποχωρήσει ούτε στο παρακράτος του '60, στο γριβικό φανατισμό του '70 ή το διεφθαρμένο κράτος του '80. Αυτά τα φαινόμενα τα παρήγαγε ένας ιδιότυπος συνείδησης ο οποίος εκτοπίστηκε αφού έχει μεταλλαχθεί από μια προοδευτική εξέλιξη των θεσμών και του κυπριακού λόγου. Εντοπίζονται προβλήματα και φαινόμενα που ανησυχούν γιατί ακριβώς η συλλογική συνείδηση των Κυπρίων κυβερνάται από μια βούληση για ζωή, παλεύει διαφορετικά για τη βιωσιμότητά της, να βρει τον τρόπο να ζήσει αρμονικά στον κόσμο.

Ήδη ένας νέος τρόπος αντίληψης γεννιέται, ο οποίος θα δομήσει και θα συντηρείται από τη νέα Κύπρο. Αυτός ο νέος τρόπος σκέψης, αφού εξελίσσεται ακόμη προοδευτικά, δεν μπορεί παρά να μορφοποιείται μέσα από προβλήματα, αδιέξοδα και κρίσεις, στάδια της μακράς διαλεκτικής της ανάπτυξής του.

***Διδάκτωρ Φιλοσοφίας**

Οι Νεκροί, οι Ζωντανοί, η Τέχνη και το Χρέος

ΕΙΔΑ ΤΗΝ ΣΟΥΛΑ
ΚΑΙ ΤΟΝ ΔΕΣΠΟΤΙΔΗ
[απόσπασμα]

Είδα τη Σούλα και τον Δεσποτίδη.
Στο όνειρό μου τους είδα ζωντανούς.

Ανησυχούσα μην καταλάβουν
Πως ήταν πεθαμένοι από καιρό.
Πού ήταν το θάρρος
και η πίστη μου αίφνης;

Μαζί τους ήμουν στην άλλη Αριστερά που
είδε τον κόσμο, άχ... σαν έργο τέχνης
με τελειωμένα και αθάνατα φτερά

Διονύσης Σαββόπουλος

ΤΟΥ Σπύρου Χρύση Δημητριάδη*

Αλίμονο, ο θάνατος από πολέμους γεννά τη ζωή και οι νεκροί ορίζουν χρέος στους ζωντανούς. Είναι αλήθεια ότι η Ιστορία επαναλαμβάνεται; Ή μήπως η αφέλεια, η φτώχεια και η αμορφωσιά δημιουργούν ανθρώπους καχύποπτους και μισαλλόδοξους; Σε τι στόχευαν οι Τέχνες που θεοποιούσαν τους νεκρούς των πολέμων; Σε τι στόχευε η Ιλιάδα του Ομήρου; Και όμως, πόσοι άνθρωποι που πολέμησαν αλλά επέζησαν του πολέμου δεν έκαναν στην ανθρωπότητα έκκληση για ειρήνη; Μήπως είναι τελικά ο πόλεμος η μεγαλύτερη επιχείρηση που δίνει δουλειά σε όλους;

Βομβαρδίστηκε το Ιράκ? τώρα στήνονται τιτάνιες επιχειρήσεις ανασυγκρότησης. Έγινε εισβολή και εγκαταλείφθηκε από τους κατοίκους της η Αμμόχωστος. Με τη λύση, όπως συνέβη και με τη βομβαρδισμένη Βηρυτό, θα ανοίξουν οι δουλειές για ολική επαναφορά της Ζωής στην πόλη φάντασμα. Έξυπνη και αλάνθαστη συνταγή. “Πόλεμος Πάντων Πατήρ”.

Μεταξύ όμως εγκατάλειψης και αναμενόμενης επιστροφής μέσα σε αυτά τα τριάντα συν δύο χρόνια, ο θρήνος για το χαμό της Αμμοχώστου ανέδειξε ποιητές, ζωγράφους πεζογράφους. Ανέδειξε μουσικοσυνθέτες, μουσικούς, τραγουδοποιούς, ηθοποιούς, σκηνοθέτες. Ανέδειξε Λογοτεχνία, Μουσική, Θέατρο, Κινηματογράφο, Εικαστικές Τέχνες, Φωτογραφία και άλλες τέχνες που μπορεί κανείς να προσθέσει στη λίστα των τεχνών που εκφράζουν τον ανθρώπινο πόνο της έλλειψης προσφιλούς χώρου και ανθρώπων. Όπως με την περίπτωση της Αμμοχώστου, το ίδιο συνέβη τηρουμένων των αναλογιών και με όλους τους κατεχόμενους τόπους μας. Με άλλα λόγια ο πόλεμος και η συμφορά της Κύπρου ανέδειξε την Κυπριακή Τέχνη του 2ου μισού του εικοστού αιώνα. Σαν είδωλο αντεστραμμένο μέσα από καθρέφτη της δικής μας περιπέτειας αντικρίζουμε τις τέχνες των Τουρκοκύπριων συμπατριωτών μας να εκφράζουν καλλιτεχνικά τα δικά τους παράλληλα βιώματα.

Αναγνωρίζουμε αυτά τα φαινόμενα επειδή είναι κοντινά μας και γνώριμα, αλλά αν ανατρέξουμε στην Ιστορία και τον Χωρόχρονο θα ανακαλύψουμε ότι ο πόλεμος και οι καταστροφές αποτελούσαν ανέκαθεν πηγή έμπνευσης των δημιουργών, αναμοχλεύοντας και διαιωνίζοντας ταυτόχρονα μια υπολανθάνουσα ρατσιστική υπεροχή της μιας φυλής απέναντι στην άλλη.

Είναι αλήθεια πως και στον τόπο μας το τραύμα της απώλειας της μισής πατρίδας νιώθαμε πως έπρεπε να αποδοθεί μέσω της τέχνης. Οι πληγές επουλώνονται όταν εξωτερικεύεται το μαράζι. Ωρίμασε όμως ο καιρός που οι Κύπριοι δεν ήθελαν να τους θυμίζουν διά της τέχνης ‘οικεία κακά’. Ο κόσμος ζητά από τις τέχνες το κατανοητό και ίσως και το ευχάριστο. Ο κόσμος ζητά οι τέχνες να του είναι ευπρόσιτες. Όπως συμβαίνει με τα μεγάλα έργα της ανθρωπότητας που τα δεχόμαστε χωρίς συζήτηση επειδή μας μιλούν άμεσα.

Θυμάμαι τα πρώτα δυο χρόνια της Κυπριακής Δημοκρατίας με τα παιδικά μου μάτια των δέκα μου χρόνων. Μέσα σε εκείνες τις ταπεινές συνθήκες, μια οργάνωση νεολαίας έθεσε μαζί με τις κοινωνικές της διεκδικήσεις και τον πολιτισμό σαν σημαία της. Έβλεπε τον κόσμο ως “έργο τέχνης” όπως ακριβώς λέει και το τραγούδι του Δ. Σαββόπουλου. Διοργάνωσε παγκύπρια πολιτιστικά φεστιβάλ προώθησε το ερασιτεχνικό θέατρο και έφερε την τέχνη στον λαό. Ήταν η νεοσύστατη ΕΔΟΝ που ένωσε Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους κάτω από ένα εντελώς διαφορετικό πρόγραμμα ανασυγκρότησης της κυπριακής κοινωνίας. Πολλοί Κύπριοι παραμένουν αριστεροί μέχρι σήμερα επειδή γαλουχήθηκαν με εκείνες τις αξίες που έβλεπαν πέρα από φυλές, γλώσσες και χρώματα δέρματος. Όμως τα “τελειωμένα και αθάνατα φτερά εκείνης της αριστεράς” φρόντισαν να μας τα κόψουν αυτοί που διακήρυτταν ότι η Ιστορία επαναλαμβάνεται και στηρίζεται στο μίσος, στο ‘οφθαλμόν αντί οφθαλμού’ και στην εκδίκηση. Γι’ αυτό και μας έκοψαν τα φτερά, πριν ακόμη το περιστέρι της Κυπριακής Δημοκρατίας γίνει τριών χρονών και πετάξει ψηλά.

Πόσοι λίγοι είναι αυτοί που θυμούνται το τότε; Πόσοι πολλοί είναι ώστε να αντιστρέψουν τη ροή των γεγονότων για να μη μιλούμε για πραγματικότητες που μας έχουν χωρίσει; Ήταν τότε οι τέχνες άδολες και κοντά στο λαό. Σχεδόν δεν είχαμε τηλεόραση αλλά και αυτή μας ένωνε, αφού παρακολουθούσαμε και σχολιάζαμε τα ίδια πράγματα. Τότε τα λάθη μιας εκπομπής ήταν ορατά και διορθώνονταν, τώρα επικρατεί η Βαβυλωνία των καναλιών με πληθώρα κακόηχων και ρηχών παραγωγών. Τότε υπήρχε το φιλότιμο του ασπρόμαυρου ελληνικού κινηματογράφου, τώρα έχουμε τα ατάλαντα Reality Show με φθηνή εργατική δύναμη νεαρά επίδοξα άτομα. Τότε υπήρχε το “Αντίπαλον Δέος”, τώρα επικρατεί η Μονοκρατορία των Πολεμοκάπηλων. Τότε υπήρχαν αντιαποικιοκράτες και λαοί που αγωνίζονταν για την ελευθερία τους, τώρα υπάρχουν παγκόσμιοι τρομοκράτες και “άξονας του Κακού”.

Πού να βρεις μέσα στα σκουπίδια των υποπροϊόντων της κουλτούρας το μαργαριτάρι;

Οι άνθρωποι όμως αντιδρούν. Οι άνθρωποι που δεν είναι βιδωμένοι στους τηλεοπτικούς δέκτες, οι άνθρωποι που διαμορφώνουν την ζωή, οι καθημερινοί άνθρωποι του μόχθου, οι άνθρωποι που προσδοκούν σε έναν κόσμο όπως τους τον διηγούνται οι παλαιότεροι, δημιουργούν προϋποθέσεις για μια νέα αρχή.

Οι φοιτητές της Λευκωσίας. Νέοι και από τις δυο πλευρές του Νησιού θέτουν ερωτήματα: Σε τι κόσμο θα ζήσουμε; Σε τι κόσμο θα μεγαλώσουμε τα παιδιά μας;

Μια σελίδα της Κυπριακής Ιστορίας είναι πολύ φωτεινή για να ξεχαστεί: Είναι η προ του δημοψηφίσματος εποχή που ξεκίνησε με την εξαγγελία αποδοχής μας στην υπό ένταξη δεκάδα στην ΕΕ και τελείωσε με το Δημοψήφισμα. Τότες ο κόσμος ανυστερόβουλα έδωσε το μήνυμα πως οι διαχωριστικές γραμμές είναι τεχνητές και οι μεγαλύτερες κοινότητες της Κυπριακής Δημοκρατίας μπορούν να συνυπάρξουν και να συνεργαστούν. Δεν θέλω να εντρυφήσω στο σχέδιο Ανάν, άλλωστε πολύ έχει φθείρει και φθαρεί το θέμα. Μιλώ για τον παλμό του κόσμου, μιλώ για τα πρώτα σχόλια αυτών που επέστρεψαν από μια πρώτη επίσκεψή τους στα κατεχόμενα: “Είναι κι αυτοί σαν εμάς”... “Μας υποδέχτηκαν όπως αρμόζει σε φίλους”...

“Μας επέστρεψαν ενθυμήματά μας που για τριάντα χρόνια τα είχαμε για χαμένα. Αυτοί τα φύλαξαν για να μας τα επιτρέψουν με

την πρώτη ευκαιρία”...

Τι αιμοδοσίες εκατέρωθεν διοργανώθηκαν, τι εκδηλώσεις μουσικές, τι πολιτιστικά συναπαντήματα. Ο κόσμος συνέρεε και από τις δύο πλευρές για να δώσει το παρών του συμμετέχοντας.

Μπορείς όμως να ξεχάσεις τους νεκρούς; Μπορείς να ξεχάσεις την αδικία; Μπορείς να φέρεις πίσω τους αγνοούμενούς σου; ΟΧΙ!

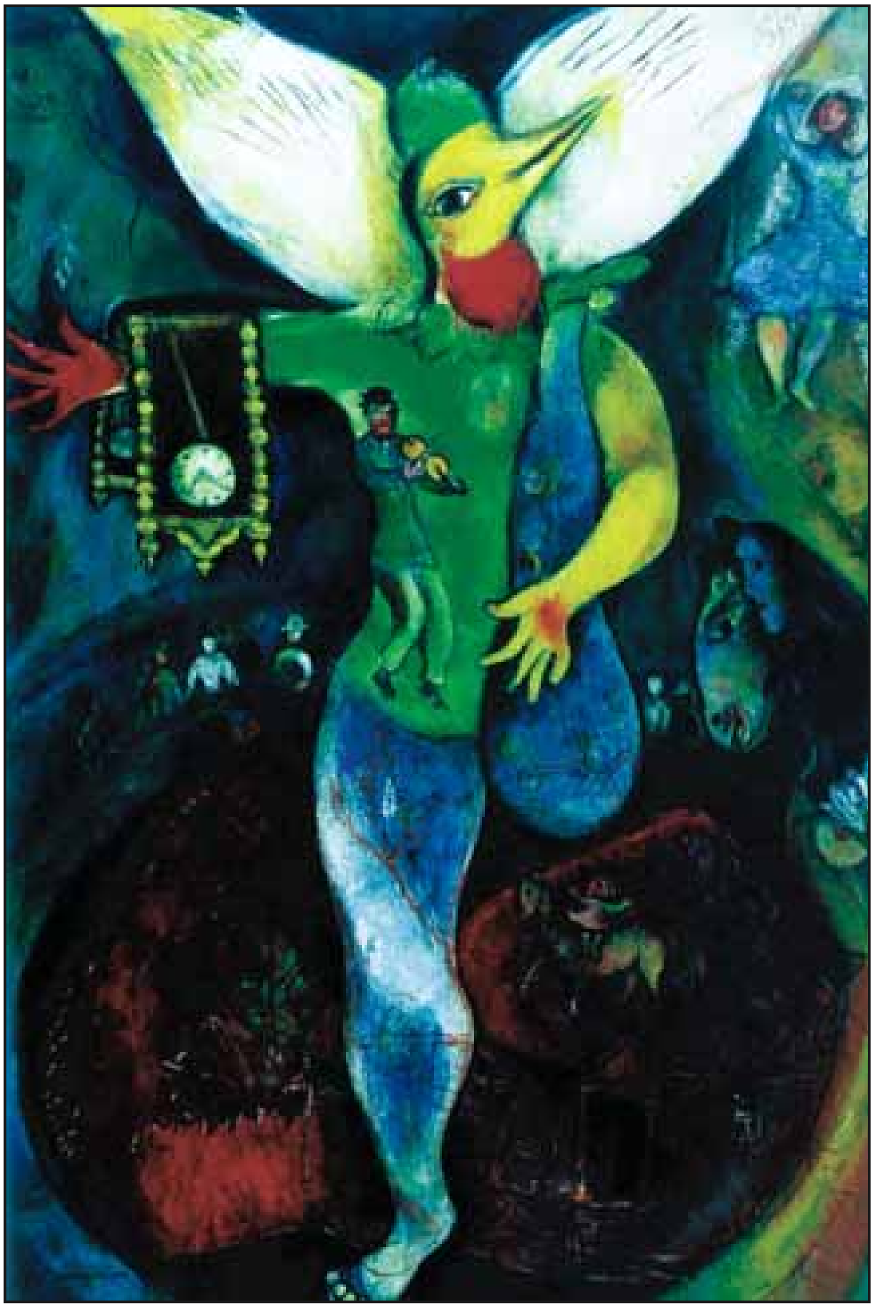
Μπορείς όμως να στερήσεις στους ζωντανούς ένα καλύτερο αύριο επενδύοντας στη μισαλλοδοξία του παρελθόντος; Μπορείς να διαιωνίζεις μια διχοτομημένη πατρίδα επενδύοντας στο παλιό μίσος; Μπορείς να στερηθείς τη μισή Κύπρο επειδή η άγνοια, η φτώχεια και η αμορφωσιά στο παρελθόν δίχασαν τον κόσμο της Κύπρου; Επειδή οι άφρονες εθνικισμοί που η αποικιοκρατία υπέθαλψε, μετάλλαξαν την Κύπρο σε μια χώρα των δύο δευτέρων; ΔΥΟ ΦΟΡΕΣ ΟΧΙ!

Ένα φωτεινό μέλλον;

Οι Κύπριοι που προσβλέπουν σε ένα φωτεινό μέλλον απεύχονται τη διαιώνιση του διαχωρισμού. Οι Κύπριοι που θέλουν να ζήσουν σε μια πατρίδα της συνεργασίας και της κοινής προκοπής ύψωσαν ανάστημα τον καιρό προ του δημοψηφίσματος. Ανάμεσα σε αυτούς και οι Κύπριοι οργανωμένοι εικαστικοί καλλιτέχνες έδωσαν δείγμα πατριωτικής γραφής, το ΕΚΑΤΕ (Επιμελητήριο Καλών Τεχνών Κύπρου) και το ΕΜΑΑ (European Mediterranean Arts Association) συνεργάστηκαν και εξέθεσαν μαζί στην Παγκύπρια Έκθεση “Ανοικτοί Ορίζοντες” τον Νοέμβριο του 2003 και λίγο αργότερα στις αρχές Δεκεμβρίου, έξω από το Λήδρα Πάλας, για τρεις μέρες έκαναν έργα γλυπτικής, ζωγραφικής και κατασκευές. Τα έργα αυτά του “Out of Line Project” όπως το ονόμασαν οι Τουρκοκύπριοι συνάδελφοι δωρίστηκαν σε νοσοκομεία και δικοινοτικές λέσχες εκατέρωθεν. Το καλοκαίρι του 2004 οργανώθηκαν κοινές κατασκηνώσεις τέχνης (πλενέρ) στην Καρπασία και τον Ακάμα. Παρουσιάστηκαν τα έργα τους στην κατεχόμενη Αμμόχωστο και στο Κτήμα, και σε όλες τις εκδηλώσεις παρευρέθησαν κόσμος πολύς και πολλοί Κύπριοι καλλιτέχνες.

Τον Ιούνιο του 2005, στην Κωνσταντινούπολη, στην Ευρωπαϊκή Γενική Συνέλευση του ΙΑΑ (International Association of Art), με πρόσκληση του ΕΚΑΤΕ η πρόεδρος του ΕΜΑΑ παρευρέθη ως παρατηρητής με την αποστολή του ΕΚΑΤΕ.

Επίσης το ΕΜΑΑ με δική του πρωτοβουλία διοργάνωσε σε δώδεκα παρουσιάσεις 24 Κύπριους καλλιτέχνες στο Πολιτιστικό Κέντρο Αραμπαχμέτ στη Λευκωσία. Επιστέγασμα της όλης διοργάνωσης που ξεκίνησε τον Απρίλιο του 2004 και τελείωσε τον Μάη του 2005 ήταν Έκθεση έργων (Πολιτιστικό Κέντρο Κεμάλ Ατατούρκ στη Λευκωσία, Οκτώβρης 2005) όλων όσοι συμμετείχαν στις διαλέξεις.

Μαρκ Σιαγκάλ.

Μέσα στα τρία τελευταία χρόνια μεταξύ των κοινοτήτων μας πραγματοποιήθηκαν αρκετές επαφές προσωπικοτήτων. Οι καλλιτέχνες δεν αντιγράφουν τους πολιτικούς, όμως πολλές φορές οι καλλιτέχνες με το έργο τους είναι βαθιά πολιτικοποιημένοι με την έννοια ότι η τέχνη είναι πράξη ειρηνική. Είναι αλήθεια ότι και οι Τουρκοκύπριοι συνάδελφοι εικαστικοί καλλιτέχνες όπως και οι περισσότεροι Τουρκοκύπριοι που συνδιαλλάσσονταν με Ελληνοκύπριους, παρεξήγησαν το νόημα του ελληνοκυπριακού “ΟΧΙ” και μας εξέφρασαν την απογοήτευση τους. Όλοι οι κύπριοι πατριώτες όμως παραδεχόμαστε ότι η μη λύση είναι εις βάρος μας και δεν κλείνουμε την πόρτα της επικοινωνίας.

Μια πρόταση που θα βοηθούσε να κρατηθεί η πόρτα ανοικτή θα ήταν και η διοργάνωση μιας μεγάλης έκθεσης τέχνης από δραστηριότητες αυθόρμητης δημιουργίας (happenings) για να αντισταθμιστεί και η απώλεια της MANIFESTA 6. Εάν προσφερόταν η οικονομική δυνατότητα στους οργανωμένους Κύπριους καλλιτέχνες θα μπορούσαν να διοργανώσουν μια γιορτή της τέχνης σε ολόκληρη την Κύπρο. Το θέμα της τέχνης θα μπορούσε να ήταν η “Συναδέλφωση και η Αλήθεια” και οι ηγέτες και οι πολιτικοί της Κύπρου να είναι παρόντες στις επίσημες δραστηριότητες της διοργάνωσης. Εμείς θέλουμε οι πολιτικοί μας, Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι, να είναι εκεί να συμπαρασταθούν στους καλλιτέχνες. Να είναι εκεί και να μη βγάζουν ούτε στιγμή από το μυαλό τους ότι ο λαός τούς εξέλεξε για να επανενώσουν το Νησί.

***Ο Σπύρος Χρύση Δημητριάδης είναι ζωγράφος, τέως Πρόεδρος του ΕΚΑΤΕ**

Ποια συμφιλίωση; Μη συγχύζετε τον ασθενή!

του Γιώργου Στόγια*

Η κορυφαία στιγμή για ένα ολοκληρωτικό καθεστώς είναι αυτή της στρατιωτικής παρέλασης. Ευταξία ανθρώπων και μηχανών. Η μεγαλύτερη επιθυμία του δικτάτορα είναι να σκοτώσει τους υπηκόους του και μετά να τους αναστήσει σαν ζωντανούς νεκρούς. Με ακυρωμένη τη διάσταση του χρόνου θα περιφέρονται μισώντας την ιδέα της αλλαγής. Ευτυχώς στην ευνομούμενη δημοκρατία μας τέτοιες δυσουτοπικές εικόνες απασχολούν μόνο όσους παρακολουθούν ταινίες τρόμου δευτέρας διαλογής ή ενδιαφέρονται για την Ευρωπαϊκή ιστορία του 20ου αιώνα. Κάθε φορά που βλέπω ένα επτάχρονο ντυμένο με στολή παραλλαγής να απαγγέλνει "Στρατιωτάκι θα γενώ, για την πατρίδα μου να σκοτωθώ" έχω deja vu από έναν εφιάλτη που δεν έζησα. Η δασκάλα έχει φορέσει τα καλά της και στα χέρια της κρατά τις φωτοτυπίες με τα λόγια. Το ίδιο "δραματάκι", κατά την ορολογία των δασκάλων, κυκλοφορεί απαράλλαχτο την τελευταία τριακονταετία. Πρώτα κυκλοφορούσε χέρι με χέρι και πιο πρόσφατα από e-mail σε e-mail. Οι γονείς είναι περήφανοι, ο μπαμπάς σπρώχνεται καθώς βιντεοσκοπεί τη γιορτή στην ψηφιακή κάμερα. Από τα ηχεία ακούγεται η επικολυρική easy-listening σύνθεση "Ο Μεγα-Αλέξανδρος" του Σταμάτη Σπανουδάκη.

Σε αυτούς που δυσανασχετούν ότι στην προοπτική μιας παιδείας συμφιλίωσης θα χάσουν τις παραπάνω πατροπαράδοτες φολκλόρ συγκινήσεις, απαντώ με τα λόγια του Άμλετ στον Οράτιο:

Οράτιος: Είναι έθιμο;
Άμλετ: Ναι, από κείνα, που αντί να τα κρατάς καλύτερα να τα ξεχνάς. Κι ας είναι από την παράδοση που έθρεψε κι εμένα.

(Άμλετ, Πράξη Πρώτη, Σκηνή Τέταρτη, μετάφραση Γ. Χειμωνά)

Όταν πρωτοήρθα το 1991 στην Κύπρο για να εργαστώ σε μια κατασκήνωση είχα συγκλονιστεί από την άμεση συγκίνηση παιδιών και εκπαιδευτικών κάθε φορά που επέστρεφαν στις μνήμες του 1974. Κάθε απόγευμα, μετά την υποστολή της σημαίας έπιαναν το "αν είναι αυτοί τριάντα θα γίνουμε σαράντα" και λίγο πριν το τέλος του τραγουδιού μικροί και μεγάλοι ξεσπούσαν σε δάκρυα και αγκαλιάζονταν. Η κατοχή και οι συνέπειές της πονούσαν και εξόργιζαν συθέμελα. Η παραπάνω σκηνή δεν ήταν πολιτικά αθώα. Παρόλα αυτά εξέφραζε ένα ανθρώπινο συναίσθημα που αποζητούσε ανταποδοτική δικαιοσύνη.

Πιστεύω ότι σήμερα η συναισθηματική επεξεργασία των κρίσιμων στιγμών της σύγχρονης ιστορίας τόσο σε επίπεδο σχολικών εορτών όσο και γενικότερα σε επίπεδο επίσημης εθνικής πνευματικής ζωής μπορεί να περιγραφεί χρησιμοποιώντας σαν αναλογία την εκφραστική τεχνοτροπία του Γιώργου Νταλάρα. Ο "εθνικός αοιδός" μας μπορεί να εκτελέσει τα πάντα (βυζαντινούς ύμνους, latin, ρεμπέτικα, pop σουξεδάκια, έντεχνα, χορικά αρχαίας τραγωδίας) με την ίδια τραγουδιστική αυταρέσκεια και ισοπέδωση του εκάστοτε νοηματικού πλαισίου. Με παρόμοια "ευαισθησία" αντιμετωπίζουμε το παρελθόν αναλισκόμενοι σε φορμαλιστικές επιδείξεις υψηλού φρονήματος. Οι πραγματικοί άνθρωποι, οι πραγματικοί τόποι, ο χρόνος που κυλά δεν ενδιαφέρουν πια ουσιαστικά. Μετατρέπονται σε ψηφίδες προκειμένου να κατασκευαστεί η επιθυμητή ελληνοκυπριακοχριστιανική σύνθεση.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της "Μηχανής του Χρόνου" στη Λεμεσό από το οποίο έχουν περάσει για "προσκύνημα" τα πλείστα Δημοτικά Σχολεία της Κύπρου. Σε συνθήκες που έχουν την εύληπτη μορφή μαζικής διασκέδασης (Luna Park, Water Park, κινηματογραφικά εφέ Hollywood και υποκριτική σαπουνόπερας σε ένα) παρουσιάζεται ένα βαριετέ Κυπριακής Ιστορίας. Μεταπηδήσεις από τη Μυθολογία στην Ιστορία, ανορθολογικές ερμηνείες ιστορικών γεγονότων, αυθαίρετες συνδέσεις καταστρατηγούν κάθε έννοια επιστημονικότητας. Η εθνική ταυτότητα προωθείται με όρους marketing επώνυμου προϊόντος. Καθετί που δύναται να βλάψει την αξιοπιστία και τη λάμψη του, όπως η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης μέσω μελέτης πολλαπλών και ενίοτε αντιφατικών πηγών, εξοβελίζεται. Έτσι η προπαγάνδα αναβαθμίζεται και γίνεται trendy σαν τα ανέκδοτα του Αρχιεπίσκοπου Χριστόδουλου.

Η νεο-συντηρητική αυτή ατμόσφαιρα, μέσα στην οποία αναπνέει σαν στον Παρνασσό ο φιλοσοφικός της απολογητής Χρήστος Γιανναράς, έχει εδραιωθεί ως ηγεμονική κουλτούρα στην Κύπρο, αγκαλιάζοντας οριζόντια μικρά και μεγάλα κομμάτια των πολιτικών κομμάτων και της κοινωνίας των πολιτών. Η συνολική περιγραφή της ξεφεύγει από τα όρια του παρόντος άρθρου. Για να καταλάβουμε τη σημασία της, ας θυμηθούμε τον Γιώργο Νταλάρα Παρασκευή βράδυ πριν από το δημοψήφισμα, μετά το τέλος κάθε πολιτικού διαλόγου, στις 23.55΄, να μας "ψιθυρίζει" τι να ψηφίσουμε. Έτσι, η ιδεολογία με καλλιτεχνικό περίβλημα παίρνει περίοπτη υπερπολιτική θέση. Πλησιέστερα στην ώρα της κάλπης από τον Πρόεδρο και τους άλλους πολιτικούς θα κομίσει το Σωτήριο Μήνυμα. Το τέχνασμα του αγγελιοφόρου συνιστά εδώ μιαν απροκάλυπτη εκμετάλλευση του ρομαντικού μύθου περί προνομιακής πρόσβασης του καλλιτέχνη στην "αλήθεια" και το "λαό".

Τελικά υπήρξε ή όχι το κρυφό σχολειό; Ένας φίλος μου επιχείρησε το ατόπημα να διδάξει κατά γράμμα το κείμενο του εγχειριδίου Ιστορίας της Στ΄ προκαλώντας αναστάτωση στους μαθητές του. Τα παιδιά ρώτησαν τους γονείς τους και τον παπά της περιοχής και πήραν την ίδια απάντηση: "Μα και φυσικά υπήρξε". Δεν το έβαλαν κάτω απέναντι στη γνωστική ασυμφωνία και ρώτησαν και το Διευθυντή τους ο οποίος τους επιβεβαίωσε την ιστορική του ύπαρξη. Όταν ανακοίνωσαν στο δάσκαλό τους τα πορίσματα της έρευνάς τους, ο εν λόγω συνάδελφος προσέγγισε κατά μέρος το Διευθυντή ζητώντας να συζητήσουν πάνω στο αμφιλεγόμενο ιστορικό ζήτημα και σε αυτό της ακύρωσης της αξιοπιστίας του. Ο Διευθυντής, αναζητώντας διέξοδο από τη στενάχωρη θέση του υπερασπίστηκε εαυτόν λέγοντας: "Κοίτα, τους είπα ότι υπήρξε, (παύση), λίγο".

Η "προστιθέμενη αξία" των ιερών συμβόλων όλο και διολισθαίνει εξαιτίας κακομεταχείρισης. Πιστεύω ότι επιβάλλεται για λόγους στοιχειώδους λογικής, καλού γούστου και συνέπειας λόγου και πράξεων να αποφασίσουμε τι θέλουμε: Μπορούμε να επιστρέψουμε στα εμβατήρια και σε μία συνεχή εγρήγορση και προετοιμασία πολέμου αν αυτό πιστεύουμε ότι είναι η μόνη μας ρεαλιστική λύση. Προσωπικά βρίσκω μια τέτοια προοπτική παράλογη, επικίνδυνη και απευκταία. Από την άλλη μεριά, μπορούμε να ενστερνιστούμε τις αξίες μιας πολυπρισματικής θεώρησης της Ιστορίας με κύριους άξονες τον αναστοχασμό του παρελθόντος και τη συμφιλίωση. Ας αφήσουμε όμως επιτέλους την ελληνόψυχη έντεχνη κλαψούρα!

***Ο Γιώργος Στόγιας είναι εκπαιδευτικός**